МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДВУЯЗЫЧНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКИЙ ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Գործարար

ГОРЦАРАР

ЯНВАРЬ-МАРТ № 1-3 (129-131) 2010 г.

Սոնա Հովհաննեսյանի պատանեկան ապրումների գունաշխարհը

Э2

Սոնա Հովհաննեսյանի պատանեկան ապրումների գունաշխարհը

Երբ շփվում ես երեխաների հետ, հասկանում ես, որ չափահաս դառնալով կորցնում ես զարմանալի մի աշխարհ՝ պայծառ, մաքուր և տաք:

Ինչպես չափազանց պարզ, այնպես էլ անիմանալիորեն բարդ է պատանեկան հոգին՝ գունավոր երազներով, ինքնատիպ մտածողությամբ, զգայուն ու անմիջական:

Այդ ինքնատիպ ու նրբին աշխարհում է ապրում մեր այսօրվա հյուրը՝ Վանաձորի Ստ. Աղաջանյանի անվան Գեղարվեստի դպրոցի սան Սոնա Հովհաննեսյանը:

Ջերմություն կա նրա ներկայացված աշխատանքներում, պատանուն վայել խանդավառություն և պատանեկան ավյուն, լավատեսություն, հավերժ փոփոխվող բնության, լույսի և ստվերի անվերջ պայքարի տարերք:

Երևի թե լոռվա անկրկնելի բնությունն է ոգևորում նրան, երևի թե մարդ-բնություն համերաշխված դաշինքից են ծնվում նրա նկարները, քանզի առանց կենդանի հույզերի և զգացողությունների դժվար թե նրա պատանեկան ապրումների մաղից այսպիսի պատկերներ ծորային: Ուրախացնում է նրա անկաշկանդությունը, ուրույն վերաբերմունքը երևույթների նկատմամբ:

Արսեն Ռաֆայելյան, դպրոցի տնօրեն, ՀՀ նկարիչների միության անդամ.

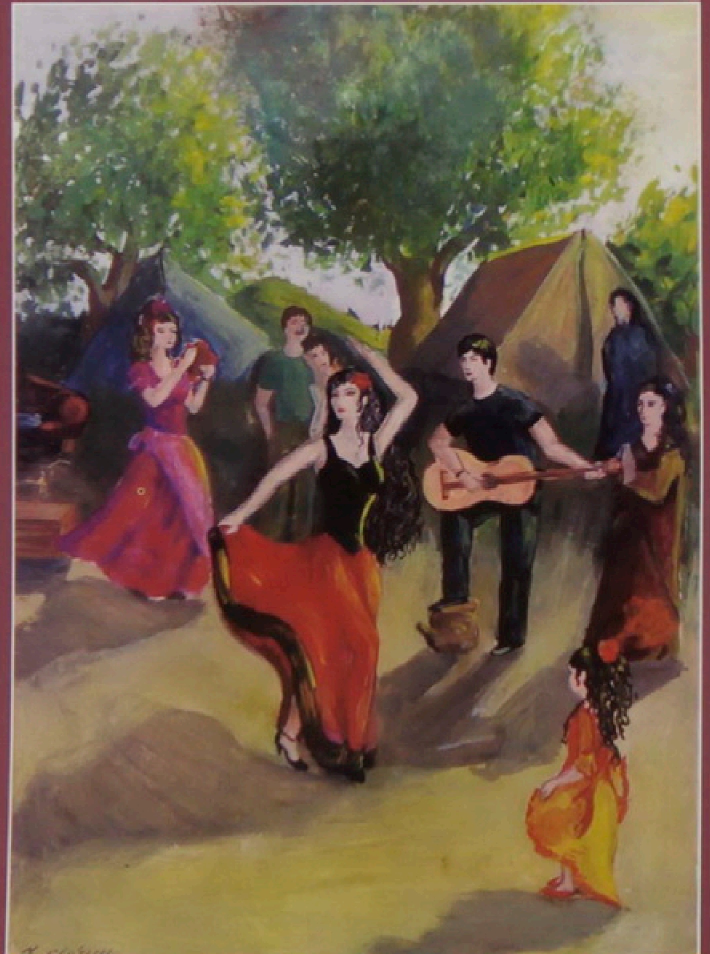
- Սոնան այսօր մեր դպրոցի ավարտական դասարանի սան է և որոշել է իրեն նվիրել կերպարվեստին (երազում է ուսումը շարունակել գեղարվեստի ակադեմիայում), քանզի այլ կերպ չի պատկերացնում իր կյանքը: Աղջնակն առաջին իսկ օրվանից տարբերվում էր մյուսներից ինքնուրույն և ինքնատիպ մտածողությամբ: Այսօր նրա վրձինը համեմվել է հայաստանյան արևահամ գույների հյութալի և բազմերանգ վրձնախաղով և գնալով ավելի ամուր և հաստատ են դառնում նրա վրձնահարվածները:

Այսօր նրա նկարները գունեղ են ու պայծառ, շնչում են լավատեսությամբ ու կյանքի բերկրանքով: Հուսանք, որ Սոնայի վաղը, նրա կյանքի ճանապարհը կլինի իր նկարների նման լուսավոր ու գեղեցիկ...

Լեւոն ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

Արդեն քսան տարի է, ինչ Հայաստանն անկախ է: Սակայն զարմանալի չէ՞, միթե, որ գրեթե երկու տասնամյակ անկախությունից հետո կրթված եւ աշխատունակ իր ժողովրդով երկիրը դեռեւս գտնվում է տնտեսական տագնապի մեջ:

Ճիշտ է, որ Հայաստանը շրջափակված երկիր է, սակայն անկախ այդ իրողությունից, պետությունը տնտեսապես հաջողակ է, եթե ղեկավարությունն է իմաստուն: Նրանք պետք է տոգորված լինեն հայրենասիրությամբ ու ազգասիրությամբ, որը կպաշտպանի Հայաստանը մեկաշխարհական պղծումից (Մեկ Աշխարհի Իշխանության ստեղծումն ու բոլոր ազգերի ոչնչացումը):

Ազգային տեւական բարօրություն ստեղծելու շատ կարեւոր մի ազդակ է ապահով եւ պարկեշտ դրամական համակարգ ունենալը՝ հիմնված 100 տոկոսով ոսկու պաշարի վրա: Եթե ժողովուրդը ոսկի ունի կամ ապահովություն, որ հարկ եղած դեպքում կարող է ազատորեն իր պետական թղթադրամը փոխել ոսկու, ապա այդ ժողովուրդը ունի՝ այն, ինչ որ կոչում են վետոյի ուժ, այսինքն՝ իր քաղաքական առաջնորդների կասկածելի դրամական գործառնությունների վրա արգելք դնելու, վետոյի հնարավորություն եւ իրավունք: Ճակատագրական սխալ էր Հայաստանի ոսկու հանքերի շահագործումն օտարներին հանձնելը: Քաղաքական գործիչները պետք է պահպանեն ամբողջ ժողովրդի բարօրությունը: Նրանք պետք է ներշնչեն գյուղացուն, որպեսզի վերջինս զգա, որ ինքն էլ կառուցվող պետության մի մասն է: Եթե քաղաքական գործիչները պաշտպանեն երկրի քաղաքացիների ազատության իրավունքը, իրենք եւս կշահեն՝ այդ նույն ազատության օդը շնչելով:

Ոչ մի անհատ իրավունք չի կարող ունենալ ինքնակամ որոշելու ազգի ճակատագիրը: Այսօր այն, ինչ տեղի է ունենում Հայաստանի տնտեսական բնագավառում, միայն անհատական ագահության հարց չէ: Դա շատ ավելի ծանրակշիռ երեւույթ է: Հայաստանն իր տնտեսությունը կարգի բերելու համար այնպիսի աղբյուրներից է ֆինանսական փոխառություններ ընդունում, որոնք միայն երեւութապես են շատ հրապուրիչ եւ դյուրամատչելի, մինչդեռ իրականության մեջ խիստ վտանգավոր են, քանի որ նպատակաուղղված են շահագործելու եւ կեղեքելու երկրի արդյունաբերությունը:

Արժույթի միջազգային հիմնադրամին եւ Համաշխարհային բանկին պետությունը պետք է վճարի խոշոր տոկոսագումարներ, որոնք պետության տնտեսությունը քայքայելու գործիքներ են: Երկրի վրա դրված խիստ ծանր պայմաններն այնպիսին են, որ երկրի առաջընթացը կասեցնում են, օրինակ կառավարությանը պարտադրելով, որ քաղաքացիներից նոր ու ավելի ծանր տուրքեր պահանջի: Միայն ազատ ժողովուրդներն են ստեղծում իրական հարստություն, որն էլ իր հերթին հարուստ ու բարեկեցիկ պետություն է ստեղծում:

Այս ամբողջի բուն նպատակը վերջին հաշվով հայկական ոգու եւ հայ ազգի ծրագրըված քայքայումն է, երկրի բնակչության պակասեցումը եւ Հայաստանը «միջազգային մի հողամաս» դարձնելն է:

Եթե կառավարությունը մերժի ընդունել Արժույթի միջազգային հիմնադրամի եւ Համաշխարհային բանկի հատկացումները, ապա այդ ուժերը կարող են երկիրը կանգնեցնել այդ նույն ֆինանսական աղբյուրներից դրամական օժանդակություն ստացող դրացի որեւէ երկրի կողմից պատերազմ սանձազերծելու վտանգի առաջ:

Արժույթի միջազգային հիմնադրամը եւ Համաշխարհային բանկը հմտորեն ծրագրում եւ վարպետորեն գործադրում են այս կամ այն երկրի տնտեսական եւ հասարակական կառուցվածքի փլուզումը՝ այդ երկիրը հասցնելով ստրկական վիճակի:

Հարցն այժմ հետեւյալն է. արդյո՞ք Հայաստանն իր ճակատագրի տնօրինումը պիտի զիջի համաշխարհային ոչ ընտրյալ մի դիվանակալության, որի նպատակն է հետեւողականորեն շարունակել մեր երկրին պարտադրել այն քաղաքականությունը, որն արդեն երկրում առաջացրել է համատարած տնտեսական քաոս:

Կամ արդյո՞ք Հայաստանը պիտի կարողանա իրեն վերապահված իրավունքով ընտրել մի այնպիսի կառավարություն, որն իշխանություն ունենա միջազգային ֆինանսական կապիտալիզմի անողոք շահագործումից պաշտպանելու իր ժողովուրդը եւ իր երկրի բնական հարստությունները:

2004 թվականի մայիսի 5-ին Հայաստանի Կենտրոնական բանկի նախագահ Տիգրան Սարգսյանը հայտարարեց, որ ՀՀ ԿԲ-ն այլեւս ոսկի չի կուտակելու, քանի որ ոսկին պահելը չափազանց փոքր եկամտաբերություն ունի: Այնուհետեւ նա վաճառեց 1.4 տոննա ոսկի՝ մեկ ունցիան 400 ԱՄՆ դոլարով (ընդ. 18 մլն դոլար): Ներկայիս դրությամբ՝ սույն թվականի հունվարի 6-ին, ոսկու գինը 1120 ԱՄՆ դոլար է՝ մեկ ունցիայի համար: Այսօր դա կկազմեր 50 մլն ԱՄՆ դոլար: Հայաստանի կառավարությունը պետք է պաշտպանի ոսկու հանքավայրերը: Դրանք պատկանում են ժողովրդին: Դա կարող էր ապահովել ժողովրդի դրամի արժեքը:

Ինչպե՞ս կարող ենք ասել, թե պատվում ենք մեր քրիստոնյա նախնիներին եւ շարունակել գումարներ ստանալ անարդար դրամական համակարգերից, երբ Քրիստոս տաճարից վռնդեց կեղծավոր առեւտրականներին, իսկ չորս օր անց խաչի արժանացավ: Քրիստոս «փոխզիջումներով» չէր զբաղված: Ամեն մի ժողովուրդ պետք է գտնի դեպի համաշխարհային պարտքերի ստրկության շղթաներից ազատ, կայուն եւ ամուր հասարակություն տանող իր սեփական ուղին:

Արփավազդ ԱՎԱԳՅԱՆ,
Բոքա Ռեյթըն, Ֆլորիդա, ԱՄՆ , Հունվար 6, 2010 ardavast@att.net

Հ.Գ. Ես 92 տարեկան եմ: Իմ հայր Միքայելը Միացյալ Նահանգներ է գաղթել Խարբերդից՝ 1892 թվականին, մայրս՝ Ազնիվը, Խարբերդից եկել է 1905 թվականին: Ծնվել եմ Միչիգան նահանգի Դեթրոյթ քաղաքում: Ես երգում էի մեր Սբ. Սարգիս հայկական եկեղեցում եւ աղոթում ազատ ու անկախ Հայաստանի համար ողջ կյանքումս:

ՀԱՄԱՅՆՔՆ ԻՆՔՆ Է ՈՐՈՇԵԼՈՒ

Առաջիկա ամիսներին պետք է տեղի ունենա Պոլսի 85-րդ աթոռակից պատրիարքի ընտրություն, եւ ներկայումս թեժ պայքար է ծավալվել երեք թեկնածուների միջեւ:

«Միամտություն կլինի կարծել, թե Թուրքիայի իշխանությունները որեւէ քայլ չեն անի ներհամայնքային խնդիրների ուղղությամբ, անշուշտ, իրենց ցանկալի թեկնածուի համար որոշակի քայլեր կանեն կամ հակաքայլեր կնախաձեռնեն ոչ ցանկալի թեկնածուի դեմ: Սակայն պատրիարքական ընտրությունները եւս իրենց նախադեպերն ունեն եւ ոչ միշտ է եղել, որ ցանկալի թեկնածուն է ընտրվել:

Ես չեմ ուզում չափազանցնել թուրքական մեքենայի դերը այս ընտրություններում եւ առավելապես ուզում եմ հավատալ, որ համայնքն ինքն է որոշելու, թե ում ընտրի հովվապետ», - ասում է թուրքագետ ՌՈՒԲԵՆ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆԸ:

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ՈԳԵՎՈՐՎԱԾ Է ԳՈՒԳԱՐԱՑ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՎ

Հարցազրույց թուրքագետ, ԵՊՀ արեւելագիտության ֆակուլտետի դեկանի տեղակալ ՌՈՒԲԵՆ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆԻ հետ

-Ինչպես հայտնի է, Պոլսո հայոց պատրիարք Մեսրոպ Մութաֆյանը անբուժելի հիվանդությամբ է տառապում, և, ըստ ներեկեղեցական օրենքների, նախատեսվում է աթոռակից պատրիարքի ընտրություն: Ե՞րբ է ընտրությունը տեղի ունենալու և ի՞նչ սկզբունքով:

- Անցյալ տարի Պոլսո հայոց պատրիարքարանի հոգևոր խորհուրդը դիմել է Ստամբուլի նահանգապետարան՝ խնդրելով թույլ տալ անցկացնել աթոռակից պատրիարքի ընտրություն: Ըստ թուրքական օրենսդրության, հենց Ստամբուլի նահանգապետարանն է թույլատրում պատրիարքի ընտրությունը և նշանակում օրը: Դիմումը տրվել է տարեվերջին, սակայն մինչ այժմ Ստամբուլի նահանգապետարանը որևէ կերպ չի արձագանքել, այսինքն` պաշտոնապես նշված չէ ոչ օրը, ոչ էլ մոտավոր ժամանակը: Այդուհանդերձ ենթադրվում է, որ ընտրությունները կանցկացվեն մայիսի 12-ին:

Ըստ Թուրքիայի օրենսդրության, պատրիարք կարող է ընտրվել այն անձը, որը կամ Թուրքիայի քաղաքացի է, կամ այդ երկրում է ծնվել, կամ նրա հայրն է թուրքահպատակ եղել: Եվ այսօր հստակ առաջադրված են այդպիսի երեք թեկնածու, Հայաստանի Գուգարաց թեմի առաջնորդ Սեպուհ եպիսկոպոս Չուլջյանը, Գերմանիայի հայոց թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Բեկչյանը և Պոլսո հայոց աթոռը ներկայացնող Արամ արքեպիսկոպոս Աթեշյանը:

➲4

3Ա

- Ի՞նչն է պատճառը, որ Ստամբուլի նահանգապետարանը ծգձգում է ընտրությունների նշանակումը: Ինչ-որ միտում, ենթատե՞քստ կա, թե՞ սոսկ քմահաճույք է:

- Պոլսի հայոց պատրիարքարանի հոգևոր խորհուրդը դիմել է Ստամբուլի նահանգապետարան՝ խնդրելով աթոռակից պատրիարք ընտրելու թույլտվություն, քանի որ կաթողիկոսներն ու պատրիարքներն ընտրվում են ցմահ, և այս դեպքում պետք է աթոռակից պատրիարք ընտրվի: Սակայն համայնքի ներկայացուցիչներից ձևավորված է պատրիարքական ընտրությունների նախաձեռնող խումբ և իր հերթին դիմել է Ստամբուլի նահանգապետարան՝ նշելով, որ պետք է պատրիարքի ընտրություն անցկացվի, ոչ թե աթոռակից պատրիարքի:

Ինչ-որ տեղ արհեստականորեն քննարկվող այս հարցը համայնքում առաջացրել է լուրջ հակասություններ և բախումներ: Կարծում եմ, որ Թուրքիայի իշխանություններն անմասն չեն այս գործընթացից, քանի որ նոր բաժանարար գծերի, նոր խնդիրների ի հայտ գալը նպաստելու է թուրքական իշխանության քաղաքականությանը և դեմ է լինելու պոլսահայ համայնքի միասնությանը: Այս երկու դիմումները հնարավորություն են տալիս Ստամբուլի նահանգապետարանին հիմնավորելու ընտրությունների նշանակման ձգձգումը:

- Ինչպե՞ս կբնորոշեք թեկնածուներին, նրանցից որի՞ ընտրվելն է առավել անհրաժեշտ Պոլսո հոգևոր հովվի պաշտոնում և ինչո՞ւ:

- Պոլսո հայ համայնքը զգուշավոր, նաև ինչ-որ տեղ վախվորած է, այնպես որ համայնքային, կրոնական և ազգային հարցերի նկատմամբ մեծ ակտիվություն չի ցուցաբերում: Միաժամանակ համայնքը կանգնած է բազմաթիվ մարտահրավերների առջև, մասնավորապես լեզվական խնդիրն է առկա, երբ համայնքի երիտասարդության մեծ մասը, ըստ վերջին հետազոտության, թրքախոս է, երբ համայնքի դպրոցների թիվը կտրուկ նվազում է, այսօր 17 դպրոց է մնացել նախկին 36-ից, աշակերտությունը նույնպես նվազում է, քանի որ ծնողները նախընտրում են թուրքական դպրոցը:

Պատրիարքարանի կարգավիճակը Թուրքիայում դեռ հստակեցված չէ, բացի այդ ունի եկեղեցիները սպասարկող հոգևորականների պակաս: Այս ամենը որպես սկզբնակետ ունենալով՝ պետք է նշել, որ համայնքի պասիվությունը ինչ-որ տեղ բերել է նաև ճահճացման, համայնքը հստակ բռնել է անկման ուղին և, եթե դեպքերն այսպես զարգանան, կանգնելու է կործանման եզրին: Անհրաժեշտ է մի ակտիվ հովվապետ, որը գոնե կձգտի այս խնդիրները լուծելու ուղղությամբ աշխատանքներ տանել: Շատ բան կախված է նաև համայնքից, քանի որ իրենք են ընտրելու այդ հովվապետին:

Երեք թեկնածուներից Արամ սրբազանի վերջին հայտարարությունը նոր ջրբաժաններ առաջացրեց ստամբուլահայության, սփյուռքահայության և Հայաստանի հայերի միջև: Մասնավորապես նա նշել է, որ ստամբուլահայերին չպետք է խառնել սփյուռքահայերի և Հայաստանի հայերի հետ, նրանք Թուրքիայի քաղաքացիներ են և նրանց հարազատ է Թուրքիայի պետությունը:

Գերմանիայի թեմի առաջնորդ Գարեգին սրբազանը համայնքի հետ ունեցած հանդիպումների ժամանակ նույնպես հեղափոխական լուծում կամ առաջարկներ չարեց:

Իսկ Գուգարաց թեմի Սեպուհ սրբազանը, որ թեկնածուներից միակ ՀՀ քաղաքացին է, քաջատեղյակ է համայնքի խնդիրներին և պատրաստակամ է դրանք լուծել: Քարոզարշավի ժամանակ մասնավորապես բուռն քննադատությամբ հանդես եկավ լեզվի անկման վերաբերյալ, քննադատեց խառը ամուսնությունների խնդիրը և հայտարարեց, որ պատրաստ է բարեփոխումների:

Սեպուհ սրբազանի քարոզարշավից հետո պոլսահայ համայնքում նկատվում է լուրջ ոգևորություն, ակտիվություն, և շատերը կարծում են, որ նրա մասնակցությունը նախընտրական արշավին բեկումնային նշանակություն ունեցավ, քանի որ արդեն սաղմեր են նկատվում, որ համայնքը կարող է արթնանալ և լուրջ քայլեր կատարել:

- Երեք թեկնածուներից ո՞վ ավելի հնարավորություն ունի համապատրիարք ընտրվելու, ո՞ւմ կողմն է համայնքի համակրանքը:

- Թուրքական իշխանություններին ձեռնտու է այնպիսի թեկնածու, որը ավելի կառավարելի կլինի և թույլ կտա, որ համայնքի պասիվ վիճակը նույն կերպ շարունակվի, ու այդ թեկնածուն, կարծում եմ, որ Արամ սրբազանն է: Բայց, քանի որ ընտրությունը կատարելու է հայ համայնքը և Սեպուհ սրբազանի այցելությունից հետո ակտիվություն է նկատվում, ենթադրում եմ, որ այդ ակտիվությունը ընտրությունների վրա էլ կանդրադառնա՝ քվեներ տալու առումով: Այս պահին ընդգծված առաջնորդ կամ ֆավորիտ ընտրություններում չկա, սակայն, դատելով քարոզարշավների ժամանակ առաջացած արձագանքից և վերաբերմունքից, համայնքի համար առավելապես ընդունելի է Սեպուհ սրբազանը:

Եթե քարոզարշավի առաջին փուլը ամփոփենք, կարող ենք եզրակացնել, որ երեք թեկնածուներն էլ ունեն որոշակի հնարավորություն, բայց հաշվի առնելով ընտրողների ոգևորությունը, նախապատվությունը տրվում է Սեպուհ սրբազանին:

Ֆելիքս ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ

ՍԵՊՈՒՀ ԵՊՍ. ՉՈՒԼՋՅԱՆ. «ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՉՈՒՆԵՆՔ ԿՈՐՑՆԵԼՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԻ ԱՌՋԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ»

Հայտնի է, որ մայիսի 12-ին Կ. Պոլսի 85-րդ աթոռակից պատրիարքի ընտրություններն են, թեկնածուները երեքն են՝ Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանի հոգևոր կրոնական ժողովի նախագահ Արամ արքեպիսկոպոս Աթեշյանը, Գերմանիայի թեմի հոգևոր առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Բեկչյանը և Գուգարաց թեմի հոգևոր առաջնորդ Սեպուհ եպիսկոպոս Չուլջյանը: Այդ առթիվ զրուցեցինք Սեպուհ սրբազանի հետ՝ խնդրելով պատասխանել մեր մի քանի հարցերի:

- Սրբազան հայր, Դուք արդեն պարզաբանումներով հանդես եկել եք մի շարք լրատվամիջոցներով, այդ թվում՝ Պոլսի «Ակօս» և «Մարմարա» թերթերով, և հավաստել, որ համաձայնություն եք տվել մասնակցելու ընտրություններին: Գիտենք նաև, որ առաջիկայում մեկնելու եք Ստամբուլ՝ շփվելու հայ համայնքի հետ, ծանոթանալու այնտեղ առկա խնդիրներին: Ի՞նչ կասեիք Գուգարաց թեմի բնակչությանն այդ առթիվ:

- Թեկնածությունս առաջադրելով՝ ամենևին հավակնություն չունեմ արժանավորագույնը լինելու: Ցանկությունս է՝ թրքահայությանն ավելի լայն հնարավորություն ընձեռել ընտրություն կատարելու: Համոզված եմ՝ որքան շատ լինեն թեկնածուները, այնքան ընտրությունն ավելի ճիշտ կլինի, իսկ ընտրյալն էլ՝ ավելի լայն հեղինակություն ձեռք կբերի և իր ուժերին առավել վստահություն կունենա: Չէ՞ որ, ի վերջո, խոսքը Հայ եկեղեցու ծոցի մեջ իր կարևորությամբ չորրորդ նվիրապետական աթոռի մասին է, իսկ այդ աթոռին բազմողն, իր կարողունակությամբ և շնորհներով, կոչված է առնվազն չորրորդը լինելու:

Շատ կուզեի, որ բոլոր թեկնածուները լիարժեք մասնակցեին ընտրությանը, և նրանց միջից ընտրվեր լավագույնը: Այդպիսով, վստահ եմ, ընտրազանգվածի իրավունքները ևս հարգված կլինեին:

-Ըստ Ձեզ՝ տարբերություն չկա՞ աշխարհիկ և հոգևոր ընտրությունների միջև:

- Կա՛, և պե՛տք է լինի: Քանի որ հոգևոր ընտրություններ են, մենք պարտավոր ենք մնալ հոգևոր պատշաճության շրջանակների մեջ և ջանալ, որ չնմանվեն աշխարհիկ ընտրություններին՝ իրենց հատուկ բոլոր բացասական դրսևորումներով, զանազան շռայլություններով և այլն:

- Դուք ծնվել եք Մալաթիայում, հասակ առել Պոլիս-Ստամբուլում, այդուհանդերձ ոմանց կողմից մատնացույց է արվում Ձեր՝

Ա5

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԲԵԿՉՅԱՆ. «ԿՄԱՂԹԵՄ, ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՆ»

- Սրբազան հայր, պաշտոնավարել եք Ֆրանսիայում, հետո Գերմանիայում, հիմա էլ ուզում եք վերադառնալ այնտեղ, որտեղ ծնվել եք, կրթություն ստացել՝ Պոլիս՝ մասնակցելու համապատրիարքության կամ աթոռակից պատրիարքի ընտրությունների: Ի՞նչ կասեք այս առիթով:

- Այո, ընտրությունը, որ տեղի պիտի ունենա համապատրիարքության, դժբախտ կացության մը հետևանքն է, որովհետև Մեսրոպ պատրիարք Մութաֆյան 1998-ին երբ ընտրվեցավ, շատ խոստումնալից անձնավորություն էր և դժբախտաբար վերջին 2-3 տարիները բոլորովին անբուժելի հիվանդության ճանկերուն մեջն ինկավ և հետևաբար քանի որ կապրի, համապատրիարք ընտրելու որոշում տրվեցավ կրոնական ժողովին կողմե: Համապատրիարքության կարգ պատրիարքության պատմության մեջ չիկա, սակայն քանի որ պատրիարք մը ցկյանս կընտրվի, և մարմին մը չիկա զինք պաշտոնանկ ընելու, և ինքն ալ կարող չէ հրաժարելու իր կացության պատճառավ, հետևաբար համապատրիարքություն որոշվեցավ իրականացնել:

- Մեկ ուրիշ խումբ սա որակում է պատրիարքական ընտրություններ:

- Համապատրիարք ընտրելու կարծիքն ամենեն առաջ «Մարմարա» օրաթերթի խմբագրապետ Ռոպեր Հատտեճյանի գաղափարն էր, որը շատ ճիշտ գաղափար մը ըլլալով, ընդունվեցավ բոլորի կողմե, քանի որ պատրիարքը կապրի, ի հարգանս անոր, պատրիարքական աթոռի հանդեպ բոլոր համակիրներու ունեցած սերը, հարգանքը, հետեւաբար այդ բոլորը պատճառ եղան, որ համապատրիարք ընտրելու կարելիությունը

ստեղծվի և ինչպես ըսի, մարմինն մըն ալ գոյություն չունի պաշտոնապես զինքը այդ պաշտոնեն ետ առնելու, հետևաբար՝ համապատրիարքություն, իսկ ինչ կվերաբերի ընտրող հանձնախմբի կարծիքին, որուն պաշտոն հանձնված ժամանակը համապատրիարք ընտրելու պաշտոն տրված էր, բայց իրենք այդպես որոշում առեր են և առ այդ պետության դիմում կատարեր են 85-րդ պատրիարք, ոչ թե համապատրիարք ընտրելու: Թեև համապատրիարք ըսված ժամանակ բոլոր իրավասություններն ունի, ներկա պատրիարքը վախճանելե հետո ինքնաբերաբար կդառնա 85-րդ պատրիարքը:

- Ինչպե՞ս պիտի կարողանա նոր պատրիարքը պոլսահայության սերը նվաճել: Ինչպիսի՞ խոստումներ եք տալու Ձեր ընտրողներին, որ կստիպի 3 թեկնածուներից նախապատվությունը հենց Ձեզ տալ:

- Այդպիսի հանձնարարություն, թելադրություն ես ինքս չեմ կրնար ընել և իրավունք ալ չունիմ ընելու: Քանի որ բոլոր թեկնածուները Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին կներկայացնեն և արժանավոր եկեղեցականներ են, հետևաբար մեկը մյուսեն պակաս չէ: Իսկ ինչ կվերաբերի Մեսրոպ պատրիարքի տեղը լեցնելու կարողության, պետք է ըսել, որ ամեն եկեղեցական իր արժեքը, իր կարողություններն ունի, անշուշտ է՝ ոչ մեկը մյուսին չի նմանիր, բայց կրնա ըլլալ, որ պաշտոնը ստանձնելե հետո նաև իր կարողությունները մեջտեղ դնելով վերադարձնե ժողովուրդին սերը և համակրանքը, կարենա ունենալ և թիկունքը նաև: Ուրեմն եկեղեցական ամեն մի թեկնածու իր կարողությունները մեջտեղ պիտի դնե անշուշտ:

- Կա՞ այդպիսի հնարավորություն մինչ ընտրությունը արժանիքներն ի ցույց դնելու:

- Մինչև ընտրություն չէ, ընտրութենեն հետո իր արժանիքները մեջտեղ պիտ դնե: Մինչև ընտրություն չենք կրնար, գործունեությամբ է, որ կդրսևորվի: Միայն կարելիություն կա երեք թեկնածուները ներկայանան ժողովրդին, ինչպես ես օրեր առաջ գացի Պոլիս, քարոզներ տվի, հանդիպումներ

➲6

4➲

պոլսահայության կյանքին անծանոթ լինելու պարագան: Ի՞նչ կասեիք այդ մասին:

- Քավ լիցի ինձ համեմատվել Գարեգին Խաչատուրյան կամ Շնորհք Գալուստյան երանաշնորհ պատրիարքների հետ, սակայն նրանք նույնպես մինչ ընտրությունը հիմնականում անծանոթ էին պոլսահայության լայն խավերին և հայտնի էին միայն փոքրամասնությանը, այն էլ՝ Թուրքիայից դուրս իրենց կատարած գործերով: Նույնն էր նաև Գարեգին Գազանճյան լուսահոգի պատրիարքի պարագայում...

- Ի վերջո, անծանոթ էիք նաև Լոռու և Տավուշի բնակչությանը, սակայն ավելի քան 13 տարի, Գուգարաց թեմի առաջնորդությունն ստանձնելով և թեմն ստեղծելով, զորացրիք այն՝ շուրջ 450 հազար հայ բնակչությամբ, որի մեծագույն մասն անհաղորդ էր Հայ եկեղեցուն և քրիստոնեության տարրական սկզբունքներին: Չենք կարող չասել, որ բավականին վաստակ ունեք: Վկան՝ այսօրվա բարեկարգ Գուգարաց թեմը:

- Դո՛ւք ասացիք: Շնորհակալություն: Նշեմ միայն, որ ողջ թրքահայությունը ամբողջապես չի կարող մի եպիսկոպոսի ճանաչել, սակայն համոզված եմ, որ ընտրության գնացող պատգամավորները պատշաճ կերպով ճանաչում են բոլոր թեկնածուներին, նրանց գործերն ու կարողությունները:

- Հետևաբար՝ հոգևոր ասպարեզում գոնե անծանոթ մեկը չեք. ցանկացողները կարող են Ձեր մասին տեղեկություններ ստանալ և՛ քաջածանոթ անձանցից, և՛ լրատվամիջոցներից, և՛ այլ աղբյուրներից:

- Հարկա՛վ:

- Սրբազան հայր, լոռեցիներս Ձեր հախուռն, սկզբունքային բնավորությունը և հատկապես պահանջկոտությունը շատ ենք գնահատում: Սակայն մտահոգ ենք՝ Ձեզ համար Թուրքիայում դժվար չի՞ լինի...:

- Մտահոգության պատճառներ շատ կան: Այնտեղ պետական ճնշումներն ավելի ծանր են, քան խորհրդային տարիներին Հայաստանում էր: Ի վերջո, Ստամբուլը Գուգարաց թեմը չէ, և դա ես շատ լավ գիտակցում եմ: Պատրիարքի աթոռը վայելքի աթոռ չէ, մեղմ ասած՝ ամենօրյա նահատակություն է պահանջվում: Սակայն իմ հոգին տանջող պարտքի գիտակցումն ինձ հանգիստ չի տալիս: Նախնիներիս հիշատակի և իմ ժողովրդի նկատմամբ բազում պարտքեր ունեմ: Սա նաև մի առիթ է՝ ծառայությամբ հատուցել ստամբուլահայությանը, որ ինձ անվճար կրթել ու հայեցի դաստիարակություն է տվել: Այս պահին դժվարանում եմ ընտրությունների ընթացքի և արդյունքի մասին որևէ բան ասել: Նշեմ, սակայն, որ ես ծնունդով մալաթիացի եմ, քաղաքացիությամբ՝ հայաստանցի, և իմ թեկնածության նկատմամբ, անշուշտ, վճռորոշ են Թուրքիայի կառավարության վերաբերմունքն ու հայ համայնքի կեցվածքը:

Խորհուրդ մարդկանց, կամք Աստուծո: Ինչ որ լինելու է, թող Տիրոջ կամքով լինի:

Իսկ գալիք ընտրությունների առիթով իմ հոգևոր եղբայրներ Գարեգին և Արամ սրբազաններին, և, եթե կլինեն այլ թեկնածուներ, բոլորին իմ եղբայրական անկեղծ սերն ու հարգանքն եմ փոխանցում: Աղոթում եմ, որ Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնում կատարած իրենց ուխտին հավատարիմ՝ անխռով ու անսասան շարունակեն ծառայել մեր Սուրբ եկեղեցուն ու բարեպաշտ ժողովրդին: Մենք իրավունք չունենք կորցնելու պատմության և ազգի առջև պատասխանատվության գիտակցությունը: Պիտի առաջնորդվենք՝ պատմական պահի լրջությունը նկատի առնելով: Այս պարագայում կարևորը ոչ թե պատրիարքի գահին հասնելն է, այլ գահի ընձեռած հնարավորություններն ազգի ու ժողովրդի բարօրությանը ծառայեցնելու բարի կամքը:

Այս վճռորոշ պահին պոլսահայ համայնքի յուրաքանչյուր անդամից ակնկալում եմ առավել զսպվածություն և արժանապատիվ կեցվածք: Հույս եմ հայտնում, որ գոնե հոգևոր լուրջ մարմնի ընտրություններին թույլ չենք տա, որ պառակտվածության, անմիաբանության, կարճատեսության դրսևորումներ ի հայտ գան:

Աղոթում եմ և մաղթում, որ Բարձրյալը խաղաղության ու սիրո մեջ պահի ամենքիս:

- Ամե՛ն: Աստված օգնական:

Զրույցը վարեց Խորեն ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԸ

5➲

ունեցա, ժողովուրդը հարցումներ տվավ, պատասխանեցի: Եվ պետք է ըսեմ, որ այս ընտրությունը կուսակցական ընտրության պայքար մը չէ: Մրցում մըն է, որ կշահիս կամ կկորսնցնես:

- Ինչո՞վ նման չէ կուսակցական ընտրության:

- Կուսակցական ընտրությունը այնպիսին է, որ խոստումներ կտրվի ժողովուրդին՝ այս պիտի ընեմ, այն պիտի ընեմ, թեև անոնց երկու երրորդը չեն իրականանար, սակայն այնպիսի պայքար կտարվի, մեկը մյուսին կնվաստացնե: Մեր եկեղեցական մրցումին մեջը այսպիսի բաներ գոյություն չունին և պետք չէ ըլլան: Ադիկա պատիվ կբերե ո՛չ եկեղեցիին, ո՛չ եկեղեցականության, ո՛չ ալ ժողովրդի խաղաղության: Հետևաբար պետք է հանդարտ, ներդաշնակ պայմաններու մեջ ընտրություն մը կատարվի: Ժողովուրդը մոտեն ճանչնա անձերը և ադոր համապատասխան իր կարծիքը հայտնե:

- 10 օրը բավարա՞ր էր ընտրողներին Ձեր ծրագրերին ծանոթացնելու առումով:

- Եթե ուզեի ամիս մը մնալ, կմնայի: 10 օրը բավարար չէ, անշուշտ: Նորեն երթալու կարելիություն մը կա, այսինքն արգելք մը չիկա որևէ մեկու կողմեն: Հետևաբար եթե ժամանակը, կարելությունը ունենամ տրամադրել, պիտի երթամ նորեն այն անձերուն կամ այն խումբերուն հետ տեսնվելու, որոնց չկրցա հանդիպիլ:

- Ձեր կարծիքով, բավարար ճանաչո՞ւմ եք պոլսահայ համայնքը:

- Որքան նախկին փործառությունս (30-35 տարի առաջ) ունիմ, այդ չափով կճանչնամ, բայց անշուշտ համայնքը, մտածելակերպն ալ փոխվեցավ: Կառավարության կողմեն ալ այդպես է: Բայց ինչ հարցեր որ կան այնտեղ, անոնց հետևեցա թերթեր կամ հեռուստացույցի հայտագիրներու միջոցավ: Այնպես որ տեղյակ եմ ինչ հարցեր կան:

- Ո՞րն է պոլսահայության գլխավոր մարտահրավերն այսօր:

- Բավական տարբեր են: Առաջնային՝ պետք է աշխատություն տարվի նախ պատրիարքությունը իրավական անձ դարձնելու: Որովհետև այդ կարելիությունը, որ ուներ ժամանակին, վերցվեցավ 1960-ին: Հիմա ադիկա աշխատանք մըն է, որ կրնա երկար ժամանակ առնել:

- Մեսրոպ սրբազանը զբաղվե՞լ է այդ աշխատանքով:

- Այո, փորձել էր, բայց տեղ մը չէր հասած, արդյունք մը չէր տված:

- Ինչո՞ւ:

- Ժամանակ ալ չունեցավ այդ աշխատանքը տանելու: 10 տարիներ միայն կըրցավ պաշտոնավարել: Գիտեմ, որ ծրագիր մը կպատրաստեր, բայց թե ադիկա կառավարության հանձնե՞ց, բանակցություններ տարա՞վ, ադկե տեղյակ չեմ: Բայց ժողովուրդին ցանկությունը կա մեջտեղը, որ ադիկա անպայման կուզեն իրականանա:

- Դուք կարո՞ղ եք այն իրականացնել:

- Չեմ գիտեր, ադիկա կառավարութենեն կախում ունի: Կարող եմ, եթե այստեղի պայմաններն ըլլան: Բայց այդտեղի քաղաքական պայմանները դյուրալի են կամ ոչ, ադիկա պիտի տեսնենք: Պետությունը պատրիարքը կճանչնա իբրև պաշտոնական անձ և համայնքի պաշտոնական ներկայացուցիչը, հետևաբար թե՛ աշխարհիկ, թե՛ կրոնական պարտականությունները պատրիարքի վրա կկենտրոնանան, հակառակ որ իրավական, օրինական պայմաններն ալ թույլ չեն տար, որ պատրիարքը միջամտություններ կատարե այդ բոլոր աշխարհիկ աշխատանքներուն: Օրինակի համար, դպրոցներու հարցեր կան, որոնց պատրիարքը պաշտոնապես ուղղակի միջամուխ չի կրնար ըլլալ, որովհետև դըպրոցներու կանոնադրությունները, հոգաբարձությունները առանձին միավորներ են: Մյուս կողմեն ալ ուրիշ մարմին մը չիկա հակակշռելու, հետևաբար այս երկու խնդիրները իրարմե զանազանելու, զատելու և յուրաքանչյուրին համապատասխան կանոնադրություններ մեջտեղ բերելու աշխատանք մը պետք է անպայման տարվի: Ասիկա անհրաժեշտություն մը կտեսնվի: Հետո դպրոցի, ուսուցիչներու մակարդակի հարցեր կան, ասոնք կարելի է լուծել դյուրությամբ, երբ որ համապատասխան անձերը կգտնեք, դաստիարակչական աշխատանք կտանիք, համապատասխան կազմակերպություն ալ գոյություն ունի, օրինակ ուսուցչաց միություն մը կա, որ կարելի է կուրսեր կազմակերպել, նաև Հայաստանի հետ հարաբերություն ունենալով այդտեղի կրթական միջոցներեն օգտվիլ, թե՛ դասագիրքերու, թե՛ ուսուցիչներու կողմե՝ փոխանակություններ ընելով:

- Ասել է, թե առաջնային մարտահրավերը կրթական ոլորտը բարեկարգելն է:

- Անշուշտ: Որովհետև լեզուն հետզհետե կորսվելու վրա է, լեզուն հոս ալ կկորսվի, բայց հոս դպրոց չիկա, հոն դպրոցները գոյություն ունին, բայց դպրոցներուն մեջ հնարավորությունը չստեղծվիր՝ ուսուցիչներն ալ լավ հայերեն չեն գիտեր, ադ ալ կա:

Հետո կալվածքներու հարցեր կան, անոնք պիտի արժևորվին: Բավական երկար տարիներ կառավարությունը բռնագրավեց կալվածքները, ուրեմն հիմա նոր օրենքներու համաձայն կամաց-կամաց ետ տրվիլ սկսան: Ետ տրվելեն հետո պետք է եկեղեցական վարչություններու կողմե արժևորվին, նախ պետք է նորոգվին, համապատասխան վարձու մարդիկ գտնենք և անոնց տրվի, հետո այդ կալվածքներեն գալիք եկամուտները պետք է հավասար և ներդաշնակ բաժնվին այդ կազմակերպություններուն ի նպաստ:

- Սրբազան հայր, Ձեզ պոլսահայությունը ճանաչո՞ւմ է:

- Չեմ գիտեր: Ադիկա ճանչնալ այնպիսի հանգամանք մըն է, երբ որ եկեղեցիով կհետաքրքրվիք, այն ատեն Ձեր եկեղեցականները կճանչնաք: Բայց եթե եկեղեցիով չեք զբաղվիր, չեք ճանչնար: Հավատք ալ չունիք եթե, որքան ծանոթացնենք մենք մեզի, նորեն անտարբեր եք: Այնպես որ շատ պայմանական է ճանչնալը: Իմ աշխատանքներս ամեն տեղ՝ ասդին, անդին, ամեն տեղ հայտարարված, գրված են, հետաքրքրվողները եթե կարդան, կրնան գաղափար մը կազմել: Ադիկա անշուշտ կրնա ոչ անպայման դրական, ժխտական ալ տպավորվիլ, բայց համենայդեպս մեջտեղն է գործը:

- Պոլսում Ձեր հանդիպումների ժամանակ ամենաշատը ո՞ր հարց էին ուղղում:

- «Ի՞նչ կմտածեք ընել պատրիարք ըլլալե հետո»: Այն մարտահրավերները, որոնց մասին խոսեցա: Առաջին հերթին գործս ադ պիտի ըլլա, որ անոնց վրա կենտրոնանք: Ամեն տեղ, անշուշտ հավատքի նահանջ մը տեսա: Հայերը եկեղեցի կերթան՝ առանց հավատք ունենալու: Կերթան՝ իբրև հայկական վայր, ուր իրարու պիտի հանդիպին:

- Ինչպե՞ս պիտի դարձի բերեք նրանց:

- Շատ զորավոր քարոզչություններու միջոցավ: Եկեղեցականներ կան, անոնց պիտի աշխատանքի լծել և քարոզչությունն այնպես ընել, որպեսզի ժողովուրդին հավատքը վերականգնվի:

- Համեմատելով գերմանահայ համայնքին, կարելի՞ է արձանագրել, թե այստեղ ավելի շատ է թիվն այն մարդկանց, ովքեր հավատքով են եկեղեցի գալիս:

- Գերմանիա խնդիրը հավատքի հարց չէ միայն, այստեղ հեռավորություններն ալ տարբեր են. հիմա եկեղեցի գալու համար 30, 40, երբեմն 50, 100 կմ պիտի կտրեք, իսկ Պոլսո մեջ ամեն թաղի մեջ արդեն եկեղեցի կա՝ 30-35 հատ: Հայերն ալ ադ թաղերուն մեջ արդեն կբնակին: Այնպես որ այնտեղ ադ հեռավորությունները չիկան, հետևաբար եկեղեցիներու հաճախելիությունն ավելի շատ է, բայց հավատքի խնդիրը տկար է, պետք է ադիկա շեշտենք: Ամեն տեղ ադպես է, հոս ալ ադպես է: Հոն թեև հավատացյալներու թիվը բավական մեծ է, օրինակ գիշեր մը թաղամասի եկեղեցիին մեջ ժամը ութուկես-իննեն հետո 350 հոգի հավաքված էր կրոնական քարոզ մը մտիկ ընելու համար: Կարելի չէ Գերմանիո մեջ ադ թիվը հավաքել: Շաբթվա մեջ մանավանդ ադ ժամերուն եթե անանկ կոչ մը ընեք, ժողովուրդը Ձեր վրա կրնա խնդալ:

- Սրբազան հայր, հավատքի պակասը պայմանավորված չէ՞ արդյոք ուսյալ, կրթյալ եկեղեցականների պակասով նաև:

- Կրնա ըլլալ: Անհրաժեշտ է, որ այդ պատրաստությունն ունենան, բայց եթե համեմատենք Գերմանիո հետ, կտեսնենք, թե բոլորովին ուրիշ տեղ է խնդիրը: Հիմա հոս մեծ թիվով գերմանացի եկեղեցականներ կան՝ բողոքական, կաթոլիկ, մեծամասնությունը աստվածաբանության դոկտորայի տիտղոս ունին, իրենց եկեղեցիները ի՞նչ վիճակի մեջ են, նույնիսկ եկեղեցիները կծախրեն, հետևաբար եկեղեցականներու տկար պատրաստությունը չէ, որ դեր կխաղա, այլ աշխարհի տարբեր պայմանները: Պետական տարբեր շարժումներ կան, հեռուստացույց կա, աս կա, ան կա, այնպես որ այդ բոլորը դեր կխաղան, որ ժողովուրդին ուշադրությունը տարբեր տեղ կենտրոնանա: Մնաց որ մերին ժողովուրդն ալ իր զավակներն անպայման դեպի եկեղեցականություն քաջալերողը չէ: Ընդհակառակը՝ հակառակ կեցող և արգիլող դիրք մը բռնած է այսօր. ցավալի է, որովհետև ան ալ թե՛ հավատքի պակասեն, թե՛ անգիտակցության: Կկարծեն, թե եկեղեցական ըլլա, դեպի մահ կերթա: 40-45 տարվա մեջ հաստատեր եմ, թե ընտանիք մը իր տղա զավակը ավելի դյուրին պատերազմ կղրկե, քան եկեղեցական ըլլալու: Դժբախտություն է ասիկա, և ասիկա ժողովուրդի անգիտակցության հետևանքն է:

- Նո՞ւյնն է պարագան նաև Պոլսում:

- Ամեն տեղ: Որովհետև այսօր բացի Հայաստանեն ուրիշ տեղ թեկնածու չիկա: Հայաստան ալ թեկնածուների բավական թիվ կա հիմակուհիմա, ան ալ տնտեսական պայմաններու հետ կապված է: Հայաստանի ժողովուրդին մեծ մասի տնտեսական վիճակը վատ է, ուրեմն վանք կղրկեն, որպեսզի իրենց զավակը տեղ մը հասնի, կարիեր մը ընե: Քանի մը զավակներուն մեջեն գոնե մեկ հատը փրկվի: Քանի-քանիներ եկեղեցական ըլլալեն վերջն ալ հրաժարեցան:

- Դուք ինչպե՞ս ընտրեցիք այս ուղին:

- Մեր ժամանակը տարբեր էր, իմ հորս, մորս հավատքի փոխանցումը ինծի եղավ: Երկուքն ալ Թուրքիայեն են, մեկն Անկարայեն, մյուսը Անկարայի մերձակա տեղեն մը:

- Ցեղասպանության ողբերգությանն ականատե՞ս են եղել:

- Անշուշտ, ապրած են ամենն ալ: Ամբողջ ընտանիքը ջարդված է, պատահմամբ իրենք ազատեր են: Մորս հավատքը և եկեղեցի զիս տանելու՝ եկեղեցի երթալով հայկական շրջանակի մեջ մնալու գիտակցությունը, ինչ որ այսօր եվրոպաբնակ մեր ժողովուրդի մոտ չիկա, ազդեցություն ձգած է:

- Սրբազան հայր, եկեղեցական, աստվածա-

➲7

6➲

բանական աշխատություններ ունե՞ք հրատարակված:

- Ոչ: Ուրիշ բաներ ունիմ՝ թարգմանություններ: Քեմալ Յալչընի երկու գրքերը թարգմանեցի՝ «Սիրտս քեզմով կխայտա» և «Սարի գելին», որոնք ավելի հայկական հարցին հետ առնչություն ունին, կազմած եմ անձնանուններու բառարան, հոդվածներ ունիմ՝ հրապարակախոսություն, մեր եկեղեցվո պատմության մասին տեղեկատվական բնույթի հրապարակումներ, որ տպագրված են Մարսելլի «Արմենիա», Պոլսո «Մարմարա» թերթերուն մեջ:

- Սրբազան, հայտնի՞ է, թե Կ.Պոլսո ընտրություններին քանիսը քվե տալու իրավունք ունեն:

- 18 տարեկանեն վեր ամեն մարդ կրնա մասնակցիլ: Վերջին անգամ 16 հազար հոգի մասնակցեցավ, կրնա նաև 50 հազար մասնակցիլ, եթե անտարբեր չըլլան: Կըսեն 70 հազար հայ կա, անոր 50 հազարը եթե 18 տարեկանը լրացուցած է, ուրեմն կրնան ընտրել:

- Քանի՞ հոգի ունկնդիր եղան Ձեր քարոզներին:

- Չեմ գիտեր: Տեղ մը 500, տեղ մը 700, տեղ մը 400, այդպես:

- Սրբազան հայր, ինչո՞ւ որոշեցիք դնել Ձեր թեկնածությունը: Որովհետև Ձեր սիրելի Պոլի՞սն է , թե՞ պաշտոնական դիրքի առաջընթաց նկատելով:

- Ոչ, ոչ: Ուղղակի բարեկամներու շատ ճնշում կար, որ ես ալ դնեմ (թեկնածությունս), քանի որ նախորդ երկու անգամ չէի դրած՝ 1990 և 1998 թվականներուն, նորեն թեկնածու կրնայի ըլլալ, չդրի, այս անգամ ուզեցին, որ անպայման դնեմ և այդ փափագին ընդառաջելու համար էր, չէ նե այդպես մասնավոր ցանկություն մը չիկար:

- Ցուրտ Գերմանիայում Ձեզ ավելի լա՞վ եք զգում:

- Ցուրտ Գերմանիան երբեմն ավելի ազատ է, քան պատրիարքարանի մեջ, ուր պիտի բանտարկվէ, չէ՞, ազատություն չունինք: Հոս կելլաք ձյունագնդակ կխաղաք պարտեզը, չէ՞:

- Եթե Դուք ընտրվեք, ո՞ւմ եք տեսնում Գերմանահայոց առաջնորդի պաշտոնում:

- Եկեղեցականներ կան, Վեհափառը կրնա ուրիշ մեկը թելադրել, բայց աստեղի եղածներուն մեջ հայր Սերովբեն ամենեն հարմարն է, իմ կարծիքով, ժողովուրդն ի վերջո իր ճանչածը պիտ նախընտրե: Ինծմե վերջը կրնա հայր Սերովբեն այս պաշտոնը կատարել: Ինքը ամենեն փորձառուն է հոս եղողներուն, հետո մոտեն ճանչցավ ժողովուրդը, մտածելակերպը, լեզուն, առավելությունները շատ են, հետո 15 տարի է իմ հետս է, ոչ մեկ անգամ ո՛չ ինծի, ո՛չ համայնքին դժգոհություն չէ պատճառած:

- Գերմանահայությունը Ձեր առաջնորդությամբ ինչպիսի՞ մարտահրավերներ դիմակայեց: Ո՞րն է Ձեր ամենակարևոր ձեռքբերումը:

- Բացի պզտիկ մշակութային միություններեն ոչ մեկ բան գոյություն ուներ: Ինչ որ կա առաջնորդության շուրջ, իմ օրոք եղավ, անշուշտ, իմ աշխատակիցներու և իմ միջոցավ: 15 եկեղեցական համայնք մեջտեղ եկավ, այս եկեղեցական համայնքներն իրենց կանոնադրություններն ունեցան, բոլորը միաձև, և կապվեցան առաջնորդության՝ կենտրոնի մը: Եկեղեցիներն իրենց կրոնականներն ունեցան, ոչ բոլորն անշուշտ, որովհետև դրամ ալ չիկա, բայց այսօր կանոնավոր կերպով եկեղեցականներու ամսականները կվճարվին, կանոնավոր կերպով երթևեկություն կկատարվի: Միջեկեղեցական շարժումին մեջ բավական անուն շահեցավ Հայ եկեղեցին և այս ձևով թե՛ մեր կրոնքը, թե՛ հայ եկեղեցվո, հայ ժողովրդի պատմությունը, ցեղասպանությունը, այս բոլորը օտար կազմակերպություններու մոտ հայտնեց, բացատրեց, հետո գրքույկներ տպվեցան կրոնական բովանդակությամբ, մշակույթի վերաբերյալ: Մշակույթի հանձնախումբ կազմվեցավ, որ բավական երկար տարիներ իր գործունեությունը կտանի թե՛ հայերու, թե՛ գերմանացիներու համար:

- Սրբազան հայր, գերմանահայության մի ստվար հատված միշտ դժգոհում է, որ հայկական եկեղեցում հայերենից հետո Դուք թուրքերեն եք քարոզում:

- Այո: Երբեմն ալ՝ գերմաներեն: Որովհետև մարդիկ կան, որ կգանգատին, որ չեն հասկնար՝ ինչո՞ւ միայն հայերեն կխոսինք:

- Պոլսում Դուք կարևորեցիք դպրոցաշինությունը, այստեղ էլ կարելի է ասել՝ եկեղեցին պիտի նպաստի, որ հայերեն խոսեն:

- Այո, բայց հոս կարելիություն չունիս ադիկա իրականացնել՝ համապատասխան ուսուցիչ պիտի ունենաս, համապատասխան վայր մը պիտի ունենաս, համապատասխան աշակերտ պիտի ունենաս: Նայեցեք՝ քանի՞ աշակերտ կա՝ եղած-չեղած 10-20 աշակերտի շուրջ կդառնա ամեն տեղ, անոնք ալ 2 ամիս կուգան, երրորդ ամիսը բացակա են: Անանկ որ հոս՝ դպրոց չեղած տեղը, կարելիություն չիկա: Հնարավորություններով պետք է խոսին, անհնարին բաներու մասին երազներ տեսնելը ավելորդ ժամավաճառություն է: Հիմա հոս ժողովուրդ մը կա, որ դժգոհ է՝ չեն հասկնար քարոզ ըսված ատենը, պետք է եկեղեցիին մեջ կրոնական սնունդ մը առնելով երթա մարդ, եթե ադ չառներ, ի՞նչ իմաստ ունի եկեղեցի գալ: Ավետարանի խոսքը, Քրիստոսի պատգամը պիտի իմանա, անոր հաղորդակից դառնա և տուն վերադառնա: Եթե անիկա չառած տուն երթա, ի՞նչ:

- Ուրեմն հայ եկեղեցին նահանջո՞ւմ է լեզվով:

- Քննադատության պատրաստակամություն ունեցող մարդիկը քննադատելու համար կքննադատեն, բան մը ըսած ըլլալու համար՝ իբրև թե շատ մեծ հայրենասեր են: Մշակույթի օրեր կընենք, այդ քննադատողներեն քանի՞ հոգի արդյոք ներկա են, եթե այդքան հայասեր են, իրենց պատմությունը, ժողովուրդը կսիրեն... հետևաբար ասոնք բոլորը խախուտ տեսակետներ են: Մեր ժողովուրդի հոգեբանությունը գիտեմ՝ հավաքականության մեջ մեկը կելլա, քեզի դիտողություն մը կընե, ինզինքը ցույց տալու համար, թե շատ կարևոր անձնավորություն է, մինչդեռ իրականության մեջ ոչ մեկ բան չի ներկայացներ. այդպիսի պարապություններ լեցուն են մեր շուրջ: Այդ պատճառավ ալ արդեն մեր մշակույթի և կամ եկեղեցական աշխատանքները տեղ չեն հասած: Եթե լուրջ ըլլային իրենք, պիտի շրջապատեին եկեղեցվո վարչությունը, մեր շուրջը պիտի հավաքվեին, իրենց մասնակցությունը պիտի բերեին, ո՞ւր են:

- Իսկ Պոլսում քարոզի վերջում հնարավո՞ր է, որ նորից թուրքերենին դիմեք:

- *Այո, երկու տեղ սրահներուն մեջ* թուրքերեն պահանջեցին, հայերեն սկսա, «թրքե՛րեն խոսիր» ըսին: Ադոր համար պետք է դպրոցները ուժեղացվին: Թուրքերեն ըլլալու պարագային, գիտեք, մարդիկ քիչ մը տարօրինակ մոտեցում ունին: Ֆրանսայի մեջ մեկ հոգի հայերեն չի խոսիր, եկեղեցիներու մեջ հայերեն հազիվ աղոթքները կկարդացվին, առօրյա խոսակցությունը ֆրանսերեն է, տունին մեջ ֆրանսերեն է, փողոց կելլաք ֆրանսերեն է, Ամերիկա՝ անգլերեն, նույնիսկ պատարագը սկսան անգլերեն ընել, այսինքն՝ պարագան, համեմատությունները նույնն են: Ցեղասպանության հարց կա ըսելով թուրքերեն եթե իմանաք, ո՞ւ, մեծ աղետ մը կգործվի, կկարծվի: Ո՛չ, անանկ բան մը չիկա: Ժամանակի բերած պայմաններն այսպես են: Այսօր զարմանալի է ինծի պարագան օրինակի համար՝ հայ մը թուրքի հետ կամուսնանա Թուրքիա, հոս ալ:

- Հայ եկեղեցին ընդունո՞ւմ է այդ միությունը:

- Մկրտելու պայմանավ միայն ընդունիլ կարելի է: Եթե ենթական պատրաստ է կրոնքը ընդունելու:

- Գերմանիայում քանի՞ այդպիսի դեպք գիտեք:

- 4-5 հոգի եղած է:

- Դուք սա ձեռքբերո՞ւմ եք համարում՝ թե թուրքի հետ ամուսնանալով նրան դավանափոխ ենք անում, ավելացնում Հայ եկեղեցու հետևորդների թիվը, թե՞ կորուստ:

- Սիրելի քույրս, ասիկա ո՛չ կորուստ է, ո՛չ շահ: Ասիկա ենթականերու ցանկությունն է, որուն միջամտելու իրավունք չունիք: Իմ սեփական կյանքս է ասիկա, Դուք մի՛ խառնվիք: Ծնողներուն չեն ձգեր որ խառնվին, ի՞նչ կրնաք ընել: Դուք նստեցեք, հաշիվ ըրեք՝ կորուստ է, չէ նե շահ է: Շա՞հ է Հայաստանեն մարդիկ դուրս կուգան հարյուրներով, հազարներով, թուրք վարչապետը հայտարարեց՝ 100 հազարին չափ մարդ եկեր է Հայաստանեն:

- Էրդողանը թվերը չափազանցնո՞ւմ է, սխա՞լ է իր հայտարարությունը:

- Գիտենք, որ ադտեղը այդքան թիվով մարդ կա, Հայաստանեն մարդիկ Թուրքիա կերթան արձակուրդ ընելու համար, հիմա շա՞հ է, չէ՞ նե կորուստ է: Այսօրվա պայմանները, երթևեկը, տուրիզմը, չեմ գիտեմ ինչը մեկ անկյունեն չպետք է դիտել, տարբեր դիմեզիոններով, համեմատություններով պետք է վերլուծել, այն ատենը պիտի ճիշտ կարծիքին հասնիք: Ես 20 տարի ապրեցա Ֆրանսա, հոն պաշտոնավարեցի, եթե ամեն ամիս միջին հաշվով 10 հատ պսակ ընեի, 9 հատը օտար ամուսնություն էր՝ ամեն տեսակը կար՝ ֆրանսացին, սպանացին, ալջերիացին, սևամորթը, դեղնամորթը: Հիմա սա ի՞նչ է՝ կորո՞ւստ է, չէ՞ նե շահ է:

- Խառնամուսնությունների տեսակետից Գերմանիայում վիճակն ինչպե՞ս է:

- Հիմակուհիմա ավելի լավ է, բայց հոս ալ սկսավ: Նայեցեք շուրջը՝ կտեսնեք որ մեր երիտասարդներու երկու-երրորդին ընկերը կամ ընկերուհին օտար է: Ցավալի է, բայց այսպես է:

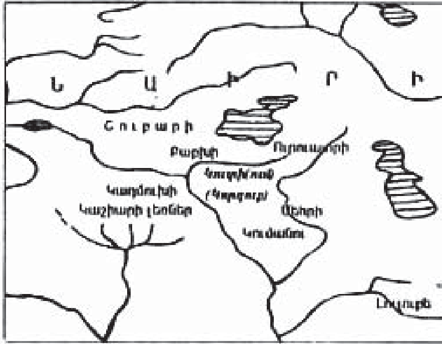
- Սրբազա՛ն հայր, ի՞նչ կոչ կուղղեք պոլսահայության:

- Կմաղթեմ, որ լավ, ներդաշնակ ընտրության պայմաններ ստեղծվին, կռվի, վեճվիճաբանության առիթ չտրվի, արդեն մեր եկեղեցին բավական դարեր միշտ վերելքներ ունեցած է, բայց վիրավորանքներ ալ ունեցած է, այդ վերքերը չստանա, եկեղեցին և եկեղեցականությունը բարձր պահվին ժողովրդին կողմե և թեկնածուներուն մասին զգույշ թող ըլլան, ոչ մեկ անպատշաճ խոսքով չնվաստացնեն, որովհետև ադիկա անձը չէ, այլ եկեղեցին ու եկեղեցականությունը նվաստացուցած կըլլան, և կմաղթեմ, որ ժողովրդի մեծ մասը մասնակցի ընտրություններուն և մոտեն հետևի յուրաքանչյուր թեկնածուի խոսածներուն, արարքներուն, հետո լավ ուսումնասիրեն և ըստ այնմ իրենց կարծիքին համապատասխան ընտրություն ըլլա:

Անահիտ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, Քյոլն, Գերմանիա

Արքաների ընտրովի համակարգ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՆԵՐ

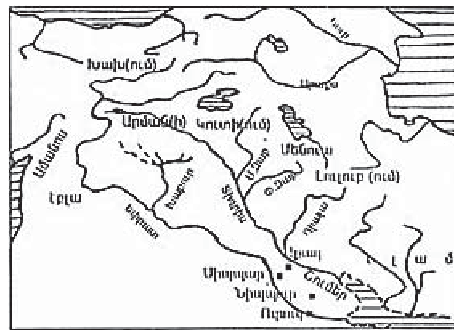
Բոլորս ենք պնդում, որ հայ ժողովուրդը հազարամյակների պատմություն ունի, երբեմն հպարտանում ենք ու մի քիչ էլ գլուխ գովում, թե՝ «երբ մենք պետություն ունեինք՝ ուրիշ ազգերը ծառից ծառ էին թռչում»: Սակայն, հարկ եղած դեպքում քչերն են կարողանում ասածը հիմնավորող մեկ-երկու փաստ բերել, հայ ժողովրդի պատմությունից մի քանի դրվագ հիշել...

Այսուհետեւ, մեր ընթերցողին կներկայացնենք նոր խորագիր՝ «Հայոց արքաներ», որով կփորձենք՝ «Հայոց արքաների կերպարը շոշափելի դարձնել ընթերցողի գիտակցության մեջ, այսպիսով նաեւ Հայոց պետականության շարունակականության զգացողությունը ավելի ու ավելի շոշափելի դարձնել»: Ինքս պատմաբան չեմ, ավարտել եմ Երեւանի ամենասովորական դըպրոցներից մեկը (թիվ 166), ապա՝ ստացել ինժեներական կրթություն (Երեւանի ճարտարապետաշինարարական ինստիտուտ), հանգամանքների բերումով՝ զբաղվել լրագրողի աշխատանքով: Բարեբախտաբար, ընթերցանության համար ժամանակ (նաեւ՝ ցանկություն) գտնում եմ եւ ինձ համար պատիվ է ընթերցածս գրքերից «ծաղկաքաղ» անելն ու չնչին մեկնաբանություններով Հայոց արքաների պատմությունը մեր ընթերցողին ներկայացնելը: Հուսով եմ կստացվի:

Հայոց բարեպաշտ արքաները

Մովսես Խորենացուց սկսած հայոց պատմագրության մեջ ընդունված է առաջին հայ արքա համարել Ուրարտուի գահակալ Արամին, ով կառավարել է մ.թ.ա. 860-840 թվականներին: Կարծես թե մեր առաջին թողարկումն էլ պետք է նրան նվիրված լիներ, սակայն մենք, հիմք ունենալով մեր ժամանակների լավագույն պատմաբաններից Արտակ Մովսիսյանի «Բարեպաշտ արքաների աշխարհակալությունը» արժեքավոր աշխատությունը, որոշեցինք մի 1500 տարի էլ հետ գնալ ու հասնել Կուտիների երկիրը: Սա, ըստ պատմաբանի հիմնավորումների, պատմական Մեծ Հայքի Կորճայք նահանգի Կորդուք գավառն է, որը համաձայն ասուրական սկզբնաղբյուրների, իր շուրջն էր համախմբել եւս 17 թագավորություններ եւ ներառում էր Հայկական լեռնաշխարհի մի զգալի մասը (քարտեզ 1): Կուտիների երկիրը կամ Կուտիումը Հայաստանի հնագույն անվանումներից է եւ նույնպիսի տեղ պիտի ունենա մեր պատմության մեջ, ինչպես օրինակ՝ Արատտան, Ուրարտուն, Բիայնան, Նաիրին:

Աստիճանաբար հզորանալով՝ Քրիստոսից առաջ 23-22-րդ դարերում Կուտիների երկիրը (Հայաստանը) հասնում է աշխարհակալության տարածքային հսկայական ընդգրկման՝ Հայկական լեռնաշ-

խարհի հյուսիսից մինչեւ Պարսից ծոց: Ցավոք, հայկական պատմական սկզբնաղբյուրներում սրա մասին ոչինչ չկա, փոխարենը՝ ընդհանուր պատկերացում կազմելու եւ Կուտիումի հակիրճ պատմությունը տալու համար բավարար են Ասորեստանի արքաների թողած հաղորդագրությունները:

Մեզանից մոտ 4500 տարի առաջ Միջագետքում գերիշխանության է գալիս Սարգոն Աքքադցին, ով գրավելով Առաջավոր Ասիայի մեծ մասը, ստեղծում է պատմությանը հայտնի առաջին բռնապետությունը: Նրան հաջորդում են Ռիմուշը, Մանիշտուշուն, Նարամ-Սուենը: Վերջինս, ինքն իրեն աստված հռչակելով, ճնշելով Շումերում ծագած ապստամբությունները (պիտի ենթադրել՝ անկախության համար մղվող) հասնում է մինչեւ Կուտիում (Հայաստան), սակայն ուղարկած երեք բանակներն էլ (120 հազար, 90 հազար եւ 60 հազար) գլխովին ջախջախվում են: Շումերական քրմերը, որ անկախության համար պայքարող ապստամբների առաջնորդներն էին, կուտի-հայերի օգնությանն են դիմում: Եվ օգնությունը չի ուշանում: Կուտիների առաջնորդ Էնդրիդավիզիրի գլխավորությամբ Միջագետքի կենտրոն են արշավում լեռնականները եւ սպանում ինքնակոչ «աստծունե»: Հայտնի է, որ դրանից հետո «Աշխարհի չորս կողմի թագավոր» տիտղոսը կրում է ոչ թե Աքադի հաջորդ գահակալ Շարկալիշարին, այլ մեր արքա Էնդրիդավիզիրը: Սա մոտավորապես Ք.ա 2200 թվականն էր: Այս դեպքերից հետո մոտ յոթանասուն տարի հայ-կուտիները Առաջավոր Ասիայի մեծ մասի վրա պահում էին իրենց գերիշխանությունը (քարտեզ 2): Կարեւոր է փաստել, որ կուտիները Աքադ մտան ոչ թե որպես նվաճող ու նոր բռնապետ, այլ ազատարարներ՝ բառի ամենաիսկական իմաստով: Այս փաստի օգտին են խոսում վկայությունները, որ մերոնք վերականգնում են շումերական ավանդական հոգեւոր կարգերը, բացում են ավագների խորհուրդը, ժողովրդական ժողովները, որոնք ընտրում էին իշխանավորին: Ուշադրություն դարձրինք չէ՞, ընտրում էին: Այդ ժամանակներին է վերագրվում «շումերական վերածնունդ» հասկացությունը: Հենց այդ դարում միջագետքի ժողովուրդները ապրեցին խաղաղ, գցվեցին նոր ջրանցքներ, կառուցվեցին տաճարներ: Ի դեպ, ուսումնասիրելով կուտի արքաների գահակալության տարեթվերը, պատմաբան Ա. Մովսիսյանը համոզված է, որ Կուտիների երկրում գործում էր արքաների ընտրովի համակարգ, փաստորեն ավելի վաղ՝ քան Հին Հունաստանում: Արքաները տարբեր ժամանակներում ընտրվել են 2, 3, 6 կամ 7 տարով: Բոլորից շատ՝ 15 տարի, գահակալել է Յարլագաբ անունով թագավորը: Շարունակենք: Կուտի-հայերը Աքադի, Շումերի, Էլամի, մի խոսքով՝ Միջագետքի կողմերում մնում են մոտ յոթանասուն տարի, այնուհետեւ՝ հեռանում իրենց երկիրը: Հավանաբար ժողովրդավարություն, հավասարություն, արդարություն հաստատելու առաքելությունն այլեւս ավարտված էր: Այսպիսի նախնիք ենք ունեցել, իսկ թե ինչո՞ւ փոխվեց հայը, ինչո՞ւ ենք այսօր տարակուսած ու զարմացած խոսում արդարադատության կամ արդար ընտրությունների մասին, հավանաբար կիմանանք մեր հաջորդ արքաների կյանքն ու այն ժամանակների Հայաստանի պատմությունն ուսումնասիրելով:

Վարդան ՕՆԱՆՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՏԻԵԶԵՐԱԺՈՂՈՎ

(Եղել է կամ կլինի)

Տիեզերական ժողով էր գումարվում: Օրակարգում քննարկվում էր մեկ հարց՝ «Տարածքային ամբողջականությո՞ւնն է կարևոր, թե՞ ազգերի ինքնորոշման իրավունքը»: Տիեզերաժողովին ներկա էին գերտերությունների առաջին դեմքերը: Իտալիայի վարչապետ Սիլվիո Բեռլուսկոնին, վերջին ծեծուջարդից հետո քիթբերանը վիրակապերի մեջ, կողքից բգելով Սարկոզիին, առաջինն ինքը խոսեց.

- Իմ կարծիքով՝ տարածքային ամբողջականությունն ավելի կարևոր է, Հռոմեական կայսրության մեր տարածքներից մեզ ի՞նչ է մնացել, ժամանակն է մեր տարածքները հետ վերադարձնելու, ճիշտ չէ՞ մ ասում, Սարկոզի, դու էլ Ֆրանսիական կայսրության հողերի հարցը դիր: Սարկոզին ոտքի կանգնեց, հատուկ ցուցադրելով իր բարձրակրունկ կոշիկները, խորամանկ ժպիտը դեմքին, վրա բերեց.

- Սա միակ դեպքն է, որ ես համաձայն եմ Բեռլուսկոնիի հետ:

Մեդվեդևը, որին հաճախ սխալվելով Պուտին էին անվանում, ոտքի չկանգնեց, սակայն նստած տեղից ռեպլիկի կարգով միջամտեց.

- Բարի լինեիք՝ ժամանակին պահպանեիք ձեր ամբողջականությունը: Մենք գրեթե

➲17

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿՈՐՈՒՍՏ

ԾԱՂԿՈՒՄ Է ՄԻԱՅՆ ՈՒՂԵՂՆԵՐԻ «ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄԸ»

Երկրի տնտեսական անվտանգությունը ազգային անվտանգության կարևորագույն բաղադրիչներից է: Հայաստանի տիպի պետության համար, երբ առկա են ռեսուրսների սահմանափակ հնարավորություններ, առաջնային խնդիր է դառնում արտադրության գործոնների (մարդ, հող, կապիտալ և ձեռնարկատիրական կարողություն) ճիշտ կառավարման միջոցով արտադրողականության բարձր մակարդակի ապահովումը տնտեսության բոլոր ճյուղերում:

Հայաստանի տնտեսական զարգացման այլ տարբերակ չկա, քան ներմուծման փոխարինումը և արտահանմանն ուղղված քաղաքականությունը: Ցավոք, մեզանում դեռևս հակառակ միտումներն են: Նախորդ տարվա պաշտոնական տվյալներով ներմուծումը գերազանցում է արտահանմանը մոտ 5 անգամ: Պարադոքսն այն է, որ մեզանում հակառակ պատկերն է միայն ուղեղների արտահանման գծով: Անկում է գրանցված արդյունաբերական արտադրանքի ոլորտում: Իսկ դա նշանակում է, որ մենք առավելապես սպառողական, այլ ոչ թե արտադրող տնտեսական համակարգ ունենք: Եթե այս վիճակը պահպանվի, ապա մի քանի տարի անց Հայաստանը կարող է ամբողջությամբ վերածվել «բանանային երկրի», որը գոյատևում է միայն դրսի վարկերի, գրանտների, հումանիտար օգնությունների, ազգականների ու բարեկամների օգնությունների և սփյուռքահայերի միանգամյա կարոտախտային այցելությունների հաշվին:

Կարծում եմ, որ նման հեռանկարի որևէ բանական մարդ չի կարող համակերպվել: Հետևաբար, օրակարգային հարց է դառնում ՀՀ տնտեսական համակարգի վերակառուցումը, ինչպես նաև պետական այնպիսի քաղաքականության մշակումը, որը Հայաստանը կդարձնի արտադրող և արտահանող պետություն:

Նշված խնդրի լուծման ճանապարհներից մեկը ինովացիոն տնտեսության կառուցման խթանիչների ներդրումն է: Նոր տեխնոլոգիաներ, ժամանակակից մենեջմենթ և հայրենասեր չինովնիկություն, որը դրսևորվում է հայրենական արտադրության աջակցությամբ` ահա՛ հաջողության այն բանաձևը, որի օգնությամբ շատ երկրներ դարձել են միջազգային կամ գոնե տարածաշրջանի մակարդակով տնտեսապես հզոր պետություններ:

Ինովացիոն տնտեսությունը գիտելիքահենք արտադրությունների և մենեջմենթի միասնական համակարգն է, որտեղ ամենահիմնական գործոնը դառնում է մարդը: Այստեղ ավելորդ չէ նշել, որ այսօր Հայաստանն ունի ոչ միայն և ոչ այնքան աշխատատեղերի խնդիր, որքան որակյալ աշխատուժի, որի պակասը զգացվում է բիզնեսի բոլոր մակարդակներում, այնինչ նախկինում մենք որպես առավելություն էինք դիտարկում մեզ մոտ առկա որակյալ կադրերի բանակը: Ասվածը հատկապես վերաբերում էր գիտության ասպարեզին:

Խորհրդային կարգերը մեզ թողել էին լուրջ գիտական ժառանգություն: Հայ գիտնականների աշխատությունները անբաժանելի մասն էին կազմում համաշխարհային գիտական ներուժի, թվարկեմ միայն մի քանի անուն` Վիկտոր Համբարձումյան, Գրիգոր Գյուրզադյան, Սերգեյ Մերգելյան, Արմենակ Մնջոյան, Արտեմ և Իսակ Ալիխանյաններ` այս թվարկումը դեռ երկար կարելի է շարունակել:

Հիմա լրիվ այլ պատկեր է: Խորհրդային միության փլուզումից հետո մեծ թափ առած արտագաղթն իր հետ տարավ նաև հազարավոր գիտաշխատողներ, գիտության մեր հսկաների ստեղծած գիտահետազոտական ինստիտուտները և այլ գիտական օջախներ ամայացան, քանդվեցին իսկ որոշները թալանվեցին: Սկսվեց «ուղեղների արտահոսքը»:

Ռուսաստանի Դաշնությունը և Արևմուտքը, ի տարբերություն մեր այդ տարիների իշխանության, չափազանց բարձր գնահատելով հայ գիտնականի միտքն ու նրա ներուժը, մեր գիտնականների համար ստեղծեցին աշխատանքային բարեկեցիկ պայմաններ, ինչը չարվեց Հայրենիքում, և հայ գիտական միտքը սկսեց ծառայել օտարին: Այսօր ողջ աշխարհում` Եվրոպայում, ԱՄՆ-ում, Կանադայում և Ռուսաստանում արդեն գերակայող է դարձել այն միտումը, որ իրենց երկրներ ներգաղթելու հնարավորություն են տալիս առավելապես, բարձրագույն կրթությամբ, որևէ ասպարեզում մասնագիտացած, երիտասարդ ընտանիքներին: Այսօր Հայաստանում այն աստիճան է սրվել արհեստավարժ կադրերի դեֆիցիտը, որ հայրենական արտադրությունը կանգնած է կադրային աղետի եզրին: Դժվար է գտնել ոչ միայն արհեստավարժ հաշվապահներ, ֆինանսիստներ, դիզայներներ, այլև արհեստավարժ արհեստավորներ (եռակցողներ, փականագործներ, հյուսներ և այլն): Առանց առաջավոր գիտական ներուժի մենք ազգովին կնմանվենք թաթարմոնղոլական քոչվոր ցեղերին: Միգուցե ազգովին սկսենք ոչխար պահել, սակայն նույնիսկ արհեստավարժ և աշխատասեր ոչխարապահներ չունենք: Այսօր այդ գործը փայլուն կատարում են եզդիները, ինչի շնորհիվ հարգանքի արժանի են: Այս թեմային կանդրադառնանք հետագայում: Հայրենական խոշոր արտադրողները համակարգաստեղծ հիմնարկներ են և ոչ միայն աշխատատեղ են ստեղծում, այլև ստեղծում ու պահպանում են աշխատանքային դպրոցը: Հայրենական արտադրողների շնորհիվ է, որ երկրի լավագույն մասնագետների մի մասը դեռ շարունակում է ապրել և աշխատել հայրենի հողում: Ի տարբերություն հայրենական արտադրողների, ներմուծողները գրեթե լումա չունեն ուղեղների արտահոսքը կանխելու գործում և նույնիսկ նպաստում են դրան: Կան դեպքեր, երբ Հայաստան է ներմուծվում այն ընկերությունների արտադրանքը, որոնց լավագույն մասնագետները Հայաստանից արտագաղթած մեր հայրենակիցներն են:

Ճիշտ է, գիտությունների թեկնածուների և դոկտորների քանակի առումով միգուցե մենք այսօր ունենք ավելի մեծ թիվ, քան 90-ականների սկզբին էր, բայց որակական առումով բացասական հաշվեկշիռն ակընհայտ է: Հիմա այնպիսի մարդիկ են գիտական ոլորտներում դիպլոմներով աչքի ընկնում, որ իսկական գիտնականները, երևի, ամոթից լռում են, բայց սա այլ խոսակցության թեմա է:

Կուզենայի բոլորիս ուշադրությունը կենտրոնացնել «գիտակրթական համակարգ-տնտեսության իրական հատված փոխհարաբերություններին, որոնք ներկայիս Հայաստանում գրեթե չեն գործում: Իսկ եթե մենք ուզում ենք ինովացիոն տնտեսություն ունենալ և աշխատանքի միջազգային կամ տարածաշրջանային բաժանման մեջ գտնել մեր հաստատուն տեղը, ապա միանշանակ է, որ, պատկերավոր ասած, մեր ուղեղները պետք է ոչ թե արտահանվեն, այլ ընդհակառակը` պետությունը պետք է պայմաններ ստեղծի, որպեսզի մեր հայրենակիցներն իրենց ունակություններն իրացնեն Հայաստանում: Այլապես մենք տարեցտարի կվերածվենք զարգացած երկրների անորակ ապրանքների սպառման շուկայի:

Օրինակ, Ռուսաստանի Դաշնությունում կա պետական մոտեցում: Համապատասխան ֆոնդերի միջոցով ֆինանսավորվում են գիտական ծրագրերը, որոնք ունեն գործնական նշանակություն, նանոտեխնոլոգիաների ոլորտում կան հատուկ պետական ծրագրեր, այդ իսկ պատճառով գիտություն-տնտեսություն կապը առավել էֆեկտիվ է, իսկ պետական ներդրումները այդ ոլորտում շահավետ: Էլ չեմ խոսում զարգացած շուկայական երկրների մասին, որտեղ շատ ամուր հիմքերի վրա է դրված գիտելիքատար տնտեսության համակարգը:

Անշուշտ, մենք չունենք ՌԴ ֆինանսական հնարավորությունները, բայց պետք է ձգտենք մեր ունեցածի չափով տեր կանգնել մեր գիտական պոտենցիալին, որպեսզի մարդիկ չլքեն Հայաստանը:

Այսօր հին սերնդի մասնագետները ծերանում են, իսկ նոր սերունդը, կրթական համակարգի թերի և կոռումպացված լինելու պատճառով, շատ է զիջում հներին: Նոր սերնդի այն փոքրաթիվ հատվածը, որն ունի մասնագիտական բարձր մակարդակ, տարբեր պատճառներով հիասթափված կամ դժգոհ, լքում է երկիրը և իր մտքով ու կարողություններով հզորացնում օտար պետությունները: Մենք չենք կարող Ազգային Ժողովում մշակել այնպիսի օրենքներ, որոնք կարգելենմերերիտասարդմասնագետներին

➲10

Մեծերի կյանքից

Շիրազ եւ Սեւակ

Պարույր Սևակի մահվան օրերին, այն ժամանակ, երբ մամուլը հեղեղված էր Սևակով, նրա գրչակից ընկերը` Հովհաննես Շիրազը, մռայլ նստում էր մութ սենյակում:

- Լուսավորե՛ք սենյակը, Վարպե՛տ, - դիմում էին նրան ընկերները:

- Չէ՛, ի՞նչ կըսեք, Սևակն է մահացել: Հանճարեղ մարդ, ահավոր մահ, - հառաչում էր նա: - Դաժան ու անարդար մահեր շատ տեսա: Սևակի վախճանը ցնցեց ինձ. մեծերը կամ մեծ ու իմաստուն մահով են մահանում, կամ բախտի կատակով, - իր ընկերոջ համար մորմոքում էր Շիրազը:

Հովհաննես Շիրազի և Պարույր Սևակի հարաբերությունները առեղծվածանման մի երևույթ էին:

Մինչդեռ բանաստեղծի որդին` Սիփան Շիրազը, իր հուշերում գրում է. «Ոմանք մինչև հիմա էլ չարախոսում են, թե Շիրազը Սևակին չէր սիրում, Սևակը` Շիրազին: Ամենևին ո՛չ: Հայրս սիրում, գնահատում էր Պարույր Սևակին, նրա «Եղիցի Լույսը», «Անլռելի զանգակատունը»: Այլ բան է, որ ասում էր. «Սևակը ավելի շատ մտքի բանաստեղծ է, քան հույզի, պատկերի»:

Սա մաքրամաքուր անկեղծության պարզ մի գնահատական է, գնահատական, որ կարող էին միմյանց մասին ունենալ ու արտահայտվել նույն ժամանակի, նույն ժողովրդի, նույն գրականության երակը բռնած արվեստագետները: Պարզապես, այսպես կոչված` վերևներին ձեռնտու չէր նրանց միասնականությունը, սերտացումը:

Պարզապես ժամանակը, ժամանակի կերպն ու մթնոլորտը այդպիսին էին` ապազգային, և սուր աչքը իսկույն կնկատեր: Երկու մեծերը չպիտի միավորվեին (թեև հոգևոր կապն անհնար էր խզել), և հենց այս իմաստով լավագույնս աշխատեցին ժամանակի գրողական աշխարհի փոշեհիշատակ խամաճիկները. Շիրազին կեղծ լուր կբերեին, թե` Սևակը քո հասցեին էս ասաց, Սևակին, թե` Շիրազը քո հասցեին էն ասաց: Խորանանք եղելության մթնաշխարհը, թե չէ` կարևորագույնը պարզ է ...Պատրաստ էր ողբերգությունը. Պարույր Սևակը չկար...

Երեկոյան, ուշ ժամին, Շիրազը թակում է դիահերձարանի դուռը: Պահակը դռան անցքից նայում-ճանաչում է Շիրազին, դուռը բացում:

- Ո՞րն է Պարույրը...

Պահակը ցույց է տալիս: Շիրազը հուզախեղդ մոտենում, սպիտակ սավանը հետ է քաշում` քարանում-արտասվում է: Ապա լուռ շրջվում, շտապ դուրս է գալիս, հեռանում: Դիահերձարանի զարմացած պահակը դռան առջև հավաքված Սևակի մի քանի ընկերներին հարցնում է. «Սևակը Շիրազին ի՞նչ բարեկամ է գալիս...»: «Հիշողությանս մեջ, - շարունակում է Սիփանը, - նաև վառ, այսօրվա լույսի նման վառ է հայրիկի հետևյալ խոսքը` «Ես Մասիսն եմ, Սևակը` Սիսը»:

Այսքանից հետո ո՞ր միամիտի մտքով կարող էր անցնել անհեթեթությունը, թե Սևակն ու Շիրազը միմյանց հետ չունեին...»:

Մ. Շ.

ԱՎԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄ * ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ * ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՎԱՆԴՈՒՅԹ

Աղվես եւ որսորդ

Որսորդը շներով տանջում ու նեղում էր աղվեսին: Աղվեսը դարձավ և հարցրեց. «Աղաչում եմ քեզ, ասա` ինչի՞ համար ես ինձ նեղում»: Որսորդն ասաց. «Որպեսզի հանեմ քո մորթին»: Աղվեսը կանգնեց և ասաց. «Տե՜ր Աստված, փառք քեզ, որ սրա ուզածն այս է: Իսկ ես կարծում էի, թե ինձ ուզում է նշանակել մեր գավառի հավարած կամ թռչնոցի վանահայր»:

Իշխանավոր եւ իմաստուն

Կար մի աշխարհակալ իշխանավոր, որն ուներ մի շատ գեղեցիկ տղա: Եվ իշխանավորը որոշեց, թե` գեղեցիկ աղջիկ կառնեմ, որ կին լինի իմ որդուն և ունենամ գեղեցիկ թոռներ` ժառանգ իմ գահի: Եվ գնաց բերեց մի գեղեցիկ հարս և դեռ թոռ չէր ունեցել, երբ որդին մեռավ, և հարսը մնաց: Ինքը կամեցավ հարսին առնել և հարցրեց իմաստուններին, թե` «Կա՞ իրավունք», և նրանք ասացին, թե` «Չկա՛ իրավունք, որ հայրն առնի հարսին»: Չկամեցավ լսել նրանց և գտավ մի ուրիշ իմաստուն, որ նրա սիրելին էր, և այդ իմաստունն ասաց իշխանավորին. «Աշխարհում յոթանասուներկու ազգ կա և նրանցից ոչ մեկին չի հասնում այդ բանը, բայց քեզ կհասնի»: Իշխանավորն ասաց` «Ինչո՞ւ աշխարհի յոթանասուներկու ազգին չի հասնում այդ, իսկ իրեն կհասնի»: Իմաստունը պատասխանեց. «Վախենում եմ պատճառն ասել, որովհետև կսպանես ինձ»: Եվ նա երդվեց չպատժել նրան, եթե պատճառն ասի: Այն ժամանակ իմաստունն ասաց. «Որովհետև դու ամեն ազգից դուրս ես, և քո վրա չկա իշխանություն, և ամեն ինչ կարող ես անել»:

Աղվես եւ թղթապար գայլ

Աղվեսը մի գրած թուղթ գտավ, տարավ գայլին և ասաց. «Այսչափ ժամանակ աշխատեցի, բարեխոս մարդիկ մեջ գցեցի և իշխանից քեզ համար թուղթ հանեցի, որ ամեն գյուղ, ուր հանդիպես, քեզ պիտի տա մի ոչխար»: Այդպես խաբեց գայլին, և միասին գնացին մի գյուղ: Աղվեսը նստեց բլուրի վրա և թուղթը տվեց գայլին: Երբ գայլը գյուղի մեջ մտավ, վրա թափվեցին շները և մարդիկ, նրան գզեցին ու գանահարեցին: Արնաթաթախ գայլը հազիվ ազատվելով` հասավ աղվեսին: Աղվեսն ասաց. «Ինչո՞ւ թուղթը ցույց չտվիր»: Եվ գայլն ասաց. «Ցույց տվեցի, բայց գյուղում հազար շուն կար, որ գիր չգիտեր»:

Հակոբ ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ

9➲

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿՈՐՈՒՍՏ

լքել հայրենիքը: Սակայն կարող ենք ունենալ այնպիսի օրենքներ, որոնք կաջակցեն հայրենական արդյունաբերությանը: Դա էլ իր հերթին կնպաստի նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը և երկրի մարդկային մտավոր կարողությունները կծառայեցնի մեր երկրի տնտեսության զարգացմանը: Այս ձևով մեր գիտաշխատողները, մասնագետները և արհեստավորները հնարավորություն կունենան աշխատելու հայրենական որևէ արդյունաբերական ձեռնարկությունում, պատշաճ կերպով վարձատրվեն և արժանապատվորեն ապրեն իրենց հայրենիքում, առանց արտագաղթելու մասին հետին մտքերի: Հուսով եմ, որ մեր կառավարությունը սա քաջ գիտակցում է:

Ուղեղների արտահոսքը մեր վաղվա հետընթացի հիմնական նախապայմանն է դառնալու, եթե արդեն չի դարձել: Սա այն դեպքն է, երբ արտահանումն ի վնաս մեզ է: Ուստի կարիք կա վերանայելու և բարեփոխելու պետության վերաբերմունքը հայրենական արտադրության և տեղական կադրերի պատրաստման ու պահպանման նկատմամբ: Առանց զարգացած հայրենական արտադրության մենք չենք կարողանա երբևէ ունենալ տնտեսական նվաճումներ և բարեկեցիկ կյանք ապահովել մեր երկրի քաղաքացիների համար:

Կարեն ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ,
ՀՀ ԱԺ պատգամավոր,
ՀՀ ԱԺ տնտեսական հարցերի մշտական հանձնաժողովի անդամ

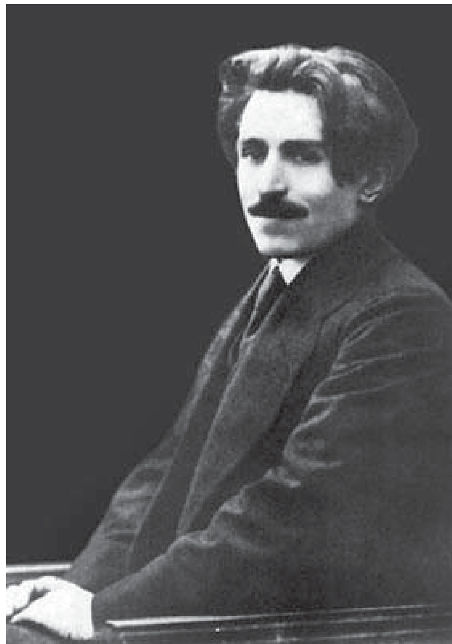
Վահան Տերյանի ծննդյան 125-ամյակը

ՏԵՐՅԱՆԸ՝ ՀԵՌՈՒ ԵՎ ՄՈՏ

«Տաղանդավոր գրողները զարդարում են գրականությունը, տաղանդավոր մարդիկ զարդարում են կյանքը»: Վահան Տերյանը սա ասում էր գրական կյանքն ու մարդուն, աշխարհին ու կյանքի երևույթները ճանաչողի և ճանաչելի դարձնողի իր իմացությամբ, իր փորձով: Մենք նրա ասածը արդարացիորեն կարող ենք վերագրել իրեն՝ որպես մեր գրականությունը զարդարողի, իր քնարերգությամբ մեր հոգևոր կյանքը հարստացնողի:

Այսօր, ինչպես ամեն տարվա այս օրը, առավոտից Հայոց Մեծերի Պանթեոնում կհավաքվեն Տերյանի պոեզիայի երկրպագուներ, կասեն գնահատանքի խոսքեր, նրա պոեզիայից նմուշներ կարտասանեն, կերգեն նրա տողերով գրված երգեր: Իրենց ուսուցիչների ուղեկցությամբ խումբ-խումբ աշակերտներ կգան, կգան ուսանողներ՝ սիրո արտահայտման տերյանական մեղմությունը պահած իրենց սիրելիներին ասվող խոսք որպես: Այս օրը Տերյանի հանդեպ այս նույն վերաբերմունքով Օրենբուրգի մշակույթի տանն են հավաքվում ռուս ընթերցողի համար գրված Լեոնիդ Բուլշակովի «74 օր անմահությունից առաջ կամ՝ Վահան Տերյանի վերջին գործուղումը» գրքի շնորհիվ Տերյանի կյանքին ու պոեզիային ծանոթ երիտասարդներ ու տարեցներ: «Վահան Տերյանի պատանի բարեկամներ» կազմակերպության անդամներն են կազմակերպում ամենամյա ցերեկույթը՝ «Տերյանի անունն այս քաղաքում մշտապես լսելի պահելու համար»: Այդ գիրքը, այդ միջոցառումը հայ պոետի հանդեպ ունեցած ջերմության, սիրո և ակնածանքի արտահայտություն է, Տերյանի հիշատակի խնկարկումի մի հրաշալի օրինակ:

Ամեն ինչի մեջ խորհուրդ դնողի մաքուր սովորությամբ մենք Մեծերի Պանթեոնում մի կտոր մասունք ենք ամփոփել ու շիրմաքար դրել: Բոլորս էլ գիտենք, որ Տերյանի շիրիմն այստեղ չէ՝ հեռավոր Օրենբուրգում է, գիտենք, բայց Տերյանին մեր կողքին պահելու բերկրանքն ունենալու հաճությամբ ուխտատեղի ենք դարձրել նրա անվամբ այս փոքրիկ անկյունը՝ իր գրչակից ընկերների կողքին: Նա ինչ է, կանխազգու՞մ էր հայրենիքից շատ հեռու եկող իր ողբերգական մահը: Այդ ի՞նչ զգացողություն, այդ ինչ կանխազգացում էր, որ նա պիտի գրեր.«Իմ գերեզմանը թող լինի հեռվում, /Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու ձայն. /Թող շուրջըս փռվի անանց լռություն, /Թող ինձ չհիշեն, թող ինձ մոռանան»: Նա սխալվեց միայն իրեն մոռանալու առումով, մնացածը, ավաղ, մարգարեական ճշտությամբ կատարվեց: Ավետիք Իսահակյանը պիտի կսկիծով վկայեր. «Մրրկաշունչ ստեպներում, հայրենի օջախից շատ հեռու, դառնագին հիվանդության ճիրաններում դադարեց բաբախել մի խորունկ սիրտ, դադարեց գործել մի մեծ ինտելեկտ, որ ծնված էր

զգալու և խորհելու, ստեղծագործելու և իմաստավորելու մարդկային գոյությունը»:

Տերյանը, այո, իմաստավորեց իր կյանքը, նաև մեզ սովորեցրեց մաքուր ապրումներով իմաստավորել մեր աշխարհը, սովորեցրեց մեկ մեկու հանդեպ բարի ու քնարական մոտեցում ունենալ, սիրել միմյանց ու ապրել «բարձր զգացմունքների և մաքուր խոհերի աշխարհում»: Ի՜նչ բնորոշ գնահատանք է տվել Եղիշե Չարենցը՝ իր ավագ գրչակցի պոեզիան համարելով «նաիրյան խոսքերի գանձարան»: Հայ իրականության մեջ բոլոր ժամանակների համար Տերյանը մնում է բարձր արվեստների տիրակալը: Վկայությունը իր ժամանակակիցների անթաքույց խոստովանանքը հայ մշակույթում նրա զբաղեցրած անփոխելի տեղի ու դիրքի մասին ու նաև՝ մեր ժամանակի մշակույթի գործիչների գնահատանքը: Ահավասիկ, Տիգրան Մանսուրյանի վերաբերմունքը. «Կատարյալ պատկերներ, գույների, նրբերանգների, զգացողությունների անասելի ներդաշնակություն, ապրումի կատարյալ բյուրեղ վիճակ, և, մանավանդ այդքան լուռ ասված, առանց կոչականների, առանց արտաքին ժեստերի՝ զուտ ներհայաց, զուտ աչքի տեսածի մաքուր ապրում, անխաթար դրսից ներս և հետո՝ բանաստեղծություն... նա բերեց բանաստեղծական հսկա կուլտուրա... Մարգարե էր Տերյանը՝ լեզվի իմաստություններ բերող, շքեղություն ու լեզվի հետ համապատասխան կենցաղ բերող մարգարե»:

Խորհրդային տարիներին դպրոցական ու բուհական ձեռնարկներ գրողները մի քիչ այս զգացողությունն ունենային (կամ՝ իրավունք ունենային), որպեսզի Վահան Տերյան բանաստեղծին չներկայացնեին սոսկ աշնանային թախծոտ երգիչ: Այդ տարիներին դպրոցականին և ուսանողին հասու չէին բանաստեղծի հրապարակախոսական հոդվածները, նրա հրապարակային ելույթները, իր ժամանակի մամուլում ծավալած կրակոտ վիճաբանությունները՝ հայ գրականության ներկա վիճակի և անցնելիք ճանապարհի մասին: Էլ չենք ասում գրչակից ընկերներին ու մտերիմներին գրված նրա բազում նամակները, որոնցում պարզորոշ արտահայտված է հայրենի գրականության ու մշակույթի ներկայով ու ապագայով մտահոգ մարդու վերաբերմունքը:

Տերյանի դասերը ուսանելի են բոլոր ժամանակների սերունդներին՝ դրանք բոլոր ժամանակների համար ասված ու գրված մտքեր են՝ միայն դասականներին բնորոշ: Օրինակներից մեկը: Այսօր Եվրոպական ընտանիքին ինտեգրվող մեր երկրի առջև ի՞նչ մարտահրավերներ են դրված՝ դրանց մասին իր դատողությունները Տերյանն անում էր դեռ անցյալ դարասկզբին՝ հարյուր տարի մեր օրերից առաջ, և նրա այդ մտքերը նույնությամբ կրկնելի են ու այժմեական այսօր էլ. «Կուլտուրական մի ազգ լինելու համար մենք պետք է ամբողջապես յուրացնենք Եվրոպայի ժամանակակից կուլտուրան և միայն այն ժամանակ կարող ենք ազգային կուլտուրա ստեղծել... մենք պետք է նախ դուրս գանք մեր այժմյան ազգային կճեպից և ընդգրկենք լայն հորիզոններ... Իսկական գեղարվեստի համար կարևորը ոչ թե հագուստն է, արտաքինը, այլ ներքինը, հոգին...»: Ահա այսպես՝ կոնկրետ ասելիք, ուղղություն տվող ասելիք:

Հ. Գ. Միայն այսօ՞ր՝ իր ծննդյան օրը, թե՞ փորձենք մեծանուն պոետի ծննդյան 125-ամյակի տարին դարձնել տերյանական տարի, և ամեն օր այդ մեծ քնարերգուի պոեզիային հաղորդվելու առիթներ ստեղծենք, փորձենք ապրել այն զգացողությունը, ինչ ուներ ու ինչի մասին այդպես սիրով գրում էր Եղիշե Չարենցը. «...Մի զարմանալի՜ քնքուշ և խնդագին զգացմունք եմ ունենում յուրաքանչյուր անգամ, երբ հիշում եմ, որ այնտեղ, գրասեղանիս դարակում պահված են Տերյանի-իսկակա՞ն եք-իսկական նրա ձեռագրերը... Նրա ձեռքով գրված այդ թերթիկները... Երբ անչափ տխուր եմ լինում-հանում եմ և՝ նայում... Կարծես արեգակն է պահված իմ գրասեղանի դարակում...»:

Արժե, անշուշտ, որ մեր մեծերի հանդեպ այդ քնքուշ վերաբերմունքն ունենանք, և Տերյանի պարագայում, նրա՝ «Բարի հիշեք ինձ ձեր սրտում» հարցմանը սիրով պատասխանենք. «Մենք քեզ պահում ենք մեղքի պես թովիչ, ցավի պես խելառ ոսկեշղթա մեր հուշերում»:

Հովհաննես ՊԱՊԻԿՅԱՆ

ԲԱՔՈՒ ՄԵԿՆԵԼԸ ԽՆԴԻՐ ՉԷ, ԵԹԵ...

Մրցաշրջան 2010-ը Հայաստանի ըմբիշների համար հաջող սկսվեց: Մեր հունահռոմեականները աշխարհի գավաթի խաղարկությունում կրկնեցին անցած տարվա Ֆրանսիայի ձեռքբերումը` հողագնդի ութ ուժեղագույն երկրների մեջ ճանաչվելով երրորդը:

Սակայն տարվա ընթացքում նոր փորձություններ էլ են սպասվում, որոնցից գլխավորը, թերեւս, ապրիլին Բաքվում կայանալիք Եվրոպայի առաջնությունն է:

Հանրապետությունում մարզաձեւի ներկա վիճակի եւ ապագայի մասին Հայաստանի ըմբշամարտի ֆեդերացիայի 1-ին փոխնախագահ եւ գործադիր տնօրեն Հովհաննես Սոֆոյանի հետ հարցազրույցը:

- *Պարոն Սոֆոյան, աշխարհի գավաթի խաղարկության ընթացքից գո՞հ եք:*

- Կազմակերպական առումով` անչափ: ՖԻԼԱ-ի նախագահ Ռաֆայել Մարտինետին էլ հատուկ նշում էր, որ աշխարհի ուրիշ ոչ մի երկրում նման բան չի տեսել: Նույնն էին ասում նաեւ հյուրերը:

- *Ինչպե՞ս դա ձեզ հաջողվեց անել:*

- Նախապատրաստության ընթացքում կազմկոմիտեն նկատի էր առել հնարավոր ամեն մի մանրամասն, կազմել անելիքների հստակ ծրագիր: Այդ ամենը, հասկանալի է, հնարավոր էր համապատասխան ծախսեր ապահովելով:

- *Ի՞նչ գումարների մասին է խոսքը:*

- Նախնական հաշվարկներով, բոլոր հարցերը պահանջվող մակարդակով լուծելու համար, անհրաժեշտ էր լինելու մոտավորապես 600 հազար դոլար, ինչը սեփական միջոցներից տրամադրեց մեր ֆեդերացիայի նախագահ Սամվել Կարապետյանը: Սակայն վերջին պահին առաջացան նոր խնդիրներ, որոնք նույնպես պարոն Կարապետյանը ժամանակին լուծեց: Մրցաշարի հաջող անցկացմանը մեծապես աջակցեց նաեւ ՀԱՕԿ-ի նախագահ Գագիկ Ծառուկյանը:

- *Իսկ մեր հավաքականի մարզական արդյունքների մասին ի՞նչ կասեք:*

- Երկու տարի անընդմեջ աշխարհում ըմբշամարտի երրորդ երկիրը լինելը վատ չէ: Բայց, անկեղծ ասեմ, մերոնք ավելիի էին արժանի: Հատկապես Իրանի հետ մրցապայքարում, իմ կարծիքով, 3:4 հաշվով զիջելու մեջ մեղքի իրենց չափաբաժինն ունեցան նաեւ մրցավարները: Մանրամասների մեջ չխորանանք: Բայց պատկերացրեք. մենք` Կուբային հաղթում ենք 7:0 հաշվով, Իրանը` 4:3: Ինչպե՞ս եղավ, որ ուժերի այդպիսի հարաբերակցության պայմաններում մենք 3:4 հաշվով զիջեցինք հարեւան երկրին:

- *Այսինքն` տան պատերը չօգնեցի՞ն:*

- Այդ արտահայտությունը ենթադրում է, թե մրցավարությունը, որպես կանոն, չի «նեղացնում» կազմակերպիչ երկրին: Մենք նման բան չենք էլ մտածել: Ցանկացել ենք, որպեսզի ամեն ինչ ընթանա մարզական ազնիվ պայքարում:

- *Առջեւում Բաքվում մեկնարկելիք Եվրոպայի՜ առաջնությունն է: Մենք, ի վերջո, մեկնելո՞ւ ենք Ադրբեջան:*

- Ֆեդերացիայի եւ օլիմպիական կոմիտեի նախագահները, հունահռոմեական եւ ազատ ոճերի հավաքականների գլխավոր մարզիչները բազմիցս հայտարարել են, որ ոչ միայն ցանկանում են անպայման մասնակցել, այլեւ` մեդալներ նվաճել: Մենք ամենայն լրջությամբ նախապատրաստվելու ենք ու Բաքու մեկնելու հարցում խնդիր չունենք: Մնացածը կախված է Ադրբեջանից եւ այդ ժամանակաընթացքում քաղաքական իրավիճակից: Նրանք, ինչպես նախորդ անգամ աշխարհի առաջնությունում, պիտի` մեր պատվիրակության, հատկապես` մարզիկների անվտանգության լիարժեք երաշխիքներ տան, ապահովեն բնակության, արգումային, հոգեբանական, սննդի կատարյալ պայմաններ: Այս ամենի համար դեռ բավականին մեծ աշխատանք ունենք կատարելու առաջին հերթին ՖԻԼԱ-ի եւ հարեւան երկրի համապատասխան կառույցների հետ:

- *Իսկ եթե Բաքու մեկնել հնարավոր չլինի, աշխարհի առաջնությանը մասնակցելու իրավունքից չե՞նք զրկվի:*

- Ոչ: 2008 թվականի օլիմպիական խաղերից առաջ նման օրենք կար: Եթե որեւէ քաշային կարգում մայրցամաքի առաջնությանը չէիր մասնակցում, զրկվում էիր այդ քաշում աշխարհի առաջնությունում ներկայացուցիչ ունենալուց: Հիմա այլ է: Եթե տվյալ ազգային ֆեդերացիան այս կամ այն քաշային կարգում չմասնակցի մայրցամաքի առաջնությանը, աշխարհի առաջնության ժամանակ յուրաքանչյուր քաշային կարգի համար տուգանք է վճարում եւ մասնակցելու իրավունք ստանում:

- *Իսկ եթե չմասնակցելը տվյալ ֆեդերացիայի մեղքով չէ՞:*

- Այդ դեպքում խանգարող ոչ մի հանգամանք չկա:

- *Վերադառնանք աշխարհի գավաթի խաղարկությանը: Ռաֆայել Մարտինետին Սամվել Կարապետյանին, ձեզ, ֆեդերացիայի փոխնախագահ Հրանտ Ենոքյանին եւ գլխավոր քարտուղար Բագմասեր Առաքելյանին ՖԻԼԱ-ի պարգեւներ շնորհեց: Ի՞նչ պարգեւներ էին եւ ինչի՞ համար:*

- Առիթը Երեւանում աշխարհի գավաթի խաղարկությունը բարձր մակարդակով կազմակերպելն էր: Պարոն Կարապետյանին` հանձնվեց ՖԻԼԱ-ի բարձրագույն պարգեւը` ոսկե երիզով արծաթե պլակետ, ինձ` որպես նաեւ կազմկոմիտեի նախագահի, եւ Հրանտ Ենոքյանին` արծաթե շքանշան, Բագմասեր Առաքելյանին` բրոնզե շքանշան:

- *Ասուլիսներից մեկում ֆեդերացիայի աշխատակիցները հայտարարեցին, թե ֆեդերացիայի նախագահը 2009 թվականին Հայաստանում ըմբշամարտի զարգացման համար ծախսել է մոտ 1 մլն դոլար:*

- Ավելի ճշգրիտ թիվ ասեմ` 1 մլն 240 հազար դոլար: Դրա մեջ մտնում է` նաեւ մոտ 200 մարզիկների եւ մարզիչների` ամսական մինչեւ 700 հազար դրամ ամենամսյա թոշակը: Ներդրումների եւ աշխատանքները ճիշտ կազմակերպելու արդյունքն է, որ մեր մարզաձեւում նվաճումները տարեցտարի ավելանում են:

- *Այս տարի ներդրումների այդ չափը կպահպանվի՞:*

- Կտրուկ կավելանա: Տարին դեռ նոր է սկսվել, բայց արդեն աշխարհի գավաթի խաղարկության համար ծախսվել է մոտ 700 հազար դոլար: Սա ֆեդերացիայի տարեկան ծախսերի հետ կապ չունի: Անցած տարվա գումարը հաստատ կպահպանվի: Բայց եթե հավաքականների մարզիչները հիմնավորված նոր առաջարկներ ներկայացնեն, դրանք էլ կֆինանսավորվեն:

Յ.Գ. Հարցազրույցի ավարտին ՀՀ ըմբշամարտի ֆեդերացիայի փոխնախագահ Բագմասեր Առաքելյանը խնդրեց փոխանցել հետեւյալը. «ԶԼՄ-ներում տեղեկատվություն է հրապարակվել, իբրեւ թե ես ասել եմ, որ Ադրբեջանը ՖԻԼԱ-ին տարեկան փոխանցում է 5 մլն դոլար: Ադրբեջանը, իրոք, ՖԻԼԱ-ին հովանավորում է: Բայց թե որքան, ես չգիտեմ»:

Աշոտ ՅԱԿՈԲՅԱՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՅԵՐԸ

«Ֆինանս» հանդեսը հրապարակել է 2010 թվականի Ռուսաստանի` ամենահարուստ մարդկանց ցուցակը, ըստ որի` Ռուսաստանի ամենահարուստ 9 հայերի ընդհանուր կարողությունը կազմում է 4,8 միլիարդ դոլար, տեղեկացնում է «Արմինֆոն»:

ՌԴ ամենահարուստ հայերը Դանիել եւ Սերգեյ Խաչատուրովներն են, ովքեր «Ռոսգոսստրախ» ընկերության, ինչպես նաեւ մի շարք ֆինանսական եւ անշարժ ակտիվների համասեփականատեր են: Խաչատուրովների ընդհանուր կարողությունը կազմում է 1,58 միլիարդ դոլար: Երկրորդ տեղում են Նիկոլայ եւ Սերգեյ Սարգիսով եղբայրները, որոնց ընդհանուր կարողությունը կազմում է 1,56 մլրդ դոլար: Սերգեյ Սարգիսովը «Ռեսո» եւ «Ռեսո-գարանտիի» տնօրենների խորհրդի նախագահն է, իսկ Նիկոլայ Սարգիսովը «Ռեսո-գարանտիի» փոխնախագահը: Վերջին տարում Սարգիսովների կարողությունն ավելացել է 60 միլիոն դոլարով: Երրորդ տեղում «Տաշիր» ընկերության հիմնական սեփականատեր եւ ընկերությունների խմբի նախագահ Սամվել Կարապետյանն է, ում կարողությունը կազմում է 0,58 միլիարդ դոլար:

«Տրոյկա դիալոգի» տնօրենների խորհրդի նախագահ եւ հիմնական սեփականատեր Ռուբեն Վարդանյանի կարողությունը 0,39 միլիարդ է: Վերջին տարվա ընթացքում նրա կարողությունն ավելացել է 90 միլիոնով: «Բորոդինո» բազմապրոֆիլ հոլդինգի սեփականատեր Տիգրան Ներսիսյանի կարողությունը` 0,38 մլրդ դոլար է: «Զենիթ» բանկի սեփականատեր եւ «Ցենտր Կապիտալ» լիզինգային ընկերության նախագահ Իգոր Ավանեսյանն ունի 0,2 մլրդ դոլար: Sun Investments Partners ընկերության համասեփականատեր Արտյոմ Խաչատրյանն էլ այս պահին գոհանում է 0,11 միլիարդ դոլարով:

Պետք է լավը, բարին մեր կողքին փեսնենք եւ ըստ արժանվույն գնահատենք

Խոսուն է նրա վաստակը, ապրածի, նվիրումների շնորհիվ ձեռքբերումների ամբողջությունը, որ երիտասարդ հասակն իսկ դարձրել է բեղուն, իմաստավոր...

Կենսական անզուսպ ուժերով առլեցուն բժշկուհին

Ժողովրդական իմաստությունը մի անհերքելի ճշմարտություն է թելադրում. առողջ լինելու գաղտնիքը չհիվանդանալու մեջ է:

Բայց և այնպես մեր ժամանակներում անկանխատեսելի են և՛ մարդու առողջությունը, և հիվանդությունները: Բայց կա և չարյաց փոքրագույնը, եթե ասենք… բժիշկդ Վանաձորի թիվ 2 հիվանդանոցային համալիրի հակապալարախտային բաժանմունքի վարիչ Մարինե Լորիս-Ռուսոն է, կարող ես չկասկածել, որ... հուսալի ձեռքերում ես:

Բժիշկների մասին խոսելիս հաճախ օգտագործում ենք «տքնում են» արտահայտությունը: Պալարախտաբանի մասնագիտությունն ընտրելը հենց յուրովի տքնանք է: Շփվել տասնյակ վարակիչ հիվանդների հետ, բացառված չէ, նույնիսկ հիվանդանալ... բայց այդ առաքելությամբ ապրել, գտնել, ախտորոշել, բուժել: Այդպիսի շնորհը Աստվածատուր է:

Թվում է՝ պիտի ցած դնել գրիչը: Թվում է՝ էլ ասելիք չկա: Բայց շամլուղցի նախկին երկրաբան 82-ամյա Վոլոդյա Վարդումյանի երախտիքի խոսքերի տպավորությամբ, ասես կանգնել էի տաճարում՝ աղոթքս մոռացած:

Բժշկուհի Մարինե Լորիս-Ռուսոն նորից կյանքի կոչեց ինձ: Չգիտեմ երախտիքի ինչ խոսքեր ասեմ, չգիտեմ հոգուս ճիչը ինչ ձևով մատուցեմ: Նորից կյանք տվեց... կյանք... ավելի թանկագին ի՞նչ կա աշխարհում: Օրինակ, բժշկուհի **Մարինե Լորիս-Ռուսո**:

Կենսական անզուսպ ուժերով առլեցուն մարդը չի կարող մենակ ապրել: Նրա բոլոր զգացմունքներին ուղեկցում են դրան համապատասխանող զգացումների ու հակումների ծգողական ուժը, ներգրավվում նրա կյանքի հորձանուտը, այնպես որ Մարինե Լորիս-Ռուսոն ոչ սովորական կյանքով ու զգացմունքներով է ապրում և զգում, նրա զգացողությունը մի քանի անգամ ավելի հարուստ ու բազմազան է, նրա գոյությունն ասես, կրկնապատկված:

Չնայած իր նվիրվածությանն ու պրոֆեսիոնալիզմին, երբեք չի շրջանցել ներքին մի մտավախություն, քանի որ յուրաքանչյուր հիվանդի հետ հանդիպումը նա սկսում է իր համար նույն հարցով. «Ես կհաղթե՞մ, թե՞…»:

Քանի, քանի կյանք ես փրկել ու քո երջանկությունը դրա մեջ գտել, սիրելի՛ բժշկուհի:

Եվ ինչ լավ է, որ մենակ չես քո վեհ գործում, ահա լաբորատորիայի բժշկուհի Մարիամ Այվազյանը, ավագ բուժքույր Վիկտորիա Պետրոսյանը, բուժքույրեր Աննա Ղուկասյանը, Անահիտ Սահակյանը, մայրապետ Վալյա Սաղումյանը...

Եվ թող հարյուրավոր մարդկանց օրինանքը միշտ Ձեզ հետ լինի, որ կարողանաք և՛ ընտանիքի, և՛ շրջապատի, և՛ հիվանդների, և՛ ընկերների հոգսերը կիսել ու միշտ մնալ այդպիսին՝ բարի, հոգատար, ժպտերես ու գեղեցիկ:

Մարդուն կյանքի վերադարձնելու առաքելությունը ամեն մեկին չի տրված: Դա հոգու և մասնագիտության փոխկապակցության մենաշնորհ է:

Լեւոն ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԻ ՍԻՐՈ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ախր ես ինչպե՞ս ապրեմ առանց ինձ...

ՀԱՄՕ ՍԱՀՅԱՆ

Հայրենիքը և ծնողներին չեն ընտրում:

Այդպիսի խոսքուխրատ կա, որ հաճախ նաև այսպես են շարունակում. «Ծնողից ու հայրենիքից չեն նեղանում»: Ու հայերենը երևի այն եզակի լեզուներից է, որ ամենից ամփոփ է արտահայտում հայրենիք-ծնող միասնությունը: Չէ՞ որ ասում ենք՝ Մայր հայրենիք:

Ծնողին կորցրած երեխային որբ են ասում: Հապա ի՞նչ են ասում ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ կորցրած մարդուն: Անհայրենիք գաղթական են ասում, թափառական գնչու... Այ թե ի՛նչ են ասում:

Ծնողից չեն նեղանում: Այո՛: Բայց դա ավելի շուտ խրատ է, որովհետև համարյա ամեն մարդ էլ, ինչ-որ մի տարիքում, հատկապես չափահաս դառնալիս, ծնողից նեղանալու մի պատրվակ է գտնում: Հետո իր սխալը հասկանում է միայն այն ժամանակ, երբ արդեն ինքն է ծնող դառնում: Կամ էլ հասկանում է, երբ արդեն չափազանց ուշ է լինում: Ուշ՝ սխալի գիտակցումը հայտնելու և ներողություն հայցելու համար:

Կամ էլ չի հասկանում ընդհանրապես: Ու այդ չհասկանալն է հիմնականում տրորված պահում ծերանոցտանող արահետը: Ծերանոցներում, հարկավ, բազում մարդիկ կան, որ բացարձակապես մենակ են մնացել այս աշխարհում, չունեն հարազատ-արյունակից: Ոչ ոք: Բայց չէ՞ որ ոչ բոլորն են այնտեղ «որբ» ծերեր:

Եվ, ամեն դեպքում, լքյալ ու մոռացված այդ մարդկանց պատմությունները, որքան էլ ծանր են ու ցավով լեցուն, ավելի շուտ բացառություն են մեր հասարակության մեջ: Որովհետև ծնողից, այնուամենայնիվ, չե՛ն նեղանում:

Ծնողից չեն նեղանում, այո՛: Բայց հայրենիքից խռովում են: Հաճախ՝ անդարձ: Խռովում են ու քթում-թողնում-հեռանում: Ու հայրենիքը աստիճանաբար ծերանոցի է նմանվում: Երևանում դուք դա չեք զգա: Ու չեք էլ զգում: Դուք՝ դեռ ոչինչ: Դա չեն զգում մարդիկ, ովքեր կառավարելու պատասխանատվություն են վերցրել:

Իսկ դա զգալու համար պիտի մի գյուղ գնաք, և արդեն հեչ կարևոր չէ, որ դա հեռավոր, սահմանամերձ գյուղ լինի: Արդեն մոտիկներում էլ կպտտվես, կշրջես ու կհամոզվես՝ ծերանոց է կամ շուտով կդառնա այդպիսին: Ամեն մի գյուղ մի «մենավոր ընկուզենի» է դարձել: Իսկ ջահելները ռուսաստաններում են, ֆրանսիաներում ու ամերիկանե-

➲14

Կարծես ամեն ինչ ավարտուն է, բայց...

Հայտնի և կյանքում բազմիցս ամրագրված խոսք կա՝ ով առաջ չի գնում, նա հետ է գնում: Կանգնած դրություն չկա:

Սա Վանաձորի պետական բժշկական քոլեջի տնօրեն **Ջուլիետա Ջոկլինյանի** գործունեության կարգախոսներից մեկն է, որի կիրառման դեպքում միայն հնարավոր է ապահովել առաջընթաց, մեծ առումով՝ պարզապես ապրել:

Քոլեջը, որ հիմնվել է 1936 թվականին, անցել է կայացման, հասունացման և զարգացման հարուստ ճանապարհ: Առաջին շրջանավարտները 28-ն էին, որոնք համալրեցին տարածաշրջանի բուժհիմնարկների միջին բուժանձնակազմի շարքերը: Այսօր սաների թիվը մոտենում է 1000-ի, Վանաձորի պետական մանկավարժական համալսարանից հետո սովորողների թվով մարզում մեծությամբ երկրորդը: Խնդիրը, սակայն, քանակը չէ:

Սկսվեց որպես միջշրջանային դպրոց, ապա՝ տեխնիկում, եղավ կարճատև ընդմիջում, այնուհետև վերաբացվեց որպես մասնաճյուղ, առանձին ուսումնարան, իսկ 2004 թվականից՝ քոլեջ: Ժամանակի

Ուսումնարանը 88-ի երկրաշարժից հետո

ընթացքում ձևավորվեցին 20-ից ավելի լաբորատորիաներ ու կաբինետներ, ձեռք բերվեցին տեխնիկական միջոցներ, դիդակտիկ նյութեր, բուժքույրականից բացի

Ջուլիետա ՋՈԿԼԻՆՅԱՆ

բացվեցին «Ատամնատեխնիկական գործ», «Դեղագործություն», «Բուժական կոսմետոլոգիա» բաժիններ, հիմնվեց համաբուժարան, որն անվճար սպասարկում է ոչ միայն քոլեջի, այլև Վանաձորի մյուս ուսումնական հաստատություններում սովորող ոչ վանաձորաբնակ ուսանողներին: Այսօր քոլեջը պատրաստում է ինչպես բուժքույր, մանկաբարձ, դեղագործ, ատամնատեխնիկ, այնպես էլ մերսող, դիմահարդար, բուժական ֆիզկուլտուրայի հրահանգիչ, վարսահարդար, մատնահարդար, սոցիալական բնագավառի աշխատող: Հիմնական մասնագիտությունից բացի, ազատ ընտրությամբ, սովորում են գոբելենագործություն, ձեռագործություն, ասեղնագործություն և այլն:

Քոլեջում ուսուցումը կազմակերպվում է միջազգային չափորոշիչներով, ասել է՝ շրջանավարտը աշխատելու իրավունք ունի եվրոպական ցանկացած երկրում:

Կարևորը, ինչ խոսք, ներքին բովանդակությունն է: Սակայն վերջին տարիներին հատկապես, քոլեջն իր շենքային պայմաններով, արտաքին տեսքով Վանաձոր քաղաքում շահեկանորեն առանձնանում է: Ինչպես հիմնական, այնպես էլ ուսումնական երկրորդ մասնաշենքը հիմնովին վերակառուցվել է, ավելացել են լսարաններ, բարենորոգվել է վարչական մասնաշենքը, տարածքը երիզվել է զարդարուն ցանկապատերով...

Կարծես ամեն ինչ ավարտուն է:

Եվ, սակայն, կյանքում ամեն ինչ ձգտում է կատարելագործման. այդ գործընթացն անվերջ է, քանի գործում է միտքը, քանի դեռ որոնում կա: Ունեցածը, ձեռքբերումները կարելի է բազմապատկել փորձը հարստացնելու միջոցով: Իսկ դրան հասնելու կարճ ճանապարհը, ինչպես նկատում է Ջուլիետա Ջոկլինյանը, համագործակցությունն է համասեռ հաստատությունների հետ:

Արտերկրների՝ Ռուսաստանի Դաշնու-

Վանաձորի պետական բժշկական քոլեջը

թյուն, Իրան, ԱՄՆ կապեր հաստատելու փորձեր նախկինում եղել են: Հիմա արդեն գործնական քայլեր անելու ժամանակն է...

Հովհաննես ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

13⊃ ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԻ ՍԻՐՈ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

րում: Գնացել են, «հանձնվել» ու խալխի ձեռին նայելով, խալխի մունաթի տակ՝ «երջանի՞կ են»:

Սպանես՝ այստեղ գետնին իր իսկ գցած ծխախոտի քթուկը չի վերցնի անգամ: Դիտողություն անես, բանը կարող է տարածաշրջանային կոնֆլիկտով վերջանա: Բայց մեկ էլ լսում ես, թե՝ «Բա էսինչին հիշո՞ւմ ես, մեր գեղի չոբան Սեքոյի տղուն: Հիշո՞ւմ ես: Հիմա Փրանսիայում է: Հա՜: Շատ էլ լավ տեղավորվել ա: Գործերը շատ լավ ա: Զուգարան ա մաքրում: Բա դե ի՞նչ անի, մարդը տուն ա պահում: Համ էլ ամոթ բան չի: Էնտեղի զուգարանները գինա՞ս ինչ թամուզ ա...»: Գիտեմ:

Ու այն գիտեմ նաև, որ տունն անտեր, տնամերձն էլ անմշակ թողած՝ գնում են: Իրենցից դժգոհ, կյանքից չբավարարված, հայրենիքից խռոված: Բարձրագույն կրթության դիպլոմը թևի տակ: Մեկ էլ իմանում ես, որ այսինչը հասել է Ֆինլանդիա, Բելգիա, Հոլանդիա: Ի՞նչ է անում: Ելա..., կներեք, «կլուբնիկ» է հավաքում: Բա ո՜նց: Բա ո՞վ պիտի ֆինլանդացոց «կլուբնիկն» ու «սմառոդինան» հավաքի, եթե ոչ Հայկազը, Կարենը, Մանուկը, Սիրուշն ու Սաթիկը, որպես անլեգալ, անիրավունք, «սև» աշխատուժ:

Ու գնում են: Գուցե մտքում ասում են, թե դա ժամանակավոր է, թե մի երկու տարի կաշխատեն ու հետ կգան: Բայց երևի իրենք էլ հասկանում են, որ հեչ էլ ժամանակավոր չէ, որ հետ չեն գալու, եթե գան էլ, ապա գալն է ժամանակավոր լինելու, ավելի խռոված ու ավելի մշտական գնալու համար: Ուղղակի գեղեցիկ սուտ է, որով սիրում են իրենց մխիթարել: Բայց ինքդ քեզ չես խաբի:

Ու գնում են: Որպեսզի հեռվից սիրեն: Որ «էրևանից» եկողի հետ ծիրան ու բաստուրմա ստանան, «էրևան» գնացողի հետ էլ մի երկու փալաս-փուլուս ուղարկեն կամ էլ մի չարքաշ 50 «օյ'րո», այսինքն՝ եվրո: Գնում են, որ հեռվից սիրեն: Բայց որ բոլորն ուզենան հեռվից սիրել, ախր էլ սիրելու առարկա չի մնա: Գնում են, ու «կարոտում եմ»: Գնում են ու. «Պապ ջան, էն փողը որ ուղարկել եմ, մի 8000 դրամ առանձնացրա, արագ ինտերնետ քաշի, որ «սկայպով» իրար հետ վիդեո խոսենք, համ էլ էրեխեքն արդեն մեծացել են, ուզում են պապի, տատի հետ խոսեն, պապ ջան...»:

Ես գնացողներին միշտ էլ դավաճան եմ համարել: Կտրուկ ու կոնկրետ: Առանց սեթևեթանքների: Առանց ձևեր թափելու: Առանց կոմպրոմիսների: Դավաճա՛ն: Ու վերջ: Ես չեմ դատում նրանց, առավել ևս՝ չեմ դատապարտում: Չեմ մեղադրում ու չեմ քարոզում: Սակայն էությունը դրանից չի փոխվում, որովհետև նրանց ամենամեծ դավաճանությունն այն է, որ դավաճանել են իրենք իրենց:

Բայց հիմա ես ինձանից էլ եմ վախենում, որովհետև այն օրը ինքզինքս «բռնացրեցի» խռովելու, հայրենիքից խռովելու մտքերի վրա: Համարյա, կարելի է ասել՝ ինքս ինձ բռնացրեցի դավաճանության վրա: Բայց ես գնացողը չեմ: Ինձ իմ հայրենիքից խռովացնող սրիկաները թող իզուր դրա հույսը չունենան: Ավելի լավ է մարդ իր հողի

⊃15

14➲

վրա անոթի մեռնի, քան թե օտարության մեջ ապրի, ամեն օր մեռնելով:

Հիմա միգրացիայի հաշվարկներ են անում, սոցհարցումներ են անցկացնում, պատճառներ են փնտրտում: Լավ են անում: Երևի կարևոր գործ է: Պետք է անել: Չէ՞ որ մեծերը, մանավանդ պաշտոնյա մեծահասակները թվերից էն կողմ` այլ լեզու չեն հասկանում: Բայց կուզեք, եկեք` էնքա՜ն պատճառ ասեմ, որ զահլաներդ գնա: Պատճառներ ասեմ, որ մտքներովդ էլ չի անցնում: Բայց երբ այդ պատճառները գումարում ես իրար, հասկանում ես, որ մարդիկ ավելի շատ անարդարությունից են գնում, քան թե կարիքից դրդված: Կարիքին ինչ-որ տեղ մի կերպ դեռ կարելի է դիմանալ: Իսկ անարդարությանը գրեթե ոչ մի կերպ դիմանալ չի լինում: Բայց մենք դիմանում ենք, չնայած` վա՛յ էդ դիմանալուն:

Վստահ եմ, հիմա կհակադարձեն, թե` «Ի՜հ, աշխարհում որտե՞ղ արդարություն կա»: Բայց մնացած աշխարհին եկեք հանգիստ թողնենք: Մանավանդ արդարությունը երբեք շատ չի լինում: Ինչպես և` փողը: Եվ դա նրանց միակ նմանությունն է: Իսկ երբ գրպաններում դրամը քչանում է, արդարության պահանջարկը կտրուկ մեծանում է: Իսկ երբ փողը շատ է... Հայաստանում երբեք շատ փող չի լինում: Համենայն դեպս` շատերի գրպաններում: Այսինքն` այնքան արդարություն չկա, որ մարդիկ մտածեն, թե բավարար քանակությամբ փող ունեն:

Եվ ընդհանրապես, տպավորությունն այնպիսին է, թե մեր երկրում արդարությունը խեղդվել է դատաիրավական բարեփոխումների ջրապտույտում, մոնոպոլ տնտեսության ճահճուտում և քրեական ամփոփագրերում տեղ չգտնող հանցագործությունների կեղտի մեջ: Եվ բավական է փողոցում մի քիչ երկար բարևես որևէ հին ծանոթի, չես էլ զգա, թե այս ձմեռվա գարնանային եղանակից խոսքն ինչպես սահուն անցավ մի թեմայի, որն անշեղորեն ավարտվում է` «Արա, դե արդարություն չկա, էլի՜...» ծորուն եզրակացությամբ, իսկ որպես համեմունք` «Երկիրը երկիր չի» քարուքանդող մահավճիռը, չհաշված` «Էրթալը կփրկի» (ինչի՞ց, ո՞ւմ կփրկի, ի՞նչ գնով) անհեթեթությամբ:

Բայց մենակ արդարությունը չի, այսինքն` անարդարությունը չի միայն, որ քոչվորի տրեխներ է հագցնում մարդկանց: Կարող ես խոսել մեկի, երկուսի, հարյուրի, տասը հազարի հետ: Եվ կհասկանաս, որ նրանք ուղղակի չեն հավատում սեփական հայրենիքին, սեփական երկրում սեփական հաջողությանը: Հուսահատ են: Իսկ հուսահատությունը դեպի բարոյալքում տանող ճանապարհ է: Եվ ճանապարհը տանում է սահմանից այն կողմ:

Իսկ ինչի՞ց ոգևորվեն: Ինչի՞ց: Կիսագրագետ ու գանձագող բյուրոկրատների՞ց, թե՞ մականունավոր պաշտոնյաներից: Հաստավիզ օլիգարխների՞ց, թե՞ հիմա սուրբ ու կույս ձևացող նախկին իշխանավորներից:

Կամ թե` ո՞վ պիտի ոգևորի: Օրնիբուն հեռուստացույցից ափռ-ցփռ դուրս տվող ջահելնե՞րը, իրենց` գոտկատեղից ներքև «հումորով» և նույն «մակարդակի» վրա լռված գիտակցությա՞մբ, որ անվերջ «էրթալը կփրկի»-ի քարոզ են անում: Հիմա, ասում են, թե եթերը մաքրելու են: Բայց վախենամ` «հեռուստաէպիլյացիան» չփրկի: Նախ` հեռուստամարդկանց հոգին է պետք մաքրել: Բայց, ինչ էլ ասվի, հեռուստատեսությունը որքան էլ ծուռ, այնուամենայնիվ, հայելի է: Եվ ամենից առաջ կյանքն է պետք մաքրել, կյա՛նքը: Մեր ամեն օրվա նիստուկացը:

ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁ, ԹԵ՛ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԴԱՐՁ

Մեկ-մեկ գալիս էլ են: Մերո՛նք: Օտարության մեջ հայ մնալու գաղափարով զտված ու զուլալ հայությամբ: Գալիս են, ու ոչ թե տուրիստ, ոչ թե Գառնի-Գեղարդ-Էջմիածին երթուղով զմայլվելու, այլ վերջնականապես: Ապրելու համար: Գալիս են ու երևում է, որ «եկած են», որովհետև բարևելիս ժպտում են, աղբը պատուհանից չեն շպրտում, կարմիր լույսի տակ կանգնում են...

Հույս կար, որ երկքաղաքացիության օրենքը շատերի առաջ սեփական հայրենիքի դռները կբացի, որպեսզի հեռվից սիրած Հայաստանը ծոցագրպանում դրված, սիրտը ջերմացնող անձնագիր դառնա: Եկան: Ու դեռ էլի կգան: Բայց` հատուկենտ: Չէ, երկքաղաքացիություն ստացողները երևի շատացել են, բայց Ռուսաստանի մասին երազող վիրահայերի ու նաև անակնկալ «հայացած» վրացիների հաշվին: Երկքաղաքացիություն, որպես միջանկյալ անցումային ցատկահարթակ:

Իսկ մնացածը... Իսկ մնացածն` ի՛նչ: Ո՞վ կուզենա գնալ մի տեղ, որն անընդհատ փնովում ու անիծում են, անիծում ու փնովում են, որի մասին սարսափներ են պատմում այնտեղից փախածները, չհաշված` սարսափ-«ֆիլմերը», որ ամեն օր պտտում են արբանյակային ցավի եկած հեռուստաալիքները:

Բայց կան հայեր` Իրանից, Կանադայից, Ֆրանսիայից, որ իսկապես ուզում են Հայաստանի քաղաքացի լինել: Մեկընդմիշտ: Եվ երբ մի երկու տարի առաջ, այդպիսի մի հայուհու ՕՎԻՐ-ում կոշտուկոպիտ էին «սպասարկել», նա արցունքները չէր թաքցնում: Մենք` մտերիմներով, մխիթարում էինք, թե` «ոչինչ, համարիր, որ Հայաստանի քաղաքացի դառնալու առաջին մկրտությունդ անցար»: Եվ «ջերմ» վերաբերմունքից, «մաղարիչի» ակնարկներից անկախ, մեր ընդհանուր ծանոթուհին Հայաստանի քաղաքացիություն ստանալու դիմումն, այնուամենայնիվ, լրացրել էր` արցունքն աչքերին: Ու երբ ներկաներից մեկը դա իմացավ, չկարողացավ իրեն զսպել, թե` «Խե՞նթ ես, ի՞նչ է...»: Ասենք, մնացածս էլ մի բարի պտուղ չէինք, որովհետև մեր հայրենակցուհուն նայում էինք այնպես, ասես այլմոլորակային տեսած լինեինք:

Եվ ամեն անգամ, երբ այդ պահը հիշում եմ, վատ եմ զգում` մեր անտաշ պահվածքի համար: Վատ եմ զգում թե՛ մեր մտածածի, թե՛ ինձ անծանոթ, կոշտուկոպիտ պաշտոնյայի բռիության համար:

Իսկ քանի-քանիսն են այդպես եկել, հիասթափվել ու գնացել: Ո՞վ է հաշվել: Ո՞վ կարող է հաշվել: Կամ թեկուզ` հաշվեն: Շա՞տ բան կփոխվի, եթե պարզվի, որ «քանի-քանիսը» 100 հոգի են կամ` 1000: Թեկուզ 10-ը լինեն: Մի՞թե դրանից երևույթն ավելի ընկալելի է դառնում:

Ու մտածում ես, թե ի՞նչն է պատճառը, որ յուրայինին օտարից վատ ենք վերաբերվում: Երևի այնքան «սփյուռքահայ» ենք ասել, որ մոռացել ենք` ախր արմատը «հա՛յ»-ն է: Հա՛յը: Մեր նման: Գուցե մեզանից լավը, գուցե վատը: Բայց` հայ:

Իսկ մենք այդ ամեն ինչը, այդ հայությունը անեկդոտ ենք դարձրել, ավելի հաճախ` ձեռառնոցի: Տարին երկու անգամ հիշում ենք` պետական մակարդակով, թե` «քույրե՜ր, եղբայրնե՜ր, մի քիչ փող ուղարկեք...»: Կամ ավելի վատ` «Եվրատեսիլի» ժամանակ (իբր մի շա՜տ կարևոր իրադարձություն է) մի՛ խնայեք, քվեարկեք Հայաստանի ներկայացուցչի օգտին: Որ ի՞նչ: Չես հասկանում: Բան են գտել. «Եվրատեսիլ»` ինչ-որ *суррогат*: Կարելի է կարծել, որ եթե «ճ» կարգի այդ մրցույթում Հայաստանը 3-րդ տեղն ընկնի, երկիրը երջանկության մեջ կլողա: Բայց սա առանձին խոսակցության նյութ է:

Չէ, իհարկե, մենք էլ ենք ցանկանում, որ մեր երկիրը արժանավոր կերպով ներկայանա աշխարհին, թեկուզ «ճ» կարգի մրցույթում: Բայց եթե մենք մեր մշակույթի ու երգարվեստի համար ենք ցավում, ավելի լավ չէ՞, օրինակ, մտածենք, թե ո՞նց անենք, որ երաժշտական դպրոցները բոլոր ցանկացողներին նյութապես ու ֆիզիկապես հասանելի լինեն, իսկ երաժշտության դպրոցների դասատուներն էլ աշխատավա՛րձ ստանան, այլ ոչ թե` ողորմություն հիշեցնող վիրավորական գումար...

Սփյուռքահայից Հայաստանահայ դառնալու ճանապարհին ծանոթներիցս մեկը, տիպիկ «հայաստանցու» պես, նեղացավ ու գնաց: Ասաց` առհավետ: Եվ երբ մի կես տարի անց նրան նորից տեսա Հանրապետության հրապարակի մոտ, զարմանքս մի կերպ զսպելով` ժպտացի: Նա էլ ժպտաց, ողջագուրվեցինք ու. «Գիտեմ, թե ինչ պիտի ասես, բայց այս մեր երկիրը կարծես անբուժելի հիվանդություն լինի. տառապում ես, սիրտդ ցավում է, վատ ես զգում, ուզում ես մոռանալ, բայց մեկ էլ մի գեղեցիկ օր հասկանում ես, որ չես կարող մոռանալ, ավելին` չես կարող առանց իրեն, արդեն լրիվ Հայաստան ես վարակվել: Ու այսպես` անվերջ վերադառնում եմ...»:

Ես ոչինչ չասացի: Միայն ավելի լայն ժպտացի ու մաղթեցի. «Տա Աստված, որ անվերջ վերադարձդ մի գեղեցիկ օր վերջնական դարձ դառնա»: Եվ տա Աստված, որ մի սիրո հիվանդության պատմությունը մի օր արտագրեմ, որպես մի սիրո պատմություն: Պատմություն, որ հատկապես դրսերում հանգրվանած ամեն հայի համար սկսվի մեծ բանաստեղծի խոսքերի հակառակ տարբերակով` «Ախր մենք ինչպե՞ս չվերկենանք` գանք, ախր մենք ինչպե՞ս ուրիշ տեղ մնանք...»:

Արմեն ՀԱԿՈԲՅԱՆ

Տուշպա Արարատյան թագավորության մայրաքաղաքը

Վիմափոր քարայրները Արարատյան թագավորության արքաների դամբարաննե՞ր

Վանի ժայռը բազմաթիվ վիմափոր քարայրներ ունի («Խորխորի մեծ», «Խորխորի փոքր», «Նեֆտ-կայու», «Իչկալա», «Մեծ» և այլն: «Խորխորի մեծ» քարայրը հայտնի է նաև Արգիշտիի սենյակ անվամբ): Այս քարայրները նման են մեկ ընդհանուր մտահղացման մաս կազմող առանձին կառույցների, շատերն ունեն սրահ, սրանից ճյուղավորվող սենյակներ: Խորենացին այս քարայրները բնորոշում է «եզակի», «աշխատատար», «հրաշագործ» բառերով, սակայն հրաժարվում է սրանց նշանակության մասին որևէ տեսակետ հայտնել. «Դրանց շինության որպիսությունը մենք ոչ ոքից ճշգրտությամբ չենք լսել, ուստի հարմար չենք գտնում մեր պատմության մեջ հյուսել, այսքանը կասենք, թե սրանք բոլոր թագավորական գործերի մեջ վեհագույնն են համարվում»:

Ուսումնասիրողներից շատերը գտնում են, որ վիմափոր քարայրները եղել են Արարատյան թագավորության արքաների դամբարաններ: Այս տեսակետին հետևողները, ի թիվս այլ պնդումների, բերում են նաև քարափոր դարակների գոյությունը որոշ անձավներում:

Անկախ նշանակությունից՝ Վանի ժայռի վիմափոր քարայրները նմանատիպ շինության բացառիկ համամարդկային արժեք ներկայացնող նմուշ են և խոսում են ժամանակակիցների շինարարական բարձր մշակույթի մասին:

Ռուսախինիլի՝ Թոփրակ կալե

8-րդ դարում Ասորեստանի Թիգլաթ Պալասար թագավորն արշավում է Հայաստան, գրավում և ավերում Տուշպա քաղաքը, սակայն միջնաբերդը չի կարողանում նվաճել: Ռուսա արքան հին քաղաքից դեպի հյուսիս-արևելք հիմնում է նոր բնակավայր, իսկ Ագռավի լեռան լանջին՝ Ագռավի քար կոչված վայրում, կառուցում է նոր ամրոց՝ Ռուսախինիլի (Թոփրակ կալե): Ռուսախինիլիի նկարագրությունը տվել է հայ մեծ վիպասան Րաֆֆին:

«Թոփրակ կալեի լեռան մեջ նույնպես գտնվում են շատ այրեր, քարանձավներ, ստորգետնյա անցքեր, ինչպես Շամիրամի բերդում: Դրանցից ոչ մեկը բնական է, բոլորն էլ փորված են ամենաամուր ժայռերի մեջ, և նրանց այժմյան գեղեցկությունը բավարար ապացույց է, թե որքան զարգացած է եղել այդ արհեստը: Այրերից միայն մեկի մեջ մտանք, որ կոչվում է Ջըմփ-Ջըմփ մաղարա, այսինքն զմփզմփալով ձայն հանող այր: Ամենաթեթև ձայնն այդ քարանձավի մեջ արձագանք է տալիս: Ժայռի մեջ բացվում է մի մեծ մուտք, որը հարյուրավոր քարե սանդուղքներով իջնում է դեպի լեռան խորքը: Քարի մեջ փորված երկու լուսամուտները վերևից խիստ աղոտ լույս են ձգում այդ ստորգետնյա վիրապի մեջ: Քարե սանդուղքի վերին աստիճանի մի կողմում բացվում է մի ընդարձակ քառակուսի այր, դա է, որ կոչվում է Ջըմփ-Ջըմփ մաղարա: Այդ անցքի միջից մի առանձին անցք տանում է դեպի երկրի խորքերը, բայց ո՞ւր է գնում, որտե՞ղ է վերջանում, Աստված գիտի»:

Խալդի աստծո տաճարը Մուսասիրում (Արդինիում)

Ռուսախինիլիում կատարվել են պեղումներ, հայտնաբերվել է հնագիտական բավական հարուստ նյութ, սակայն պեղումները մնացել են անավարտ, և ճարտարապետական տեսանկյունից անհնար է ամբողջական պատկերացում կազմել ամրոցի մասին: Բացվել է միջնաբերդի մի մասը՝ 20-25 կարասներով, և մի շենքի, ենթադրաբար՝ տաճարի քարե հիմնապատվանդանը: Ընդհանրապես, Արարատյան թագավորության շրջանի ամբողջական պաշտամունքային շինություն (տաճար, մեհյան) չի հայտնաբերվել: Դրանց մասին միակ պատկերացումը տալիս է ասորական Սարգոն Բ արքայի պալատի պատում հայտնաբերված բարձրաքանդակը, ուր պատկերված է Խալդի աստծո տաճարը:

Մուսասիրը (ասորերեն, ըստ Արարատյան սեպագրերի՝ Արդինի) գտնվել է Վանի թագավորության հարավարևելյան կողմում, գրեթե Ասորեստանի սահմանին (այն ավերել են ասորիները): Եղել է ոչ միայն Արարատյան թագավորության, այլև ողջ արևելքի խոշոր հոգևոր և պաշտամունքային կենտրոն: Ըստ հայտնաբերված պատկերի՝ տաճարը կառուցված է բարձր հիմնապատվանդանի վրա, ճակատի կողմից ունի վեց սյունից բաղկացած սյունաշար, վերին մասում պսակված է եռանկյունի ճակատոնով (այս ճակատոնի տիպը հետագայում հանդիպում է հունական ճարտարապետության մեջ. որպես ակնառու օրինակ կարող ենք հիշել Գառնիի հեթանոսական տաճարը): Շատ ուսումնասիրողներ գտնում են, որ Արարատյան թագավորության ճարտարապետությունը մեծ ազդեցություն է գործել ողջ տարածաշրջանի ճարտարապետության վրա, մասնավորապես՝ երկրի արևմտյան հարևանների վրա (Պափլագոնիա, Փռյուգիա), այստեղից անցել Հունաստան, եղել է այդ ժամանակաշրջանի և տարածաշրջանի ճարտարապետական նախատիպերից մեկը և այդ միջոցով ազդել բոլոր ժամանակների արևմտյան ճարտարապետության վրա:

Չարխի ֆալաք եւ Միհերի դուռ

Ռուսախինիլիից (Թոփրակ կալե) վեր՝ Ագռփի լեռան բարձր լանջին, գտնվում են Չարխի ֆալաքը և Միհերի դուռը: Առաջինը լեռան գագաթից դեպի նրա խորքերն իջնող անցք է, որն, ըստ ավանդության, տանում է դեպի Բախտի անիվը՝ Չարխի ֆալաքը: Միհերի դուռը գտնվում է միևնույն ժայռի շարունակությամբ, արևմտյան կողմում: Այն ճակատը տաշված քարաժայռի հատված է, քառանկյունի մուտքի ձևով առնված շրջանակի մեջ: Ըստ «Սասնա ծռեր» էպոսի, այստեղ՝ Ագռավաքարում է փակվել Փոքր Միհերը, այդ իսկ պատճառով ժողովուրդն այն կոչել է Միհերի դուռ: Միհերի դռան ողջ հարթ մակերեսը ծածկված է սեպագրերով: Ըստ վերծանման՝ Միհերի դռան վրա գրված են Արարատյան թագավորության աստվածների անունները, նրանց մատուցվող զոհերի քանակն ու կարգը:

Միհերի դռան նման մի ժայռ էլ հայտնաբերվել է Վանա և Ուրմիա լճերի միջակայքում:

Շամիրամի ջրանցքը

Տուշպան ունեցել է իր ժամանակի համար անհավատալի կատարելության հասած ջրաբաշխ համակարգ: Հռչակավոր է Շամիրամի ջրանցքը (իրականում, ըստ Կուտեպանց գյուղի մոտ հայտնաբերված մի սեպագիր արձանագրության, այն կառուցել է Մենուա արքան, որը գահակալել է 810-786 թվականներին), որն ունի մոտ 70 կմ երկարություն, տեղ-տեղ՝ 4,5 x 1,5 մ կտրվածք, սնվել է Մնձկերտ գյուղի մոտ գտնվող աղբյուրներից և ջրաբաշխ բարդ համակարգի միջոցով ջուր մատակարարել Տուշպա քաղաքին և միջնաբերդին:

Ջրամատակարարման ինքնուրույն համակարգ է ունեցել նաև Ռուսախինիլի ամրոցը: Այն սկզբնավորվել է Ռուսայի լճից (Քեշիշ գյոլ): Ոռոգման նպատակով արհեստական ջրամբար է կառուցվել Վարագա լեռան լանջին:

Հակոբ ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՄԻԼԻԱՐԴԱՏԵՐ

«Forbes» ամսագիրը հրապարակել է աշխարհի ամենահարուստ մարդկանց ամենամյա վարկանիշային ցուցակը: Այն գլխավորում է Մեքսիկայի հեռահաղորդակցության ոլորտի մագնատ Կարլոս Սլիմ Էլուն, որի կարողությունը կազմում է 53.5 միլիարդ դոլար: Նախկինում աշխարհի ամենահարուստը համարվող, Microsoft ընկերության հիմնադիր Բիլ Գեյթսը երկրորդ տեղում է՝ 47 միլիարդ դոլար կարողությամբ: Ցուցակում տեղ են գտել նաեւ երկու հայեր: Նրանցից մեկը 307-րդ հորիզոնականում հայտնված Քըրք Քըրքորյանն է՝ 3.1 միլիարդ դոլար կարողությամբ: Վերջինս 2008-ին 31-րդ հորիզոնականում էր: Իսկ մյուսը՝ ռուսաստանաբնակ Դանիիլ Խաչատուրովը՝ 1.2 միլիարդ դոլար կարողությամբ:

Վարդանանց ոգու հավատարիմ որդեգիրն ենք

Բուն Բարեկենդանի նախորդ հինգշաբթի օրը Հայ առաքելական եկեղեցին հիշատակեց Վարդանանց տոնը. Սուրբ Զորավոր եկեղեցին ամենայն ծիսակատարությամբ նշեց մեծագույն ակնածանքի և սիրո արժանացած հայրենյաց անվեհեր պաշտպանի՝ Վարդան զորավարի և 1036 նահատակների հիշատակման օրը, մատուցվեց Սուրբ պատարագ:

... Պարսից թագավոր Հազկերտի հրովարտակով Հայաստանին պարտադրվում էր զրադաշտություն: Արտաշատում Հովսեփ Ա Հողոցմեցի (Վայոցձորեցի) կաթողիկոսի գլխավորությամբ գումարված ժողովի պատասխան նամակը հրովարտակի կտրական մերժումն էր: Ժողովի բոլոր մասնակիցները օրհասական պահին աներեր մնացին՝ չհանդուրժելով հավատափոխությունը. Նրանք, հավատարիմ սրբազան ուխտին՝ միակամ ոտքիելանընդդեմբռնիհավատափոխության և ազգային զգացումները ոտնահարելու քաղաքականության:

Հայ ժողովուրդը մեծ ցնծությամբ ողջունեց նրանց վճռական քայլը:

Պետականությունը կորցրած մեր երկրի միակ խարիսխը հայոց եկեղեցին էր:

Ճակատամարտիցառաջզորքինգոտեպնդեցին սպարապետ Վարդան Մամիկոնյանը և Ղևոնդ երեցը՝ հորդորելով ժողովրդին, որ բոլոր մարտիրոսների Զորագլուխն ու Առաջնորդն է իրենց Տերը, Ով խափանեց մահի իշխանությունը և Իրեն հուսացող հավատարիմ զավակներին անտարակույս կպարգևի անմահության պսակը: Սիրելի առաջնորդների խոսքերը նրանց համար սրբազան պատգամ էին: Ճակատամարտից առաջ զինվորներից չմկրտվածները մկրտվեցին, Սուրբ հաղորդություն ստացան և հոգեպես պաշտպանված ու ամրապնդված՝ գնացին հերոսացման: 451 թվականի մայիսի 26-ին Տղմուտ գետի ափին զորքը ելավ ճակատամարտի՝ քանակապես գերակշռող պարսից զորքերի դեմ:

Վարդանանց բարոյական հաղթանակը կանխորոշեցմերժողովրդիազատագրական պայքարի ելքը. պարսից քաղաքական ծրագիրը տապալվեց:

Վարդանանք կենդանի օրինակ են անսասան ազգասիրության և աստվածպաշտության: Այս տոնն իր մեջ ամփոփում է խորին խորհուրդ՝ վերազարթոնքի ինչպես նաև բարեպաշտ ու հայրենանվեր զավակների ոգեկոչման օր, ովքեր որդեգրեցին իմացյալ մահը որպես անմահություն՝ հանուն սրբազան հավատքի և հայրենիքի:

Վարդանանց հերոսամարտից հետո պարսից արքունիքը վերացրեց քրիստոնյաների նկատմամբ իր վաղեմի նկրտումները և հալածանքները:

Հայաստանը ձեռք բերեց վարչական ինքնուրույնություն. Սասանյան Պարսկաստանը հարկադրված ճանաչեց Հայաստանի ներքին ինքնավարությունը և հրաժարվեց բռնի կրոնափոխությունից: Հայ ժողովրդի ազգային ինքնուրույնության պահպանման և օտար բռնատիրության դեմ ազատագրական պայքարի բացառիկ խորհրդանիշ դարձան Վարդանանք:

Վարդանանք անօրինակ դերակատարում ունեցան հայոց կյանքում. նրանց սխրանքը մեր ազգային հպարտությունն է և մեզ մղել է հերոսամարտերի՝ Վահանանց հաղթանակ, Սարդարապատ, Շուշի...

Մեր հետագա փառահեղ հաղթանակներով մենք հարգեցինք ու հաստատեցինք մեր պապերի սուրբ գործը:

Անհատի անունով մի ամբողջ վերածնունդ, պատերազմ ընդհանրապես չի լինում, բայց հայոց հողում կատարվեց. քաջազուն Վարդան Սպարապետի գլխավորությամբ ճախրեց ազգային ոգին դեպի անմահություն. դա նրա կոչումն էր, և մեծ զորավարը իր անվան տերը դարձավ:

Վարդանանց ոգին այժմ էլ արթուն է և անարգել թևածում է, քանզի մեր ժողովուրդը մերժում է ազգակործան ու տարաբնույթ աղանդավորների կեղծ գաղափարախոսությունն ու ազգուրացությունը:

Զինվորականների հովանավոր Սուրբ քաջն Վարդանի անվամբ կառուցվել են բազմաթիվ վանքեր ու եկեղեցիներ: Սուրբ Վարդանանց հիշատակման օրը նաև անվանակոչության տոն է՝ զորավարների, զինվորականների անուններ՝ Վարդան, Գարեգին, Վահան, Տաճատ, Ղևոնդ, Խորեն կրող անձանց համար:

Այժմ էլ Վարդանանց ոգին այնտեղ է, որտեղ արդարությունն է և հայրենանվիրությունը. սրբազան ուխտին հավատավոր՝ մեր ժողովուրդն ընթանում է հավերժության ճանապարհով:

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

8⊃

ՏԻԵԶԵՐԱԺՈՂՈՎ

ամբողջությամբ պահպանել ենք մեր Ռուսական կայսրությունը, այսօրվա համար ոչ մի պահանջ չունենք:

Չինաստանի ղեկավարը, որի անունը դժվար էր արտաբերվում, և որն այսպիսի համաժողովներին հազվադեպ էր ներկա լինում, չդիմացավ, Մեդվեդևից հետո խոսք վերցրեց.

- Երեք հարյուր տարի չին-տիբեթական կամ, ինչպես ռուսներն իրենք են ասում, թաթար-մոնղոլական լծի տակ մնացած երկիրն այդպես խոսելու իրավունք չունի, մեր Չինգիզ խանի սերունդները երբեք չեն հանդուրժի պատմական այդ անարդարությունը:

Թուրքիայի վարչապետ Էրդողանը զգաց, որ եկել է ճիշտ ժամանակը խոսքի մեջ ընկնելու համար.

- Հարցը միանգամայն ճիշտ է տրված, տարածքային ամբողջականությունն ավելի գերադասելի է, քան ազգերի ինքնորոշումը: Այդ տեսակետից մենք էլ տուժած ազգ ենք, ո՞ւր են մեր Օսմանյան կայսրության հսկա տարածքները:

Հունաստանի ղեկավարը չդիմացավ.

- Ով, ով՝ դուք խոսելու տեղ չունեք: Քոչվոր ցեղեր, եկաք, ներխուժեցիք Հայոց և Բյուզանդիայի տարածքներ, հրի ու սրի մատնեցիք տեղաբնակ ժողովուրդներին, հիմա էլ առանց ամոթի տարածքային ամբողջականություն եք պահանջում: Հայերի ցեղասպանության համար պիտի պատասխան տաք:

Վեճին միջամտեց Մեծ Բրիտանիայի Միացյալ Թագավորության ներկայացուցիչը՝

- Հանգստացեք, պարոնայք, թողեք մարդն իր կարծիքը հայտնի:

Էրդողանին կարծես բռնել էին, բաց թողին.

- Հերիք չեղավ էդ հայերի ցեղասպանությունը մատի փաթաթան շինեք: Էդ հայերը չէի՞ն, որ կռվի ժամանակ ռուսների կողմն անցան, էդ հայերը չէի՞ն, որ մեր եղբայր Ադրբեջանին օրուարև չէին տալիս, էդ հայերը չե՞ն, որ օկուպացրել են խեղճ Ադրբեջանի տարածքների քսան տոկոսը, էդ ամենը հերիք չէ, հիմա էլ ազգերի ինքնորոշման իրավունք են առաջ քաշում: Ոչ մի սահմանի բացում, ոչ մի ինքնորոշում, մենք մեր եղբայրներին մենակ չենք թողնի էդ ագրեսոր հայերի դեմ: Մոռացեք հայերի ցեղասպանությունը:

Բարաք Օբաման, հայացքը սևեռուն ուղղելով Էրդողանի կողմը, ոտքի կանգնեց՝

- Էրդողան, հերիք եղավ, բոլ եղավ, համբերությունն էլ սահման ունի, իմացած լինես, որ ես իմ խոսքը հետ չեմ վերցնի Հայոց ցեղասպանության հարցով: Էսօր-էգուց մեր Կոնգրեսում կճանաչենք ցեղասպանությունը, հետո արդեն ներում, բեկում չի լինի:

- Ճանաչում եք՝ ճանաչեք: Էդ ո՞ր մեկդ անմեղ արյուն չեք թափել, մոռացե՞լ եք Վիետնամը, Իրաքն ու Աֆղանստանը, Չեչնիան ու Ալժիրը, չինացիների Ույգուրն ու հայերի Խոջալուն, գերմանացիների Հոլոքոսթն...

Այս խոսքի վրա Գերմանիան վեր թռավ տեղից, բացականչեց.

- Առաջարկում եմ Էրդողանին դուրս հանել տիեզերաժողովից: Նա եկել է բոլորովին ուրիշ քաղաքակրթությունից:

Սարկոզին լրացրեց.

- Առաջարկում եմ Եվրոպայի դռներն ու պատուհանները պինդ փակել Թուրքիայի առջև:

- Փակում եք, փակեք, մենք էլ Բոսֆորն ու Դարդանելը կփակենք: Իմացած եղեք, որ այլևս Բաքվի նավթի ու գազի հոտ չեք առնի: Ձեր հրթիռներն ու բազաները մեր երկրից հավաքեք տարեք, պարոն Օբամա:

Մի պահ չարագուշակ լռություն տիրեց: Մեծ Բրիտանիան, որը նախագահում էր տիեզերաժողովը, առաջարկեց կոնսենսուսի գալ: Ի վերջո որոշվեց առայժմ օրակարգից հանել հարցի քննարկումը՝ իրավիճակի կայունացման և մեծ տերությունների շահերի հստակեցման նպատակով:

Մնացական ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, Հրազդան

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՄԻՆԻՍԵՐԻԱԼ

Ո՞Վ Է ՋՈԿԵՐԸ

(Համարյա «Որոգայթ»)

Էկրանին խոշոր պլանով գրվում է՝ «Կգա ժամանակ, երբ փամփուշտներին կփոխարինեն ընտրաթերթիկները: Բացահայտենք Եվրոպան»: Էկրանը դանդաղ մթնում է:

Փողոցի մի ծայրում հավաքվածները եռագույն դրոշներ են թափահարում: Էկրանին խոշոր պլանով գրվում է՝ «Առաջ, Հայաստան»: Էկրանը դանդաղ մթնում է:

Փողոցի մյուս ծայրում հավաքվածները եռագույն դրոշներ են թափահարում: Էկրանին խոշոր պլանով գրվում է՝ «Պայքար, պայքար մինչ վերջ»: Էկրանը դանդաղ մթնում է:

Փողոցի մեջտեղում հավաքվածները տարտամ հայացքներով, մտահոգ ու ցավատանջ դեմքերով, իրար են նայում: Նրանցից մեկն ասում է.

- Էս ո՞ւր են առաջ տանում, առջևում ի՞նչ է սպասում:

Մեկ ուրիշը կասկածոտ հայացքով դեսուդեն նայելով ասում է.

- Էդ ո՞ւմ և ինչի՞ դեմ են պայքարում: Էդ պայքարի վերջն ի՞նչն է :

Էկրանին խոշոր տառերով գրվում է՝ «Հայաստանը ժողովրդավարական երկիր է»:

Կադրի տակից հնչում է՝ «Ժողովրդավարական» երկրում դժվար բան է իշխանություն լինելը: Իսկ ո՞վ ասաց, որ հեշտ է նաև ընդդիմություն լինելը: Դրանց երկուսի գործն էլ բարդ է ու դաժան, դրանք կարծես ստեղծված են իրար օրուարև չտալու համար: Մեր երկրում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին: Բայց դրան հավատացողների թիվը դեռևս չի շատանում: Կան մարդիկ, որոնց թվում է, թե իշխանությունը մի ավար է, որին տիրանում են ըմբշամարտում, բազկամարտում՝ հակառակորդին հաղթելու միջոցով: Պարզ է, որ ընդդիմությունն էլ, պարտվելով է կռվում, պիտի ամեն ինչ անի իշխանության ձեռքից այդ ավարը հետ խլելու համար: Ոմանց թվում է, թե «Իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին» կարգախոսը մենք օգտագործում ենք եվրոպացիներին դուր գալու համար:

Իսկ իրականում...

Կադրում ցուցադրվում է, թե ինչպես իշխանությունը մատները մոմ արած վառում է՝ ժողովրդին ապացուցելու, որ ինքը դիվուդադար չունի նրա մասին մտածելով:

Հաջորդ կադրում ընդդիմությունը ժողովրդին համոզում է, որ պետք չէ հավատալ, իշխանության մատներն իսկական չեն, հարկատուների փողերով իշխանությունն իր մատների վրա չհրկիզվող շերտ է քաշել, այդ ամենը իմիտացիա է:

Ընդդիմությունը լուրեր է տարածում, որ իշխանության աչքի վերև ունք կա:

Դրան հաջորդող կադրում ոստիկաններն ու հատուկ ջոկատայինները նրանց շրջապատում են ու ասում.

- Սրբապղծություն է իշխանության աչքի վրա ունք տեսնելը, դրանով որոշել եք քանդել մեր պետականության հիմքերը, դուք հաստատ Արևմուքի կամ Արևելքի, Հյուսիսի կամ Հարավի գործակալներ եք, մենք ստույգ տվյալներ ունենք, որ դուք բռնի իշխանափոխության ծրագրեր եք մշակել:

Իշխանությունը լավ գիտի, որ եթե լսի ընդդիմությանը, կատարի այն, ինչ նա է ուզում, ապա վերջինս մի օր կգա, կասի.

- Եթե խելքդ չի հասնում, ամեն ինչ մեր ասածով ես անում, դա քո տեղը չէ, վեր կաց, մենք ենք նստելու:

Եթե իշխանությունը բանի տեղ չդնի ընդդիմության ասածները, անի այն, ինչ խելքին է փչում, ընդդիմությունը ձայնն աշխարհի գցած կասի.

- Վայ, հարայ, հասեք, մեր իշխանությունը ավտորիտար է, երկրում բռնատիրություն, ռազմական խունտա, օլիգոպոլիա ու պլուտոկրատիա է ստեղծվել:

Դրանից հետո իշխանությունը ստիպված բանուգործը թողած աշխարհին պիտի ապացուցի, որ իրենց երկրում նորմալ ժողովրդավարական պետություն է ստեղծվում: Իսկ աշխարհի համար «ժողովրդավարությունը» պարտադիր օգտագործվող համեմունք է, առանց դրա երկիրը դառնահամ կդառնա:

Զանգը հնչում է, դասն սկսվում է: Դասը վարող դասատուն դասարան չի մտնում. օպտիմալացման ծրագրով նրա հաստիքը ժամանակավորապես կրճատվել է: Օգտվելով առիթից՝ աշակերտները դասի ժամանակ «իշխանություն-ընդդիմություն» են խաղում: Նրանք մերթ թռչում են աթոռների վրա՝ իշխանություն դառնում, մերթ ընկնում հատակին՝ ընդդիմության վերածվում: Այս ամենը երկար է շարունակվում: Դասամիջոցի զանգն էլ հակառակի պես հինգ տարին մեկ է հնչում:

Այս խաղի մեջ գլխավոր գործող անձը դասատուն է: Սակայն դասատուն, որին Ջոկեր են անվանում, ոչ մի կերպ չի բացահայտվում: Կռահեք՝ ո՞վ է Ջոկերը և ե՞րբ է ինքնաբացահայտվելու:

Մնացական ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, Հրազդան

СЛЕДЫ ДРЕВНИХ АРМЯН

ПРАРОДИНА ИНДОЕВРОПЕЙЦЕВ

Прошлое небезопасно, а иногда и очень опасно именно тогда, когда связь с ним не осознаётся или остаётся неизвестной.

Людвиг Флек

В так называемое индоевропейское семейство языков входят: *албанский, армянский, балтийские, германские, греческий, индоиранские, италийские, кельтские, романские, славянские* - и ныне мёртвые языки: *венетский, готский, гэльский, иллирийский, лувийский, менкский, тохарский, фракийский, фригийский, хеттский* и др. Возникает естественное предположение, что все индоевропейские народы когда-то жили на общей Родине. Вначале предполагали, что это Индия. Немецкие историки 30-х годов XX века Прародиной назначили Германию. Выяснилось, что ни Индия, ни Германия для такой роли не походят. В наше время многие исследователи смотрят на эту проблему через собственное «я», доказывают, что Прародина именно та страна, откуда он родом (я тоже не исключение). Если это совсем уж абсурдно, то либо стараются пристроить Прародину поблизости, либо объявляют, что Прародины не было вовсе (по принципу: если не мне, то никому). После распада индоевропейской общности, составляющие эту общность этносы, разошлись по миру и на субстрате туземцев породили множество новых национальных образований. Говоря о Прародине индоевропейцев, мы имеем в виду Прародину исходных родственных этносов, а не родины неиндоевропейских племен, позже вошедших в их состав. Исходные родственные этносы иногда называются арийскими. Арийцев объединяет три изначальных общих признака: антропология, язык, духовность. В антропологии нет понятия «арийская раса». Это не означает, что такой расы никогда не было. Возможно, она и теперь есть под другим названием. Нет также изначального арийского языка. А был ли он когда-нибудь? «Язык» под названием «индоевропейский», фигурирующий в языкознании и ставящий лингвистов на «путь истины», никогда не существовал. А что касается духовности в виде религии, то её форма многократно изменялась в течение истории, но изначальная благородная суть осталась. Первая арийская религия была солнечной в буквальном и переносном смыслах. Для обозначения первых индоевропейцев и их прямых потомков я буду использовать также термин «арийский». Он мне представляется более удачным, чем термин «индоевропейский», который есть понятие географическое и не несет в себе этнического, лингвистического и

⊃19

идеологического смысла, словно речь идет о лужах и булыжниках, а не о людях, обладающих телом, душой и языком. Из-за того, что кто-то превратно представил философию Добра и Света древних арийцев – наших пращуров – мы не можем вычеркнуть из нашей национальной биографии лучшие её страницы. Прошедшая история уже состоялась. Переписать её под чей-то вкус и диктовку – преступление против человечности. Мы хотим узнать Правду, а не карикатуру на Правду.

Выдающиеся учёные Тамаз Гамкрелидзе и Вячеслав Иванов убедительно доказали, что Прародина индоевропейцев - Армянское нагорье и прилегающие к нему регионы Малой Азии и Междуречья (8, см. также 3, 4).

На роль Прародины индоевропейцев претендует, и не без основания, Арктика вместе с прилегающими к ней районами Заполярья (12, 22, 29).

Армянское нагорье, Малую Азию и Междуречье назовём Араратской Прародиной индоевропейцев.

Заполярье, Русский Север и Прибалтику назовём Арктической Прародиной индоевропейцев.

В обоих случаях слово «Прародина» пишу с заглавной буквы, поскольку считаю их двумя частями одной общей Прародины. Эти две Прародины объединяет в первую очередь слово и понятие «Ар» («Творение», «Бог» – др. арм.), которое породило священные топонимы «Арарат» и «Арк» («Арктика»). Арктическая Прародина могла существовать параллельно Араратской Прародине или до неё (до Всемирного потопа). На огромном пространстве между ними обитало множество племен, которые вошли в «двухполюсный Арийский мир». Поэтому для географического обозначения древнеарийского сообщества более адекватным выглядит выражение «арктикоараратское», нежели «индоевропейское». Спустя тысячелетия некоторые арийские племена с двух Прародин пришли в Индию (примерно в 1500 году до н.э.) и образовали там арианизированный очаг, где сохранились книги древнейших арийских учений – Ведагир (Ведическое писание – арм.). Слово «гир» армянское и означает «писание». Армяне и поныне свою Родину называют Аведяц еркир (Первая ведическая страна, т.е. Первая страна сокровенных знаний). Древнеармянское слово Ведагир в Индии претерпело некоторые изменения:

Веда-гир → Гир-веда → Риг-веда

Ригведа – сборник ведов пришлых арийцев.

Одно из ключевых понятий ведической философии - «йог» - своим праобразом имеет армянское слово «гой» («сущее»):

гой → йог

Веды и ведуны (знатоки ведов) - составляют целую эпоху в духовной жизни древних славян и западноевропейских народов.

В Древней Индии пересеклись арктические и араратские арийцы и на основе культуры коренных этносов создали Санскрит и уникальную индийскую культуру (4, 22).

Древнеармянское имя «Арам» - «Бог всех» (Ар - Бог, ам – всех) - также претерпело в Индии изменения:

А-рам → Рам-а

Рама – герой эпоса Рамаяна, представляет солнечную династию.

Кришнаиты, сами этого не понимая, молятся по-армянски:

Hare, Rama, hare!

То есть

Взойди, Арам, взойди!

Арам представляет солнечную религию, поэтому ему молятся, как солнцу:

Взойди, Солнце, взойди!

Замечание 1. Сокровенное армянское имя «Арам» означает также «Сын Солнца» (Ар – Солнце, ам – сын).

I. АРАРАТСКАЯ ПРАРОДИНА

1. Антропологические данные.

Армянский этнос в антропологии составляет отдельный расовый тип – арменоидную расу.

Арменоидная раса характеризуется круглым, высоким черепом с плоским затылком, средней ширины лицом, прямым или орлиным носом, прямыми или слега волнистыми волосами, с обильной растительностью на теле, ростом выше среднего и с большими, красивыми и осмысленными глазами.

Цвет волос и глаз в основном тёмные, кожа в основном смуглая. Но цвет – признак не первичный, он зависит от климатических условий. Круглая голова – признак большого объема головы. Из геометрии известно, что замкнутое тело, при постоянной площади своей поверхности, достигает максимального объема, если оно - шар. Круглоголовость говорит о большой ёмкости головы. Достоинство головы, разумеется, не в её объёме, а в содержании; у слона тоже большая голова. Всё же приятно, что мозгов у нас много! Правда, они у многих засорены дезинформацией или побрякушками, или спят летаргическим сном… Но поверим проснутся, очистятся, осознают себя когда-нибудь!

Я от себя добавил очевидный признак глаз - «осмысленный»; наличие смысла в глазах придает антропологическому типу человеческий вид. Глаза - самая главная и специфичная особенность арменоидов (армян), да и людей вообще. Остальное – приложение к глазам. Главное не в форме черепа, а в генах Любви и Созидания. У армян исконными качествами являются ищущий творческий дух, любовь к родному очагу, к детям, женщине во всех её проявлениях... любовь к солнцу, к берегу морскому... будто кто-то должен выйти из моря...

Археологические исследования показывают, что арменоиды являются древнейшей коренной расой Передней Азии. Арменоидный тип «известен с самых ранних времен и имеет широкое распространение во всех областях Двуречья, начиная с его южной части до верховьев Тигра и Ефрата, и далее, до конца Анатолийского полуострова, с одной стороны, и до внутренних областей Ирана – с другой стороны. Никаких других расовых элементов в древнейшем населении Передней Азии констатировать нельзя. Образование этого типа завершилось уже до появления в Передней Азии европейских и азиатских племен – фракийцев, эллинов, турок, которые, по-видимому, не оказали существенного влияния на антропологический тип населения, растворившись в устойчиво сформировавшейся арменоидной расе» (6, с. 263).

Располагаем двумя фактами:

1) Армяне являются коренным народом Передней Азии;

2) Армяне являются индоевропейским народом.

Из этих двух теорем следует:

ПРАРОДИНА ИНДОЕВРОПЕЙЦЕВ НАХОДИТСЯ В ПЕРЕДНЕЙ АЗИИ НА ТЕРРИТОРИИ ИСТОРИЧЕСКОГО ОБИТАНИЯ АРМЯН.

Поскольку кроме арменоидов, никаких других элементов в древнейшем населении Передней Азии констатировать нельзя, и Передняя Азия является Прародиной индоевропейцев, то:

АРМЕНОИДЫ ЯВЛЯЮТСЯ ИСХОДНЫМ ЭТНОСОМ, ВОКРУГ КОТОРОГО СФОРМИРОВАЛИСЬ ИНДОЕВРОПЕЙСКИЕ НАРОДЫ.

Замечание 2. Из вывода, что армяне являются первопредками индоевропейских народов, не следует, что у индоевропейцев нет других первопредков. Арменоиды смешивались с неарменоидными племенами во всех местах своего пребывания, порождая новых индоевропейцев.

Замечание 3. Фальсификаторы Истории Армении проявляют невероятное усердие по уничтожению всего армянского. Вместо научно определившегося понятия «арменоидная раса» вводят в употребление не имеющие в антропологии никакого смысла выражения «переднеазиатская раса» или «кавказская раса». Под «переднеазиатскую расу» попадают арменоидная раса плюс семиты, но это не раса, поскольку армяне и семиты принадлежат к разным семействам народов и антропологически не идентичны. Под «кавказскую расу» попадают арменоидная раса плюс иберийско-кавказские народы, но это тоже не раса, поскольку армяне и иберийско-кавказские народы принадлежат к разным семействам народов и антропологически не идентичны. Жулики от науки применяют любой трюк, лгут без стыда и совести, лишь бы умалить роль армян в истории человечества или вовсе её свести к нулю. Но мы пока не мёртвый народ и за себя постоим.

2. Офтальмогеометрический метод проф. Э. Р. Мулдашева.

Согласно исследованиям великого офтальмолога Эрнста Рафгатовича Мулдашева, армяне «являлись родоначальниками динарской расы, к которой учёные относят, прежде всего, южных славян – украинцев, югославов и других. Кроме того, арменоидная раса породила в виде слепого ответвления средиземноморскую расу, включающую в себя, как я думаю, итальянцев, греков, испанцев, румын, грузин, евреев, арабов и частично турок. Динарская раса явилась прародителем альпийской (французы, частично испанцы и итальянцы) и северной (немцы, англичане, голландцы, норвежцы, исландцы, шведы) рас… Арменоидная раса по отальмогеометрической схеме породила, кроме чистых европейцев (динарская, северная и альпийская расы), также средиземноморскую расу. Последняя, расселившись вокруг Сре-

➲20

19⊃

диземного моря, дала начало… самым разным народам, среди которых такие вроде бы несопоставимые, народы, как итальянцы и арабы» (20, с. 46-47).

Проф. Э. Р. Мулдашев неожиданным путём пришел к выводу, к которому учёные приходят через другие науки. Он, в частности, доказал, что армяне являются прародителями европейцев и этим определил место Прародины европейцев – Историческая Армения. Мулдашев пишет: «Для нас, жителей Европы, наверное, странно то, что по данным офтальмогеометрии, к одному из наших истоков относится… арменоидная раса; слишком сильно современные армяне отличаются от других европейских народов. Но среди армян бытует поверье, что древние представители этого народа были светлокожими и голубоглазыми, а современный облик сформировался в результате смешения с другими кавказскими народами» (20, с. 46). Поскольку свой антропологический тип армяне сохранили, то изменение внешности (почечернение) произошло не столько от смешения с кавказцами, столько от существенного изменения климата. Это могло произойти в результате Всемирного потопа и переселения в «доисторические» времена светловолосых и голубоглазых армян с Севера на Юг (с Арктики на Араратское нагорье). В системе своей интересной концепции о Тибетском исходе человечества Эрнст Рафгатович только в одном месте получил нестыковку. Согласно изначальному предположению, персы должны были произойти от тибетцев, а армяне – от персов. Офтальмогеометрический метод не подтвердил эту версию: большие глаза армян не вписались в схему. Проф. Мулдашев на этот «сбой» поставил вопросительный знак (20, с. 45). Армяне никак не могли произойти от персов (скорее, наоборот), потому что: 1) древнейший антропологический тип в Передней Азии, даже в Иране – арменоидный (6); 2) систематическая история армян (в лицах его патриархов, предводителей и царей) прослеживается с допотопных времен (9, 24), а история персов - с VIII в. до н.э.; 3) Библия и другие древнейшие книги утверждают об Араратском исходе человечества.

Сопоставляя эти факты с выводами проф. Мулдашева, можно сказать, что человечество «исходило» с Тибета, Араратского нагорья и других высокогорных мест (не в результате ли Всемирного потопа?).

3. Исторические и мифологические данные.

1. Генеалогия первопредков

Все античные источники об армянском народе пишут как о коренном народе Закавказья, Малой Азии и Междуречья. Древнейшая история подтверждает, что армяне были первыми и основными жителями Передней Азии. Будучи коренным, армянский этнос возвращает на свою Историческую Родину всех своих «отцовских родственников» - первопредков индоевропейцев.

Библия называет прямых потомков Адама (представлю в примерном звучании этих имён на армянском языке):

Адам→Сет→Еновс→Кайнан→Малалайел→Яред→
Еновк→Матусала→Ламек→Ной

Эти священные имена в течение веков могли быть искажены, поэтому их этимология на каком-либо языке может быть только приближённой. Тем не менее, имена Адам, Кайнан и Ной при первом же рассмотрении представляются армянскими.

«Ад» на древнеармянском языке означает «еда», «едок», «жрец» (слово «еда» в русском языке также означало «ад», «ада»). Отсюда топонимы «Адана» - «Жреческий» («адана» на санскрите – «яденье»), «Адлер» - «Жреческая гора», фамилии «Адоян» и «Адян» - «Из жрецов».

«Ам» («амен») на древнеармянском имеет несколько смыслов – «все», «всё», «всех», «всея», «верховный» (русский вариант – «аминь»).

Имя «Адам» на древнеармянском языке означает: «Верховный жрец».

«Кайнан» по-армянски: «Стоящий», «Стойкий».

«Ной» - «Новый». В армянской и египетской мифологиях Ноя называли также Ксизустр. «Устр» на древнеармянском языке: «мужчина», «парень», «сын». При чтении справа налево выражение «ксиз» превращается в древнеармянское слово «зиск» - «здешний», «наш». Следовательно «Ксизустр» («Зискустр») означает «Здешний мужчина» или «Наш парень». Слова «здешний» и «наш» можно понимать и как «уроженец Араратской земли», и как «земной», «землянин». Думаю, что имелись в виду оба смысла, т.к. древнейшие армянские слова были многозначными и насыщенными информацией. Наши предки времен потопа не могли назвать Ноя всего лишь «Нашим парнем» и не могли не предвидеть ближневосточное обращение слов. Обращённое слово «ксиз» по таблице Геруни: «красивый, отважный, первоначальный человек» (9). Примерный перевод слова «ксизустр» с древнеармянского: «красивый, отважный, первоначальный сын человека». Довольно правдивая характеристика отважного спасителя и первого человека, положившего начало новой цивилизации. Назвавшие спасителя рода человеческого Ксизустром (Зискустром), для характеристики праотца выбрали такое слово, которое в обращенном виде тоже несло соответствующую Ною информацию.

Первой яркой личностью на армянских горах был рождённый до потопа Ной.

Замечание 4. Слово «зис», из которого образовано характеризующее Ноя слово «зиск» («ксиз»), в древнеармянском литературном и современном западно-армянском литературном языках означает «мой», «меня». Его первоначальный смысл «здесь» сохранен в схожих армянских диалектных словах «hos» и «fos», в русском и других родственных языках.

У Ноя было три сына – Сем, Кам и Апет (рис. 1).

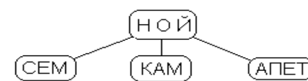

Рис. 1.

Апет (Habet, Jabet) продолжал армянское потомство Ноя:

Ной→Апет→Гамер→Тирас→Торгом→Гайк→Араманяк→ Арамаис→Амасия→Гелам→Арма→Арам→Ара Прекрасный…

Этот список заканчивается 1 сентября 331 г. до н.э. в битве при Арбелле, когда царь Армении Вагэ I и царь Персии Дарий III выступили против Александра Македонского. Дарий убежал с поля боя, а Вагэ принял неравный бой и погиб смертью героя. Погиб и его сын (24). Так закончилась династия Ноя, которую армяне называют Гайказуни (Hajkazuni) в честь предводителя армян Гайка Наапета (Hajk Nahapet), сына Торгома. 11 августа 2492 года до н.э. Гайк в Дюцазнамарте (Единоборстве богатырей) около озера Ван насмерть сразил стрелой месопотамского тирана Бела. Он же Невбровт из рода Кама – инициатор строительства бесславной Вавилонской башни. В истории человечества это первая известная война. За победу Гайка иногда считают этнархом армян, якобы, по его имени Hajk Армению стали называть Hajk. Это тривиальная ошибка, поскольку имя предводителя означает «Армения», т.е. предполагает существование Армении.

Замечание 5. Армянские предания сообщают о дочери Ноя – Астхик (Звёздочка) - Богине плотской любви, плодородия и воды. Её возлюбленный – Ваагн (Огнебог) – Бог грозы и молнии. Другая армянская Богиня, Анаит (Anahit), отождествлялась с Астхик. Позже Анаит стала самостоятельной Богиней и «разошлась» по миру. «Anahit» по-армянски: «Близкая к бесстрашному Ану» (Ан – Бог неба в древнеармянском пантеоне).

Замечание 6. У Ноя была невидимая внучка – Пери. Не она ли породила древнерусского Бога Перуна? У армян – Перум или Пирум.

Согласно офтальмогеометрическому выводу Мулдашева, арменоидная раса с одной стороны породила динарскую, альпийскую и северную расы – «чистых» европейцев (арийцев), с другой стороны – средиземноморскую расу - «нечистых» европейцев (Рис. 2).

Рис 2.

Схема профессора Мулдашева отличается от библейского деления народов по трём чадам Ноя тем, что она чисто научный, а не идеологический документ. Можно высказать предположение: Ной символизирует арменоидную расу, Сем – средиземноморскую расу («нечистых арийцев»), Апет – динарскую, альпийскую и северную расы («чистых арийцев»). В этой схеме нет Кама, поскольку он к арменоидной расе никакого отношения не имеет. В преданиях Кам присутствует для полноты семейной картины (три брата) и для пропаганды идеи братства между людьми и народами. Отметим,

что у людей в генетику вошло слово «три»: «у праотца было три сына», «у царя было три сына» (не один, два, четыре и т.д., а три). Апет, Сем и Кам символизируют три этнических семейства региона – арийцев, полуарийцев и неарийцев (например, армян, семитов и эфиопов). Апет (Яфет) - ар (армениоид), Сем – кесар (полуарменоид), Кам (Хам) – анар (не арменоид). Слова «ар», «кесар» («кесарь»), «анар» армянские и соответственно означают – ариец, полуариец, не ариец, т.е. бог, полубог, не бог. Римские кесари действительно считали себя полубогами.

Замечание 7. Не обусловлено ли данное деление этносов на арийские, полуарийские и неарийские с некогда посетившей землю иноземной цивилизацией? Не об этом ли говорит деление высокоразвитых мыслящих существ на 1) богов – небожителей или инопланетян, 2) полубогов – детей богов и землян, и 3) землян? Не это ли имел в виду великий древнегреческий математик и философ Пифагор (VI в. до н.э.), когда говорил: «Мыслящие существа бывают трёх видов – боги, люди и между ними - Пифагор». Себя причислял к полубогам. Быть может, современные люди в своем развитии дошли (точнее, вернулись) до такого интеллектуального и духовного уровня, что могут позволить себе понимать Пифагора буквально?

Замечание 8. Армяне и поныне себя называют арами, но в слово «ар» вкладывают не его изначальное небесное содержание – «Бог», - а приземлённый смысл: «мужик».

2) Ар, Ной и наука.

Культ первого Бога армян Ар был распространён среди многих народов: у европейцев – это Арас, Арес, Марс, Эртаг, Эру, Яр, у египтян – Ра, у индусов – Рама, у шумеров – Аруру, у хеттов – Аринна, у фригийцев – Аргуитас, у иранцев – Арамазд, у аккадов – Эрра, у евреев – Аарон, у грузин – Арало…

Распространители-миссионеры культа Бога Ар (арийской религии), оставались среди чужих народов и со временем растворились в них. Это подтверждают исследования по молекулярной генетике человека. Например, некоторые древнейшие еврейские касты первосвященников родственны армянам (13), т.е. в еврейском народе издревле присутствует армянский элемент. К этому выводу оригинальным путём пришёл офтальмолог Э.Р. Мулдашев (20, с. 45-47). Поэтому ариец Ной в роли одного из первопредков евреев не нонсенс, а быль древнейшей истории Ближнего Востока. Из факта древнейшего соседства арийцев и семитов следует, что Передняя Азия является Прародиной арийцев – предков индоевропейцев.

Замечание 9. Гитлер в аду харакири сделает, узнав, что армяне истинные арийцы, а истинные евреи полуарийцы. «Зря мы послушались Канариса, - кричал фюрер мордоворотам – и не включили армян в один список вместе с евреями!». Чайник раскипятился в связи с нанесением лётчиком-штурмовиком Нельсоном Степаняном смертельных ударов по людоедам… Увы, погиб сокол… увы, не стал трижды героем, хотя заслужил.

– Арийское море тебе могила, истинный ариец!

(Балтийское море в старину называлось Арийским морем).

3) Гамарджобат!

Грузинский историк XI века Леонтий Мровели пишет, что у кавказских народов был единый отец по имени Таргамос, сын Таршиса, внук Иафета, сына Ноева. Среди сыновей его отличились восемь братьев, герои многосильные и славные, которых звали так: первого - Гайос, второго - Картлос, третьего - Бардос, четвертого - Мовакан, пятого - Лек, шестого - Эрос, седьмого - Кавкас, восьмого - Эгрос. И были эти братья героями. Но лучшим из героев тех был Гайос, ибо подобного ему ни телом, ни мощью и мужеством не было ни до потопа, ни после… Таргамос наделил Гайоса лучшей половиной своей земли. Гайос утвердился в вотчине своего отца Таргамос и овладел страной от гор Оретских на юге, до моря Гургенского на востоке и до моря Понтийского на западе, и над семью этими братьями своими был повелителем и владыкой. Все они находились во власти Гайоса (19).

Согласно Мровели, земли Таргамоса (Торгома) на севере включали северокавказские горы, на юге выходили к Оретскому морю. Большая часть земли Гайоса (Гайка) находилась южнее Кавказа.

Мровели блестяще описывает историческую битву Гайка с Невбровтом: И произошла между ними битва жестокая, подобно разбушевавшейся стихии. Пыль от ног их – словно облака густые; блеск доспехов их – словно молнии небесные; клики уст их подобны громовым раскатам, множество стрел и взметнувшихся камней – словно град жестокий и потоки крови их – словно ливни грозовые. Была великая битва меж ними, и с обеих сторон пало множество воинов…. Гайос сказал героям своим: крепите мой тыл и я пойду на Неброта! И пошел он, сошелся с Небротом лицом к лицу, и выпустил стрелу, и поразил Неброта в покрытую медью грудь, и пронзил его насквозь. Тогда пал Неброт и бежал вспять лагерь его... А Гайос сделал себя царем над братьями своими и над прочими племенами – порубежниками своими (19).

Леонтий Мровели, совершенно ясно говорит, что армянский народ жил на Кавказе и в Передней Азии до и после Всемирного потопа и был сильнейшим во всех смыслах. Указанное грузинским летописцем место обитания армян есть Прародина индоевропейцев. Спасибо Грузину за ценную информацию!

Замечание 10. Леонтий Мровели, фактически, говорит о Союзе Братских Торгомских Республик – СБТР – о первом союзном государстве в истории человечества на территории Кавказа и Малой Азии. В СБТР армяне были старшим братом, как русские в СССР. Институт «старшего брата», похоже, закрыт навсегда, поскольку благородная роль старшего брата оказывается ролью... неблагодарной.

Замечание 11. Историческая Армения граничила с Черным, Каспийским и Средиземным морями, поэтому логично считать, что Мровели имел в виду эти моря, когда границами земли Гайоса называл Понтийское, Гургенское и Оретское моря. «Оретским морем» трудно представить озеро Ван, потому что Ван был центром Армянского царства, а не его южной границей. А озеро Севан расположено близко к границам кавказских народов и никак не подходит для роли Оретского моря – южной границы Армении. С границей Севан на юге Гайос останется и вовсе без земли. А у него половина земли Торгома…

Замечание 12. Обратим внимание на красивый армянский этноним «мовакан». По-армянски: «мов» - «синий», «свято-синий»; «мовакан» - «из сини», «синявский». Обитающий в синих горах? У чеченцев сохранилось древнеармянское имя «Мовсар» - «Синяя гора». Очевидно, речь идёт о Святогоре - горе Арарат. Мовсар - сокровенное имя, оригинал имён Моск и Мовсес.

Замечание 13. Топоним «Кавказ» имеет древний прообраз «Капказ», что без суффикса есть армянское слово: «капк» - «связка». «Аз» - «род», «племя» (др. арм.). «Кавказ» - «Связка племён» Кавказ, действительно, является связкой племён.

Замечание 14. Кроме армян (Гайоса) и грузин (Картлоса) на Древнем Кавказе проживало не шесть, а порядком больше братьев. Проблему, какой этнос и почему Мровели выделил, пусть решат наши кавказские братья. А мы, как подобает «старшему» брату, с любовью понаблюдаем, как каждый тянет «одеяло» на себя...

4. **Малые родины на Прародине**.

Ушедшие с Араратской Прародины племена на Прародине имели свой племенной очаг. Во многих случаях можно определить место их изначального проживания на Прародине. Это можно сделать благодаря этнонимам, топонимам, преданиям, языкам и др. характеристикам.

1) Британский Дом на Прародине.

«Англо-саксонская хронология» IX века сообщает: «Бритты пришли из Армении» (28). Предводителем бриттов был Брут из Трои. Датой прибытия Брута называется 450 г. до н.э. (16, с. 148).

Малая родина бриттов (брутов) на Прародине – Троя.

В V веке нашей эры бриттов лишили тысячелетней независимости их же наемники – англосаксы. Борьбу за независимость бриттов возглавлял король Артур (VI в.). Эта борьба продолжается в Северной Ирландии и поныне.

Замечание 15. Родственные бриттам (брутам) кельтские племена освоили острова, позже названные в честь Брута, намного раньше Брута. Кельты причастны к строительству древнейшего исторического памятника Британии – Стоунхенджа, построенного между 1900 и 1600 годами до н.э. (23).

Замечание 16. Первый и последний короли бриттов носили армянские имена: «Брут» по-армянски: «Гончар»; «Артур» на древнеармянском языке: «Богдан». От бриттов – Британия. А топоним «Альбион» происходит от армянского гидронима «Албан» или «Алван» («Ал ван» - «Соленое море»).

Замечание 17. «Англо-саксонская хроника» написана в 871-899 гг. при дворе короля саксов Альфреда Великого. В «Англо-саксонской хронике» как о Прародине бриттов говорится именно об Армении. «Армению» из этого исторического документа никак невозможно удалить. «Англо-саксонская хроника» уже факт и не подлежит пересмотру. Нельзя задним числом заменить «Армению» «Арморикой», мол, бритты пришли из Арморики. Топоним «Арморика», как заметил академик Геруни (9), чисто армянское слово, означает закат. «Ар мори га» буквально: «Солнце идёт к матери». Это отражает верования и представления древних армян. В

➲22

современном армянском языке о закате говорят: «Арев майре мтнум» (буквально: «Солнце заходит к матери»). Напомним фальсификаторам, что рядом тоже находится чисто армянский топоним «Андорра». Армянское слово «Андорр» («Блаженный покой») точно характеризует местность. Теперь можно исправить фальсификаторов: бритты пришли из Армении через Арморику! В те времена Арморика была армянской…

Замечание 18. Если троянец Брут пришел из Армении, то Троя находилась в Армении. Такой город мог быть столицей или другим видным городом одного из армянских царств (на западе Малой Азии). Академик Парис Геруни считает Трою одной из древнейших столиц Армении (9). Само название Трои имеет очевидное армянское происхождение: это есть армянское слово Тер (Тир), что означает: Владыка, Властитель, Хозяин. Тир в те времена у армян был богом письменности, науки и искусства. Если был бог письменности, то и письменность была! Не мог же Тир быть свадебным богом?! То, что Тир у древних армян был влиятельным и почитаемым божеством, показывают хотя бы топонимы от его имени: Тир, Тирана, Тирасполь…. С одной стороны, в древнейшие времена запад Малой Азии, где находилась Троя, была заселена арменоидами (армянами), с другой стороны, троянцы с греками общались на одном и том же языке и были с ними очень близки во всех отношениях. Но греками они не были. Одно достоверно известно: армянские войска под предводительством армянского царя Зармайра из династии Гайказуни пришли защитить Трою (1194-1184 гг. до н.э.). Возникает вопрос: если Троя не была армянской, то почему сам царь Армении пошел её защищать? На помощь чужой стране цари сами не идут. В традициях древних царей было возглавлять войско в битве за Отечество. Первый Гайказуни – Гайк – во главе своих войск вступил в бой за Отечество с агрессором Белом. Последний Гайказуни – Вагэ – во главе своих войск вступил в бой за Отечество с агрессором Александром. Зармайр Гайказуни во главе своих войск вступил в бой за Отечество с агрессором Ахиллом. Произошла жестокая схватка между двумя богатырями. Зармайр поранил Ахилла, но сам был убит. Это произошло в 1180 году до н.э. Древнейшие источники сообщают, что в армию Зармайра входили войска Ассирийской державы, в том числе, абиссинские (эфиопские) подразделения. Словно в Трое произошла мировая война... Удивляет также наличие армяно-абиссинских связей во 2-м тысячелетии до н.э.! Не с тех ли времён берет начало сходство армянского и эфиопского алфавитов? Армянская община Эфиопии жива и поныне. Армяне вошли в кровь и плоть эфиопской элиты, сделали много хорошего, в частности, написали гимн Эфиопии, подарили Петру Великому абиссинского предка Пушкина…. Само слово «абиссинец» происходит от армянского слова «habshik» («чернокожий»). В старину армяне Эфиопию называли Абеш (Habesh).

В период троянской войны Западная Армения граничила с Хеттским царством. Братья-хетты Армению называли Айаса (Hajasa), которая тогда включала Малую и Великую Армении (3). Сами же армяне Армению называли Айк (Hajk). Зармайр Гайказуни был царём Айасы. К ней примыкала Троя. Эти территории тогда символически контролировались Ассирией, поэтому в троянскую войну были втянуты также Ассирия и зависимые от неё страны. В результате падения Трои Западная Армения расслабилась и «центр тяжести» Армянского царства продвинулся на Восток – в Ванское царство.

Замечание 19. Армянское имя «Брут» носила армянская знать в Трое, а затем её наследники в Британии и Риме. Один из лидеров римской элиты, Брут, организовал убийство Юлия Цезаря, а затем... покончил с собой. Для предположения, что убийство Цезаря Брутом было связано с антиармянской политикой Рима, нет данных. Официальная версия – политическая борьба между римскими аристократическими группировками. Вместе с тем, символично, что главного врага Армении уничтожил человек с армянским именем. Любопытно отношение итальянских гениев к Бруту. Микеланджело создал бюст Брута, изобразив его «сильным и решительным убийцей тирана, в отличие от образа Брута, закоренелого преступника, созданного Данте (11, с. 321). Очевидно вопрос здесь не в Бруте, а в отношении Микеланджело и Данте к Юлию Цезарю. Независимо от того, было ли в этом Бруте и его тёзках что-либо армянское, римлянам очень тяжело было в Армении, особенно, во время Тиграна Великого, да и после него. Например, «Антоний потерял много римских солдат в имевшем катастрофические последствия широкомасштабном вторжении в Армению (35-34 гг. до н.э.) (11, с. 24). Август провозгласил, что Армения отныне принадлежит ему, но не смог сохранить контроль над этой территорией (11, с. 26).

Замечание 20. Известно, что больше половины императоров и полководцев Византии были армяне. А что делали армяне в Риме? Убили Юлия Цезаря и всё? Рим воевал против Армении, поэтому там императоров армян не могло быть в принципе. Однако среди литературной элиты мелькают отдельные фамилии армянского происхождения, например, Теренц и Вергил.

Драматург Теренций жил в Карфагене (II в. до н.э.). Карфаген – столица Древнего Туниса, основан в 814 году до н.э. выходцами из Тира (15, с. 4). Тир – финикийский город рядом с Древней Арменией. В Тире, как и впоследствии в Карфагене находилась влиятельная армянская община. Об этом говорят топонимы Тир, Тунис и Карфаген. «Тир» - армянское слово, имя армянского божества Тир. Название Туниса образовано посредством армянского слова «тун» («дом») и суффикса «ис» («мой»). Тунис – Мой дом (др. арм.). В древние времена армяне страну называли домом. «Карфаген», скорее всего, есть армянский топоним «Карпак» - «Закрытый камнями». То, что топоним «Карфаген» имеет армянское происхождение, подтверждает другое название города. Карфаген назывался также Кардшадашт – Площадь каменотёсов (арм.). Теренц – чисто армянское слово, означает: «Из владык», «Из господь», «Из хозяев». Армянская фамилия «Теренц», практически, без изменений существует более 2000 лет! И в XX веке у ряда армянских писателей были подобные фамилии: Чаренц, Тотовенц, Тзеренц, Даштенц... Фамилия величайшего римского поэта Вергилия (I в. до н.э.) тоже имеет армянское происхождение: «Вергил» на древнеармянском языке означает: «Верхний круг». Вергил был уроженцем Верхней (Северной) Италии, из поместья Анда возле Мантуи, где проживало много кельтов (ныне неизвестно, где находилась деревня Анда). Кстати, название деревни Анд (Hand) по-армянски означает Долина, что указывает на место его нахождения. Фамилия поэта кельтская и характеризует расположение места его рождения на итальянском полуострове. Фамилия Вергил встречается и у британских кельтов, например, у валлийцев (23, с. 19). А корни кельтов идут в провинцию Keltn Великой Армении.

В современном армянском языке из слов типа «вергил» отметим слово «арагил» («аист»). «Арагил» в древнеармянском языке буквально означает «солнечный круг». Это название отражает ежегодные перелёты аистов в тёплые края.

Я не утверждаю, что великие латиноязычные писатели Теренц и Вергил имели армянское происхождение, а всего лишь говорю, что их фамилий имеют армянское происхождение. Нам чужое не нужно. Армянской лирики – Средневековой, Западной и Восточной – хватает на три великие литературы.

2. Кельтский Дом на Прародине.

В Горной Армении, Сюнике, есть красивая провинция Гохтан. Изначальное правильное название этой провинции – Гелтун (Волчий дом, Красивый дом). Топоним «Гелтун» сохранилось в этнониме кельтов (Keltn).

Исследования ДНК показывают, что *генетический код армян Гелтуна (Keltn) идентичен генетическому коду кельтов* (13).

Ирландская легенда передает: их страну завоевали братья-армяне Айр и Эрменон. Айр был провозглашен королём. По его имени страну назвали Айрланд (Ireland). Первоначальная форма – Айрландж (1). По-армянски: айр – мужчина, ландж – склон горы. «Айрландж» буквально означал: «Склон мужественных», «Склон Айра», т.е. «Страна мужественных», «Страна Айра».

Малая родина кельтов на Прародине – провинция Гелтун (Keltn) в Сюнике (Восточная Армения).

3. Английский Дом на Прародине.

В Армянской Месопотамии существовала провинция Англ-тун (Грифов дом – арм.). Англы сначала переселились на юг Датского полуострова, где образовали свой очаг – Ангелн (типичное древнеармянское слово), известный также под названиями Ангелус или Ангулус (5, с. 21-22; 7, с. 24). В V веке англы проникли на Британские острова и обосновались там.

В этнониме англичан отражено как название их Колыбели, так и имя полумифического героя армянских былин Торка Ангела (Торка из Англ-туна), правнука Гайка, вероятного этнарха англичан.

Малая родина англичан на Прародине – армянская провинция Англ-тун в Северной Месопотамии.

Замечание 21. В древнеармянской истории родоначальником Англ-туна называется Баскам (Паскам), внук Гайка. Согласно имени, Баскам был уроженцем Басена. Баскам переехал на Пиренейский полуостров и положил начало формированию баскского этноса. Ангел переехал на север континентальной Европы и положил на-

чало формированию английского этноса.

4. Галльский Дом на Прародине.

В Западной Армении существовала провинция Галтун (Волчий дом. - арм.). Грецизированная форма Галтуна - Галатия. Волк был тотемом.

Галлы (галаты) из западноармянской провинции Галтун (Галатия) в V в. до н.э. завоевали Францию. Со временем галлы смешались с коренными племенами, и получился... чудесный французский коньяк «Араманеак»!

Малая родина галлов на Прародине - провинция Галтун (Западная Армения).

Замечание 22. Древнеармянские источники сообщают, что галаты (галлы) и кельты один и тот же этнос (15, с. 3). Галлы Франции и галаты Малой Азии разговаривали на одном и том же языке, т.е. на одном армянском диалекте.

Замечание 23. Слово «волк» в армянском языке имеет три формы: «гайл», «гал», «гел». Форма «гайл» литературная, «гал» и «гел» - диалектные. Слова «гал» и «гел» превратились соответственно в этнонимы галлов и кельтов. От слова «гал» происходит, в частности, название реки Галис в Западной Армении. Форма «гел» ассоциируется также с красотой (волк красивый зверь). Слово «гел» у латинян – «бел» («красивый»). У русских – белый. От множественного числа «галк» («волки». – др. арм.) следует слово «волк»:

галк → валк → волк

5. Германский Дом на Прародине.

В результате римской агрессии средиземноморские армяне подались на Север, подальше от римлян и стали одними из первопредков германских народов. Во времена Юлия Цезаря отважное армянское племя баваров («бав ар» - «довольно отважный» – арм.) переселилось на земли, которые ныне называются Баварией. Об этом сообщает средневековый (1080 г.) немецкий источник «Поэма Ана» (26). По всей вероятности, это были киликийские армяне. Они ближе всех находились к Риму и больше всех пострадали от римлян. Поэтому ушли на Север, к непокорным германцам и яростно сражались против римлян (26, 27). Крестоносцы писали, что в Киликийской Армении есть германо-говорящие племена (17). Не баварский ли диалект они имели в виду?

Приходим к естественной гипотезе:

Малая родина германцев на Прародине – Киликийская Армения.

6. Киммерийский Дом на Прародине

Киммерийцы, кимры или кимеры – индоевропейский народ античности, народ беспокойный, воинственный, мчался с боями от Русского Севера до Малой Азии, от Волги до Рейна. Место постоянной дислокации – Северное Причерноморье. Отметим, что во второй половине III – начале II тыс. до н.э. обширные территории от Волги до Рейна, от Скандинавии до Среднего Поднепровья представляли единую культурно-историческую общность, носителями которой являлись «средиземноморский, палеоевропейский, лапаноидный, арменоидный и нордический антропологические типы» (25, с. 35). Упомянутые племена арменоидов в дальнейшем либо ассимилировались, либо на исторической арене выступали под этнонимами, из которых неясно было их отношение к армянам. По всей вероятности, эти арменоиды были антропологической основой киммерийского сообщества.

Этноним «кимр» известен в разных формах. Он увековечен в топонимах «Кимры» (город в Тверской области), в названии Крыма:

Кимр → Крим → Крым

От кимров топоним Гюмри (город в Армении, а также одноименное село в Дагестане). Древнейшая форма армянского топонима Гюмри – Кумайри. «Гюмра» или «кимра» в армянских диалектах означает «крепкий мужчина», «крепыш». Слово «айр» («айри») армянское: «мужчина», «кумайри» - «крепкий мужчина». Вывод: в древности слово «кум» в армянском языке означало «крепкий». Этот смысл подтверждает город-крепость Кумэ в Древней Армении. Буква «э» в конце предложения в армянском языке играет роль вспомогательного глагола. «Кум» - «крепкий», а «кум э» подтверждает это. Топоним Кум распространен в Древнем мире – в Греции, Персии и др. местах. Первоначальная правильная форма этнонима киммерийцев – кумайри. Это слово армянское и является одним из древнейших топонимов Армении. Кумайри – город Ленинакан советского периода.

Много армянских топонимов на месте основного обитания киммерийцев – на Северном Причерноморье. Бердянск (берд – крепость), Сиваш (Севас – Черный Бог). Арабатская стрелка – узкая, длинная полоса, близко подходящая к северному берегу Азовского моря (Арапат – Солнечная стена). Топоним «Керч» от армянского «кирч» – «скала» (4). И др. Обратим внимание на армянские топонимы «Суренжской Руси» и Тмутаракани. Топоним «Суренж» происходит от армянского имени «Сурен». Топоним «Тмутаракан» («Тмутаракань») армянский и по построению, и по слогам, и по окончанию. Армянское окончание слов «акан» соответствует русским окончаниям «ский», «ий», «ый». Слово «тмут» есть армянское слово «tgmut» («ил»). Ударение ставится на «u», поэтому мягкий, гортанный звук «g», не имеющий соответствия в русском языке, угасает. Армянское слово «ар» в этом контексте означает «солнечный». Если попытаться перевести «Тмутаракан» на русский язык одним словом, то получится «Солнечноильная» или «Солнечноильск». Это Северное Причерноморье, крымский мыс, солнце, ил, торговый центр, армяне, Сурен какой-то и Тмутараканская Русь. Тмутаракань – столица Лукоморья – предел мечтаний русичей (18, с. 51). Тмутараканью (т.е. где-то далеко, в захолустье) называют также Астраханскую (Астхаканскую) область. «Астрахань в прошлом называлась Тмутаракань» (10, ч. 2, с. 28).

Малая родина киммерийцев на Прародине – провинция Кумайри на Прародине (Великая Армения).

Замечание 24. У славянских племен вагров и кривичей этнонимы армянские: вагр – тигр, крив – бой (кривич – боец).

Кто им присвоил армянские этнонимы? Не киммерийцы ли?

Замечание 25. Слово «грек» армянское и означает «пришедший к письменности», т.е. письменный, грамотный народ (1).

Кто на Руси присвоил грекам армянский этноним? Не киммерийцы ли?

Замечание 26. У варягов этноним армянский: «варяг» происходит от армянского слова «вайраг» («дикий»). Знаменитое русское выражение «от варягов в греки» приобретает естественный смысл, если прочитать его по-армянски: «от диких в грамотные» (1). Слово «грамотный» тоже армянское: «грамот» – «близкий к письму».

Кто эти слова ввёл в русский язык? Не киммерийцы ли?

Замечание 27. У классического южно-российского этноса сарматов, этноним также армянский: слово «сармат» происходит от армянского слова «сармарт» («горный человек»). В некоторых армянских селениях и поныне светловолосых и светлоглазых людей называют «сари март». Отметим, что армянские предания первопредком сарматов считают Асканаза, сына Гамера (15, с. 3). Армянская историческая традиция Асканазской страной считает Армению. Речь идёт об Армении времён Араратской Прародины индоевропейцев. Архаичное имя «Асканаз» и поныне употребляется армянами.

Кто сарматам присвоил армянский этноним? Не киммерийцы ли?

Замечание 28. Считали ли киммерийцы себя армянами? Возвращались ли они домой, в Армению, в Кумайри? Лишь раз, около 3000 лет назад, чтобы громить свою Колыбель…

Если киммерийцы в Причерноморье оставили множество армянских топонимов, дали армянские имена этносам, то, как они могли не помнить Родину-мать? Если помнили, то зачем напали на собственную Родину?? С Римом всё ясно: это аморальное и разбойничье государство надо было ликвидировать. А при чем Армения? Она не занималась разбоем, и мораль в ней была в норме... Странным, чисто символическим было нашествие киммерийцев на Армянское царство... Что искали древнеарийские воины на Родине предков? Ни-че-го! Это была профилактическая военная акция: напомнили армянским царям, что при скатывании в рабовладельческий строй, будут жестоко наказаны. Древние арийцы отвергали эксплуататорский строй; все люди равны перед Богом, и никому не позволено унижать и порабощать другого человека! В Армении никогда не было рабства. Примерно 3000 лет назад под влиянием соседних рабовладельческих формаций возникла опасность установления такой же формации в Армении. Тогда киммерийцы, не признающие государство и, тем более, рабство, вернулись предупредить сородичей... Нападение киммерийцев на Армению в сути своей была идеологической войной. Примерно через тысячелетие после этой экспедиции в киммерийцах ничего или почти ничего армянского уже не осталось. Киммерийцы, потеряв древние этнические, лингвистические, идеологические, географические опоры, как этнос уже не могли существовать и перестали существовать – стали предками других этносов, в частности, руссов, среди которых они жили. На прощанье киммерийцы «по инерции» нанесли смертельный удар алчному и надменному Риму. Это был кровавым приветом деградированным римским арийцам от истинных арийцев! История наказывает, когда её не

➲24

23➲

слушают. В XX веке, злейшие враги римлян, непокорные германские племена, море крови пролившие в битвах против Рима, сами стали... «новыми римлянами». И были наказаны истинными арийцами.

7. Русский Дом на Прародине.

Рштун (Рстун) – горный массив около озера Ван: «Рс тун» («Рус тун») – «Русский дом»).

Малая родина руссов (славян) на Прародине – горный район Рстун на Прародине (Великая Армения).

8*. Баскский Дом на Прародине

Малая родина басков на Прародине – провинция Басен (Великая Армения).

Этнархом басков, по всей вероятности, является Баскам, внук Гайка. В древнейшей армянской истории нет другой заметной личности с именем, построенном на слове «баск» (баск – житель Басена).

Баски не принадлежат к семейству индоевропейских народов. Тем не менее, являются для индоевропейцев армян братским народом, что подтверждают антропология, археология, исторические предания, личные имена, топонимы, языкознание... Чтобы разгадать эту загадку, следует пересмотреть все принципы и выводы теоретического и сравнительного языкознания. А для этого требуется совместная работа целого созвездия языковедов уровня гениальности, профессионализма, объективности, смелости и трудолюбия *Василия Абаева, Рачья Ачаряна, Вильгельма фон Гумбольдта, Владимира Даля, Николая Марра, Александра Потеб-ни*. Где найти таких людей в одно и то же время?

Замечание 29. Корни исчезнувших классических народов - шумеров и этрусков - также находятся в земле Прародины индоевропейцев. Согласно древнегреческим источникам, этруски выходцы из малоазийской страны Лидия. Шумеры помнили, что они раньше жили в горной стране... В шумерском языке много армянских слов, а их страна называлась Кенагуйн (Кенсагуйн; 2), что есть слово армянское и переводится примерно так: «наиболее благоприятное место для жизни».

Замечание 30. Названные выше и не названные малые родины европейских этносов на Прародине не были изолированными общинами, они активно взаимодействовали, передвигались и развивались. Поэтому понятие «малая родина» на Прародине в значительной степени условное и символическое. Тем не менее, эти символы прошли сквозь тысячелетия, сохранились и призывают ушедших оглянуться.

II. АРКТИЧЕСКАЯ ПРАРОДИНА.

1. Страна Богов.

Слово «Ар» на древнеармянском: «Бог». А окончание «к» образует множественное число или название страны. То есть на древнеармянском языке «Арк» означает «Страна Богов».

Арктика (Арк) в допотопные времена была благодатным краем и называлась... Страной Богов.

От армянского названия Страны Богов следует, что армяне в этой стране были «титульной» нацией. Не об этих ли арктических армянах, светловолосых и голубоглазых гигантах, оповещают армянские легенды?

Самоназвание армян «Haj» происходит от древнеармянского слова «Ar»:

Ar → Har → Haj

По-русски:

Бог → Отец → Армянин

Вполне естественная квалификация и субординация для почитавшего Бога Ар патриархального общества.

Поскольку самоназвание армян Haj является видоизменением слова Ar, то Ar является предшествующим Haj самоназванием армян. Соответственно, Ark является предшествующим Hajk самоназванием Армении:

Ark → Hajk

И эта Армения под названием Арк существовала на Арктике до Всемирного потопа! Эта была Страна Богов – допотопная Прародина арийцев. И не только арийцев. Там проживало 13 многочисленных народов со своими царями, в том числе, предки финнов, которые не индоевропейцы (12, с. 19-20). Мы пришли к допотопному существованию Арктической Прародины индоевропейцев (и не только индоевропейцев). После потопа уже не было Страны Богов – Арктической Прародины. Её жители – арктические первопредки армян, греков, русских, скифов и других гиперборейских этносов - переселились на юг. Ной положил начало Араратской Прародине, где первым жителем стала приспособленная к новым географическим и климатическим реалиям арменоидная раса. А каким был арктический прообраз арменоидной расы? Всемирный потоп, бесспорно, отразился также на внешности людей, в частности, арктические армяне-блондины стали араратскими армянами-брюнетами. Форма черепа как наиболее важная и устойчивая составляющая антропологического типа не подверглась существенным изменениям. Изменились, в основном, рост, размеры тела, а также цвет волос, глаз и кожи, т.е. северному человеку был придан адекватный южным условиям облик.

Древние греки Страну Богов называли Гиперборей (означает: те, кто живёт за северным ветром; 12). Греческий поэт Пиндар писал: «Ни на кораблях, ни по суше не отыскать вам чудесной дороги к соборному месту гиперборейцев» (23, с. 122). Последнее предложение прочтите ещё раз! Что из него следует? Дорога в Страну Богов проходит не по суше, не по воде, а по... небу!

О летательных способностях гиперборейцев говорят многие древние авторы (12, с. 36-37). Свидетельства древних и логические суждения приводят к выводу: жители Страны Богов умели летать.

Топоним «Арктика» принято выводить из греческого языка и связать его с арктическими медведями. Топоним «Антарктида» тоже принято выводить из греческого: «Ант-Арктика», т.е. то, что противоположно Арктике. Этот топоним также читается по-армянски: «Антарк» на древнеармянском означает «Леса».

Основные выводы:

1. Поскольку армянские названия полюсов соответствуют их допотопным состояниям, то из этого следует, что армянский язык существовал в допотопные времена;
2. Греческие истолкования названий полюсов дают информацию о (белых) медведях, т.е. временах послепотопных;
3. Полюсам даны названия, которые на одном (армянском) языке соответствуют их допотопным состояниям, а на другом (греческом) языке – их послепотопным состояниям. Оба истолкования верны и соответствуют разным периодам истории;
4. Названия полюсов, обладающие такими потрясающими свойствами, могли придумать лишь представители высоких цивилизаций;
5. Вместе с названиями полюсов древние армяне передали древним грекам эстафету цивилизации, что дала свои фантастические результаты в науке и культуре Древней Греции;
6. Из допотопного названия Южного полюса Антарк (Леса) можно сделать вывод, что подо льдами Антарктиды находятся огромные запасы энергоносителей;
7. Древнейшие армянские названия далёких друг от друга регионов Арк и Антарк наводят на мысль о наличии у древнейших армян (жителей Страны богов) средств быстрого передвижения, скорее всего, летательных аппаратов.
8. Идя по следам древних армян в глубь Истории, мы выходим к великим исчезнувшим цивилизациям…

2. Шамбала.

Эзотерики ищут страну-мечту Шамбалу (14, 20, 21)... Не являлась ли земным воплощением Шамбалы Страна Богов? Она осталась подо льдами... Предвещало беду само название горы Меру - символа Страны Богов: Мер-у... У-мер...

Там, на дне Северного Ледовитого океана покоится Страна Богов - наше божественное Прошлое...

Но Шамбала жива! Она где-то рядом... на земле, под землей, на небе, в душе человека... Страна Богов не может умереть!

Николай Константинович Рерих ощущал Шамбалу всей своей жизнью и творчеством... Горы Рериха – гималайские сёстры Меру... Горы Рериха – живые существа, души забытых Богов... они не умерли, они окаменели...

- Где теперь искать Шамбалу?

- Ясный Свет, который зрим в момент смерти... Разве может быть ещё более точное указание, где искать Шамбалу?! (14, с. 18).

Слово же «шамбала» является искажением армянского слова «лавмас», что означает «хорошая часть». Сначала слово «лавмас» было обращено, как это принято на Ближнем Востоке, получилось выражение «самвал». Затем звуки «с» и «в» перевелись в «ш» и «б» соответственно, как это принято на Ближнем Востоке. Получилось «новое» слово «шамбал». Ближневосточное «редактирование» армянского слова «лавмас» произошло по схеме:

лавмас→самвал→шамбал→шамбала

➲25

24➲

Однако вскормленный чужеродной ложью разновидность армянина больше верит чужому кривому зеркалу, нежели своему прямому... Все оккупанты и контролёры Армении со времён падения царства Тигран Великого приучали армян к лжепредставлениям. Многих приучили. А мы, что остались верны себе, не вмещаемся в предназначенной для нас клетке. Потому что своими первопредками осознаём не обезьян, а богов! И любим свой язык как живое существо, как дитё, как мать. И он, язык наш, отвечает нам взаимностью, позволяя читать на родном языке божественные слова древнейших цивилизаций. Мы вовсе не армянизируем античный мир, а лишь стираем пыль веков.

Виктор ВАГАНЯН.

Литература

1. Аветисян Л. GRAECOS STILUS HIER, или старые, старые новости //Голос Армении. – Ереван, 13.12.2007.
2. Аветисян Л. Как обезьяны разболтались на разных языках, или что скрывает марксизм в языкознании //Голос Армении. – Ереван, 13.03.2008.
3. Айвазян С. Из истории культуры Древней Армении (на арм. яз.). – Ереван, «Луйс», 1986.
4. Айвазян С. История России. Армянский след. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1997.
5. Беда Достопочтённый. Церковная история народа англов. – СПб, 2001.
6. Бунак В.В. Granica Armenica /Труды антропологии НИИ при МГУ, вып. II. М., 1927.
7. Вильсон Д.М. Англосаксы. Покорители кельтской Британии. – М.: ЦЕНТРПОЛИГРАФ, 2004.
8. Гамкрелидзе Т.В., Иванов В.В. Индоевропейский язык и индоевропейцы. В 2-х томах. – Тбилиси, ТГУ, 1984.
9. Геруни П. Армяне и Древнейшая Армения (на арм. яз.). – Ереван, «Тигран Великий», 1996.
10. Гордеев А.А. История казаков. – М.: «Страстной Бульвар», 1992.
11. Грант М. Римляне. Цивилизация Древнего Рима. – М.: ЦЕНТРПОЛИГРАФ, 2005.
12. Демин В.И. Гиперборея. Исторические корни русского народа. – М.: «Вече», 2004.
13. Епископосян Л.М. Наш проект – это генетическая история армян //Еркрамас. – Краснодар, 2003, № 104.
14. Иванаускайте Ю. Путешествие в Шамбалу. – М., София, Гелиос, 2002.
15. Каланткатуци Мовсес. История Алванка (на др. арм. яз.). – Ереван, Институт древних рукописей им. Маштоца – Матенадаран, 1984.
16. Квеннелл М. и Ч. Гомеровская Греция. – М.: ЦЕНТРПОЛИГРАФ, 2005.
17. Комитас Овнанян. Родина рядом //Голос Армении. – Ереван, 04.11.2006.
18. Лесной С. Откуда ты, Русь? – М.: «Алгоритм», 2007.
19. Мровели Леонти. Жизнь картлийских царей. – М.: «Наука», 1979.
20. Мулдашев Э.Р. От кого мы произошли? – М.: АиФ-Принт; ОЛМА-ПРЕСС, 2003.
21. Рерих Н.К. Шамбала. – М.: МЦР, 1994.
22. Тилак Б.Г. Арктическая родина в ведах. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002.
23. Хокинс Д. Расшифрованный Стоунхендж. – М.: ЦЕНТРПОЛИГРАФ, 2006.
24. Хоренаци Мовсес. История Армении (на арм. яз.). – Ереван, ЕГУ, 1981.
25. Эпоха бронзы лесной полосы СССР. – М.: Наука, 1987.
26. Das Annolied, Herausgegeben von Eberhard Nellmann, Stuttgart, 1999, 27.
27. Hans F. Nohbauer. «Die Bauwaren». Weltbild Verlag, Augsburd. 1990.
28. Thore Benjamin. Anglo-Saxon Chronicle. Vol. 1, Original Text, London. 1981.
29. Warren W.F. Paradize found cradle of the Human race at the North pole. – Boston, 1885.

«10 причин, из-за которых турки не позволят своим лидерам ратифицировать протоколы»

Так озаглавлен очередной комментарий Арута Сасуняна, опубликованный в сегодняшнем номере «Калифорнийского курьера».

Причины, по мнению автора статьи, следующие:

1) Несмотря на повторяющиеся заявления Гюля, Эрдогана и Давутоглу о том, что Арцахский конфликт является предусловием для ратификации протоколов, США, Россия, Европейский союз, а также сама Армения неоднократно указывали, что подобного предусловия в тексте протоколов нет. Более того, все эти страны однозначно выступали против попыток увязывания переговоров по Арцаху с армяно-турецким нормализационным процессом.

2) Далеки от истины и заявления турецких лидеров, уверяющих, что протоколы положат конец процессу международного признания геноцида. Лживо и их утверждение, что в протоколы включен механизм для изучения событий 1915 года. В действительности протоколы «спровоцировали» армянство, которое с новой силой возобновило свои усилия по признанию геноцида. Процесс этот за последние недели развернулся в британском, болгарском, израильском и шведском парламентах. 4 марта, как известно, Армянская резолюция будет поставлена на голосование в комиссии по внешним делам Конгресса США.

3) «Историческая комиссия», на которую так рассчитывали турки, в действительности служила бы платформой для выдвижения требований армянской стороны, в частности, реституции за геноцид.

4) Неверно и утверждение Анкары о том, что протоколы положат конец территориальным претензиям армян. Армения не отказывается ни от Арцаха, ни от Западной Армении. Более того, на прошлой неделе впервые президент Армении Серж Саргсян поднял вопрос Нахичевана...

5) Армения и все заинтересованные страны, включая США, посчитали необоснованным требование Анкары «откорректировать» решение Конституционного суда РА, ограничивающего «преувеличенные» интерпретации протоколов турецкой стороной.

6) Турецкие лидеры не вправе протестовать против ссылки КС на преамбулу Конституции, в которой говорится о необходимости достижения признания геноцида. Основанием для этой преамбулы является статья 11 Декларации о независимости, существующей с 1990 года. Турция была осведомлена об этой статье задолго до подписания протоколов.

7) Госчиновники Турции вводили в заблуждение свою общественность, заявляя о том, что Армения, подписав протоколы, признала Карсский договор. В решении КС четко говорится, что действительными для РА являются только те договоры, которые ратифицированы современной армянской республикой.

8) Вместо того чтобы достичь беспроблемных отношений с соседями (внешнеполитический приоритет Анкары — ред.), турецкое правительство, подписав протоколы, спровоцировало серьезные трения с Азербайджаном.

9) Примечательно, что турецкие официальные лица не выразили никаких возражений, когда армянское руководство заявило, что первой протоколы должна ратифицировать Турция. Это само по себе унизительное для Анкары требование, свидетельствующее о том, что Армения не доверяет ей.

10) Аналогично турецкие лидеры не ответили на угрозу Еревана отозвать свою подпись под протоколами, если Турция не ратифицирует их до конца марта — за месяц до 24 апреля. Это еще одно унизительное для Турции заявление, чьи лидеры одержимы грандиозными неооттоманскими фантазиями.

Изложенные 10 пунктов свидетельствуют о серьезном кризисе доверия между правительством и общественностью Турции, а также международным сообществом, считает А. Сасунян. «Анкара, — пишет он, — старалась обмануть всех как внутри страны, так и за ее пределами, создавая впечатление, будто она желает нормализации отношений с Арменией. Блефуя, она пыталась добиться от Армении больших уступок. Но это не сработало. Она оказалась в ловушке, которую сама же подстроила. И вызволять Анкару из нее, похоже, никто не торопится...»

Валдайский колокольчик

Цоссен - городок небольшой. Все друг друга знают в лицо. Старый Рихард, почтальон с укороченной в Первую Мировую ногой, развозил почту.

Марте Кемпке пришла посылка от сына с Восточного фронта. Развернув пакет, она достала из коробки небольшой медный колокольчик. Его мелодичный голос перенёс фрау Кемпке в Россию, где воевал её Пауль. Когда соседка зашла к ней на чашку эрзац кофе, она с гордостью достала из старого буфета первый подарок от сына. Зашёлся малиновым звоном колокольчик и в руках соседки.

- Марта, а ты заметила, на этом колокольчике даже имя мастера, его отлившего, есть. Ценный подарок сын тебе сделал. Лично мне слышится в его звуках ширь безбрежная, русские просторы видятся, куда мы скоро переселимся на новые земли. Доктор Геббельс обещал каждого немецкого солдата землёй наделить. Так что скоро разбогатеешь и ты, Марта. Меня не забудьте в гости пригласить. Жаль, детей у нас с Фридрихом не получилось. А то бы и нам перепало... Что пишет?

- Письмо сумбурное, он там пару строк зачеркнул, волновался, видно.

- Да не он те строки замарывал, цензура нашего доктора Геббельса, так старый Рихард говорил, тссс! Не выдай меня случаем.

- Да ты что?! Ничего в том письме особенного. Пишет, что русские дятлы стучат так громко, что ротному кажется будто пулемёт в лесу строчит. Пишет, а впрочем, на - почитай сама.

Соседка благоговейно взяла письмо с фронта в руки и, напрягая душу, стала разбирать наклонный почерк Пауля.

«Чёрное от гари солнце палит здесь нещадно, но оно вряд ли сдержит натиск наших войск. Русские, где бегут, а где пачками сдаются в плен. Кругом битый кирпич, да головешки от сгоревших изб. Одноруко трубы торчат печные. Пейзаж унылый. Попади я тогда в Академию художеств, может что-то и написал бы теперь в духе экспрессионистов 10-х годов. Их штыковая графика сама просилась на бумагу и холст. По вечерам скучаем по дому, пишем письма, чистим винтовки. Я хоть и научился метко стрелять, но в атаку взвод наш пока не ходил. Я попал в команду, которая подбирает трофейное оружие. Оно сразу же отправляется на заводы Круппа – на переплавку. Его тут много. Одних только подбитых танков и орудий – тьма. Русские бегут. Вчера мимо нас санитарный поезд прошёл. С фронта раненых везли в тыл. Печально было смотреть на этих забинтованных парней. Кто-то обронил тихо: счастливчики, отвоевались. На что фельдфебель, цыкнув на позволившего себе такое в его подразделении, сказал: - Зря завидуешь. Нечего радоваться, их подлатают и снова на фронт пошлют, там каждый солдат на счету, лодыри! Нам Москву надо успеть взять до холодов...

По утрам роса холодит глаз, а в сумерки уже и прохладно. Просыпаюсь от вкуса твоего штруделя во рту... Просыпаюсь, и домой хочется. Вчера двух ефрейторов хоронили: отравились банкой грибов из какого-то подпола... Теперь всем запретили трогать съестное из русских домов. Избегаем друг другу в глаза смотреть. А ещё на днях ротный почтальон на мине подорвался. Страшновато. Какой-то голос во мне сидит. Будит во сне. Тоскливое небо неизвестности застилает горизонт. В остальном всё устроилось... Не печалься обо мне.

Я, как и многие, мечтаю о лёгком ранении... Одного тут отпустили домой на целых три дня... Может и мне повезёт...»

Они ещё не знали, что Паулю не повезло. В одном из русских танков ни с того ни с сего рванул боекомплект и всех троих, работавших по обезвреживанию, погребли в одной могиле. Не обошли и крестом... берёзовым: за неосторожность большего не полагалось.

Меж тем соседка продолжала любоваться подарком Пауля.

Откуда было знать бохумским обывателям, что на Руси поддужные колокольчики, один из которых попал к Марте, предмет особой гордости их творцов. Заливаясь, он помогал коротать путь, гася возмущения души.

- Боже правый, чего там только нет, в этой богатой России! Прав был доктор Геббельс. Эти свиньи не имеют права занимать такую огромную территорию. Они не умеют хозяйствовать. Они просто расселись там на несметных богатствах своих, а мы тут, в Германии, сидим друг на дружке, повернуться негде. Оттого и угрюмы все, раздражительны...

- Пауль хоть и не пишет, что служба у него не опасная, но бои там, видно, идут тяжёлые.

- Мой Фридрих в ту войну в русском плену побывал. Знает, какие они упорные. Потому и эти не сдаются, дерутся за каждый дом и даже сарай. Они свято верят, что Сталин вот-вот остановит войну и отбросит силы вермахта назад. Куда там! Даром, что ли, все мы тут пояс затянули. Думаю, недолго ждать победы! Думаю, твой Пауль нашёл этот колокольчик в каком-нибудь музее, не иначе. Говорят, солдатам и младшим офицерам, когда находят они в уцелевших домах ценные вещи, разрешают отправлять их домой...

- Это если они делятся со своими начальниками. Паулю твоему, русское сало, судя по письму, пока не попадалось. Как повезёт, и он вышлет тебе шмат-другой, непременно поделись со мной... А то эрзац-маргарин надоел порядком, хоть и дают его строго по карточкам. Так что будем ждать наших мальчиков...

После той посылки старый Рихард ничего больше Марте не передавал, да и сын вскоре перестал писать...

Время шло, сводки по радио настораживали, хотя газета «Фелькише беобахтер» из номера в номер и уверяла народ в непобедимости немецкого оружия...

...Пауль Кемпке пропал на просторах России.

На смену войне кровопролитной пришла холодная. Началась неслыханная гонка вооружений. Казалось, новые времена навсегда похоронили надежды алчных милитаристов на захват чужих земель. Марта не знала, что из репродукторов Советского Союза по-прежнему гремело: «Чужой земли не надо нам ни пяди, но и своей вершка не отдадим». И хотя ни Гитлера, ни его выкормышей в живых уже не было – не у кого было спросить: сколько же русской земли досталось её мальчику? И где они, эти два на два метра – пойти поклониться родной могилке?!

...Наступил 1957 год. Русские запустили первый искусственный спутник земли. Вместе со всеми ахнула и Марта Кемпке. Боль утраты к тому времени почти утихла. Осталось лишь чувство вины. Перед великой страной, которая не только оправилась от ран, нанесённых частично и её сыном, но и беззлобно дала понять миру, что русские не свиньи из злопыхательских речей самоубийцы Геббельса, не знающие цену себе и своим богатствам.

Потом прибежала соседка и сказала, что слышала только что выступление одного из советских писателей, который призывал своих сограждан не осквернять немецкие могилы на русской земле, потому что... воевал с советским народом не народ немецкий, а фашистская верхушка, которой и на свой народ плевать было, и на всё на свете, лишь бы удался блицкриг.

Да вот не задался он, этот блицкриг.

И Пауля Кемпке не стало. Её, Марты, единственного сына. Как и сотен тысяч других... Ёкнуло в груди: а вдруг могилу Пауля время ещё не сровняло с землёй, вдруг ей удастся найти её где-нибудь под Валдаем или где ещё... Но кто её пустит в ту страну? Кто станет возиться с матерью, сын которой ступил на ту землю оккупантом?! В одну из бессонных ночей её осенило: она отошлёт «подарок» Пауля обратно, покается в прегрешениях Германии и сына своего. А вдруг... Они должны, они не могут её не понять!..

Превозмогая душевную боль, Марта молча и сосредоточенно упаковывала колокольчик, присланный сыном. Потом твёрдой рукой вывела адрес на посылке – СССР, Москва, Общество советско-германской дружбы...

Потом силы оставили её...

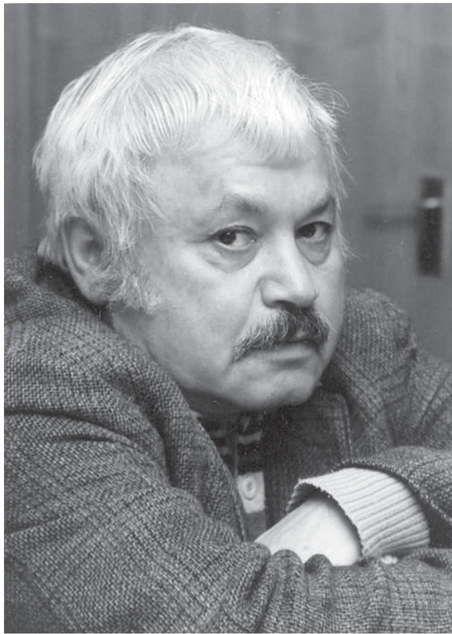
Старый Рихард умер в день падения Берлина. Слабеющие ноги понесли её к почте. Там удивились ей. Сказали, что могла бы позвонить и за посылкой приехали б...

- Нет, это моё, личное, понимаете?! Колокольчик должен вернуться в музей, откуда посмел взять его мой мальчик... Тогда прислать посылку с фронта считалось чуть ли не доблестью. Я лишь теперь осознала, какой ценою был добыт тот сувенир. А мне такой трофей не нужен, даже как память о Пауле...

Вернувшись домой, она зажгла большую стеариновую свечу и поставила её перед портретом своего мальчика, того, которого ещё должны были призвать в вермахт. На пожелтевшем от времени снимке, держась за руль велосипеда, стоял её Пауль, мечтавший поступить в академию искусств...

Теперь она поняла окончательно, почему так поступила: ей нужен был чистый образ сына, незамутнённый вестью о невосполнимой утрате.

Ашот САГРАТЯН.

СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПАМЯТИ И БОЛИ

Под таким названием московское издательство «Октопус» выпустило в свет сборник стихов поэта Ашота Саградяна. Подзаголовок книги - *Под сенью раздумий* - как бы предваряет настрой этого исповедального слога произведения.

Хлебнув в военном детстве лишений, выпавших на долю нашего народа, уже зрелым художником слова, Саградян, выросший на лучших образцах поэзии военной поры и послевоенных лет, лично знавший Константина Симонова, Александра Твардовского и поэтов-фронтовиков, пришедших учиться в Литературный институт им. А. М. Горького, продолжил добрую традицию – писать о жестокой правде войны скупо и хлёстко.

Сквозь биографию отдельно взятой личности автор разворачивает перед читателем панораму переживаний, выпавших на долю его поколения, ошпаренного суровой войной.

Эпиграфом к книге автор поставил четверостишие о вечном огне памяти:

Он не меркнет.
Он не гаснет.
Только шепчет:
- Жаль, что нас нет...

И эти бьющие в цель строки, прошивая лейтмотивом мужества все 112 страниц её, задают тон самому восприятию книги как обелиска скорбной славы.

Честность этого повествования в стихах чем-то необъяснимым напоминают детскую слезинку, пропустившую через себя свет и тени судьбы человеческой.

Смешанное чувство владеет читателем, перед которым автор разворачивает панораму событий, коим сам был свидетель и тех, которые перешли к нему по наследству от тех, кто хлебнул лиха на фронтах и в тылу.

Читаешь книгу и буквально осязаешь, как вживлены в неё молитвы о здравии родных и близких, о благе Отечества. Столпами света держат эти строки свод поминального сборника стихов.

Вещает книга голосом ранимой детской души, уж больно скоро повзрослевшей от боли потерь. Сдаётся, что автор и впрямь лазал по карте Родины, передвигая флажки на булавках сперва назад, когда пришлось отступать под напором грозного врага, потом - в радостные дни продвижения наших фронтов вперёд - к границам третьего рейха...

Довольно смелый резчик фигуры Сталина, споры о котором, видимо, не скоро утихнут, пользуется более чем лаконичными средствами. И тут надо отдать должное его наблюдательности...

Особое место в книге занимают малые формы – трёхстишия и четверостишия, задавая чтению ритм сопричастности событиям многолетней давности. Они раскачивают нас амплитудой раздумий над итогами войны, то трогая сознание болью подкожной, то подводя его к порогу осмысления уроков опустошительного бедствия.

Отнюдь не претендуя на наставление для юношества, сборник стихов, глубокий смысл которого заключён в самом названии его, отдаёт искренностью, сберечь которую не мешало бы и нам.

Книга совестливого автора, довольно тонко затронувшего тему веры православной, писателя, трезво смотрящего на мир послевоенный, оптимистична по духу. Свидетельством тому и стихотворение «Победный май остался позади»:

Одним уже светило жизни солнце,
А кто-то ехал побивать японцев.
Неслись баяна звуки из теплушки
И песнями растапливали души.
Домой катили добрыми солдаты,
И даже те, кто был уже без хаты.
А вдоль дорог стояли смирно вдовы,
Увечных мужиков принять готовы.
И время судеб отражалось в лицах,
И радости хотелось всем напиться…
А на перроне каждом их, усталых,
Усатый привечал товарищ Сталин
С участливой суровостью во взгляде,
Как будто он у вечности в наряде…
И ехал в каждом эшелоне Тёркин
В пропитанной победой гимнастёрке.
1962

Святослав РАССКАЗОВ.

У БОГА ВСЕ ЖИВЫ

«Все беды человечества от сребролюбия!».
(Св. апостол Павел)

Проблема признания факта геноцида армян в Османской империи – это проблема не политическая, а духовно-нравственная. Это наша трагедия, но проблема всего цивилизованного мира.

Св. Иустин Попович говорит: «Ни одна проблема не будет поставлена и решена, если она не поставлена без страха». Относительно проблемы геноцида армян я бы уточнил: «без страха иудейска». Сегодня уже не для кого не секрет, что духовные братья младотурок – иудо-большевики, всех армян в СССР и в странах «соцлагеря» под страхом уголовного наказания заставляли молчать об этой страшной трагедии нашего народа, ради сохранения «добрососедских отношений» с Турцией. Несмотря на это, даже по прошествии почти 100 лет сохранились неопровержимые доказательства чудовищных деяний руководства Османской империи против христианского народа Западной Армении, которые весь мир расценивает как первый в истории человечества геноцид, кроме духовных и генетических потомков самых организаторов – руководства Турции, Израиля и США. Мы особо подчеркиваем, что именно руководители разного ранга в этих странах являются проводниками политики отрицания данного исторического преступления против человечества. В общественных же кругах во всех названных странах много порядочных людей, не желающих пойти против своей совести и исторической правды. Так что, данная заметка не имеет целью – оскорбить или обвинить народ какой-либо страны.

Мне кажется, что существующие проблемы с признанием геноцида армян связаны в основном с материалистическим подходом к ее решению. В то время как данные трагические события имеют глубокие духовные первопричины, в которых и необходимо в первую очередь разобраться. После чего, как на ладони, все увидят, «кто, чей родственник?».

Это чудовищное преступление берет свое начало почти 2000 назад на Голгофе. Еще тогда святые апостолы и их сторонники на себе испытали «страх иудейский», пока к ним не явился Сам воскресший Спаситель и призвал Своих учеников - идти и учить народы... Наши предки оказались первым таким народом-учеником, который и естественно, первым должен был принять на себя гнев «потомков дьявола» (см. Ин 8.44).

Хочу особо подчеркнуть, что национальный фактор здесь играет не самую важную роль: тем более, для христианина «нет ни эллина, ни иудея, ни скифа...». Об этом свидетельствуют многочисленные факты возможного избегания смерти армянами в случае вынужденного принятия ислама: этот геноцид организован врагами Православия и имеет целью истребление людей христианской веры и духа христианского.

Георгий Гургенович ЯЗЕРЯН,
кандидат технических наук, член Правления Межрегиональной духовно-просветительской общественной организации «Русский Дом», г. Москва

Армяне еще 1700 лет назад, став первым христианским народом в государственном масштабе, объявили открытую войну дьяволу. Но временами «расслаблялись» (но не отступали!), рассчитывая на его невнимательность, даже думали, наверное, как бы задобрить сатану и его «легион» таким своим не совсем твердым (в духовном смысле) поведением. А ему только этого и надо! Но Господь не оставлял нас никогда. С конца четвертого века мы периодически теряли свою государственность, но сохранили свое единство вокруг нашей Святой церкви, которая всегда оставалась главным фактором и гарантом сохранения нашей национальной, культурной и духовной идентичности, одновременно и главным раздражителем гнева недоброжелателей.

Мы, армяне, и сейчас плохо понимаем, что с 301 года являемся главной мишенью сторонников дьявола. Наше единственное спасение – не отступать от Бога – Христа не только своими хвастливыми заявлениями, но и повседневными делами, любовью к окружающим, соблюдением Его заповедей. Мы пытаемся сделать все сами, тогда как это возможно только с Богом. Создается впечатление, что мы не знаем Священную Библию – неиссякаемый источник знаний и наставлений к праведной жизни. Ведь к нам адресованы слова Божьи, исходящие из уст святого апостола Иакова: «Вера без дел мертва». Наши предки все это понимали и знали, как «Отче наш». Неопровержимо, что во время всех изгнаний, скитаний и погромов армяне, игнорируя все материальные ценности, хранящиеся в своих домах, стремились спасти свое духовное сокровище – Священные книги, содержащие путь истинного спасения. Сегодня некоторые из наших прагматических братьев с грустью и болью в сердце говорят: «Наши предки всегда ценой своей жизни спасали Его Слово, а Он не смог спасти полтора миллиона безвинных чад Своих». Но рано еще «вешать нос», братья дорогие, у Бога все живы!..«Ибо, если мы веруем, что Иисус умер и воскрес, то и умерших в Иисусе Бог приведет с Ним» (Сол. 4.13-19). Все решится только на «Страшном суде».

С геноцидом армян началось победное шествие сатанизма против христианских народов в государственном масштабе: низвержение русского православного царя, захват Гитлером почти всей Европы. Далее Югославия, Чечня, Южная Осетия и вся Россия...

Любопытно, что многие безуспешно пытаются провести параллели между геноцидом армян и «холокостом», и добываются «человеческого» признания, казалось бы, теми же известными методами – уговорами, политическим шантажом и подкупами... Но результаты получаются разные – существенно слабее у нас, чем у евреев, но с христианской точки зрения – ожидаемые: «невозможно служить и Господу, и мамоне». Как в личном, так и в государственном плане в этом «мамонистическом» мире успеха добываются те, кто игнорирует моральные ценности. Разве можно соревноваться в том, чья трагедия страшнее? Чьи жертвы дороже? Как мы покажем ниже, оказывается не только можно, но и нужно, если хочешь получить политические дивиденды!

Приятно констатировать, что и среди политиков изредка встречаются по настоящему просвещенные личности, которые «зрят в корень»: в 2005 году на телевизионной дискуссии на тему геноцида, «адвокаты» турецкой стороны оправдывали турок, ссылаясь на возможную опасность поддержки со стороны армянского населения врагов Турции в Первой мировой войне. На что Депутат Госдумы РФ, профессор Н. А. Нарочницкая заметила: «...значит, Турция свои политические проблемы решала ценой крови более миллиона армянских мучеников?!». Очевидно, если следовать такой сатанинской логике, то сильные народы не должны оставлять на земле никого, кроме самих. Даже в животном мире нет такой жестокости.

Еще в начале 20-го века такую же высокую духовную оценку армянам давал известный болгарский поэт Пешо Яворов: «...от винаги (вечно – по-болгарски) храбр, народ-мченик». Эти слова для нас дороже всех пустых высказываний сожаления со стороны многих бессердечных политиков Запада и Востока! Поясним, что в Православии «мучениками» почитаются

➲32

Карандаш в моей жизни или исповедь не художника [Роберт Баблоян]

«Кто способен чувствовать изящное и наслаждаться им, кому доступны все человеческие чувства, тот еще не художник, ибо можно сильно, живо и пламенно чувствовать и вместе с тем не уметь выражать своих чувств».

В. Г. Белинский

Говорят, что я сызмальства был шаловливым ребенком: ни одну игрушку не держал в руках больше одной минуты. Грыз, разбирал, раздирал в клочья, ломал, в конечном счете выбрасывал в окно.

И так — до шести лет.

В 1941 году началась Война. Дала она о себе знать и в Ереване. Пришла она и в наш дом: папа пошёл на фронт, мама поменяла профессию фармацевта на инспектора, как тогда говорили, в военном комиссариате. Это была ужасная работа: рассылать повестки с мобилизацией на фронт.

Однажды, сидя за маминым рабочим столом, я увидел перед собой красивую палочку в прозрачном граненом стакане. Одна ее половина была красной, другая — синей, а по краям — острой как шило. Я, естественно, взял эту палочку и, естественно, попытался ее разобрать. Не получилось. Тогда я взял первый попавшийся под руку лист бумаги с каким-то отпечатанным текстом и начал проводить по ней этой палочкой — то одним, то другим её концом. Бумага покрылась красными и синими линиями — тонкими, как нитки, короткими, как спички.

Так состоялось мое первое знакомство с карандашом.

И я его полюбил. На всю жизнь. Карандаш для меня стал еще - одним средством общения с миром. Это сейчас..., но тогда... Тогда в комнату вошла мама и, посмотрев на свой стол, чуть не потеряла сознание. Бумага, которую я разукрасил, была очень важным документом. На нем красным цветом были подчёркнуты фамилии людей, которые уже были отправлены на фронт, синим — кому это еще предстояло. Некоторые фамилии были зачёркнуты крестиком, это означало, что они уже не вернутся домой.

Последствия этого грустного случая оказались полезны — и не только для меня, но и для мамы. Как только к нам в дом – гости, карандаш — мне в руки.

Я полюбил рисование. И поступил в ИЗО-студию при Московском Доме Кино. Помню фамилию педагога — Нюренберг Амшей Маркович. С ним дружили многие писатели и поэты 20-х-30-х годов: Бабель, Волошин, Маяковский; у него в Одессе учились Кукрыниксы; это о нём написал Эдуард Багрицкий:

«Здесь Нюренберг рисует быстро,
Надеждой сладкой окрылён,
Что должность важную министра
Получит на Украйне он...»

Никогосян—мой рисунок. 1967

На четвёртом году обучения в ИЗО-студии маэстро как-то сказал мне:

— Ты хороший мальчик, но способности к рисованию у тебя средние.

В этот же день я разорвал и сжег все свои рисунки. Остались только те, что я дарил маме по разным праздникам. В их числе — самый большой по формату рисунок — иллюстрацию к поэме Шота Руставели «Витязь в тигровой шкуре».

Мечта стать вторым Леонардо да Винчи у меня сменилась желанием общаться и дружить с теми, кто ещё свою веру стать таковым не потерял. Профессия журналиста и литератора этому не мало благоприятствовала. Я стал собирать книги по искусству, часто посещал мастерские художников, понемногу начал писать о них. Некоторые из них стали дарить мне свои работы и рисунки. Так стала собираться моя будущая коллекция.

М.Петросян рисовал меня.

Общаясь со многими художниками, моими сверстниками, я всячески старался заполучить от них любую их работу — порою даже забракованный эскиз к уже созданной картине. На сегодняшний день я имею произведения почти всех армянских художников послевоенного периода. Судьба свела и с такими великими мастерами, как Мартирос Сарьян, Ерванд Кочар, Иосиф Караллов, Минас Аветисян, Мартын Петросян, Дмитрий Налбандян, с грузинами Ираклием Тоидзе и Ладо Гудиашвили, датчанином Херлуфом Бидструпом, американцем Билем Гофманом и многими другими.

Вторым моим учителем неожиданно стал известный скульптор Николай Багратович Никогосян. Как-то к нему в мастерскую на Красной Пресне пришёл молодой человек, разложил на полу какие-то рисунки и молитвенно просил Никогосяна помочь ему устроиться на работу: «Хоть в кинотеатр, хоть в какой-нибудь клуб...»

— Кто этот парень? — спросил я у скульптора на армянском языке.

— Он окончил Академию Художеств, — ответил скульптор.

— Академию? — возмутился я. — Ну и ну! Да он... Да я... да я не хуже его нарисую...

Маэстро дал нам по листу ватмана и по огрызку угля и, как всегда, жестко скомандовал:

— Рисуйте друг друга!

Я рисовал М.Петросяна. 1965

На меня неожиданно нахлынуло такое вдохновение, я так спешил закончить портрет, словно боялся, что вот-вот у меня отберут бумагу или уголь или вообще отсюда выгонят...

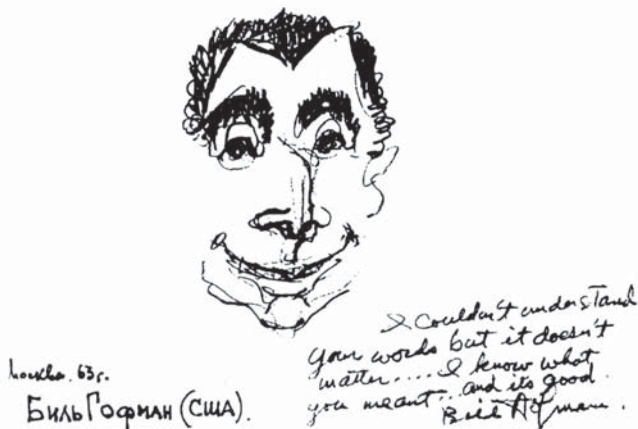
Я закончил портрет через 20 минут.

Академист через академический час.

— Ну, а теперь обменяйтесь рисунками и идите по домам... Вы отняли у меня два часа времени, — затем по-армянски добавил: «У тебя много ошибок по пропорции, но твой рисунок получился интересным... Я не ожидал... Можешь рисовать дальше».

И через 17 лет паузы я снова начал рисовать. Для себя, для домашних, для друзей. Как правило, карандашом, как правило, те места и тех людей, с которыми общался. Чаще всего это были артисты, писатели и художники. Но под руку могли попасться и мороженщицы, и концертмейстеры, и гроссмейстеры, и даже члены Политбюро.

Однажды в доме у ереванского художника А.Григоряна я обратил внимание на одну стену, целиком «забитую» портретами хозяина дома, выполненными как самим художником, так и его коллегами.

Вот тогда-то и появилось у меня желание «зарабатывать» свои портреты. И я даже нашел ловкий прием: я при профессионале-художнике брал в руки карандаш и ненароком «набрасывал» его профиль или фас.

Профессионал небрежно смотрел на свой облик, разжигался, вдохновлялся, отбирал у меня карандаш и...

И вот на сегодня у меня — около ста моих портретов, выполненных... иногда даже не художниками.

По-разному можно оценивать все эти работы. Одни люди рисовали меня как хотели, другие — как могли, третьи — как получится. Я же их рисовал как получится.

Но все эти работы я люблю, потому и берегу.

Многие рисунки связывают меня не только и не столько с именем его автора, но и с годом и городом, когда и где родился данный рисунок, с тем или иным событием или случаем, который уже стал или станет хребтом для будущего моего литературного произведения.

Так М.Сарьян нарисовал мой глаз. 1967

Через эти портреты я как бы снова вижу не только их лица, но страны и города, где они делались: Ереван, Тбилиси, Рига, Ашхабад, Ленинград.

Уже стало традицией: накануне круглой возрастной даты я устраиваю персональные выставки своих графических работ.

Первая называлась — «Делающие книгу».

Вторая — «Портреты портретистов».

Третья — «Диалог с художниками».

Опустив в нём одно слово, приведу цитату из одного письма Ван Гога своему другу: «Я хочу сделать портрет моего друга художника, которому грезятся чудные сны. Я хотел бы вложить в этот портрет всю мою любовь к нему и совершенно произвольно выбираю...» (от себя добавлю — позу или ракурс моей модели то приближаясь к натуре, то уйдя в гротеск, в дружеский шарж).

Признаюсь искренне, что сам я далеко не всегда различаю, где мне это удалось лучше, где — хуже. Отдаюсь на ваш суд, дорогие друзья и не ... друзья и... еще не друзья! Незадолго до своей кончины наша мама передала моей сестре Дустрик небольшую папку с карандашной надписью — «Для Робика». В ней были собраны мои письма к ней из Москвы и из армии, чудом оставшиеся у неё мои ученические рисунки, в том числе иллюстрация к поэме Шота Руставели «Витязь в тигровой шкуре» и...

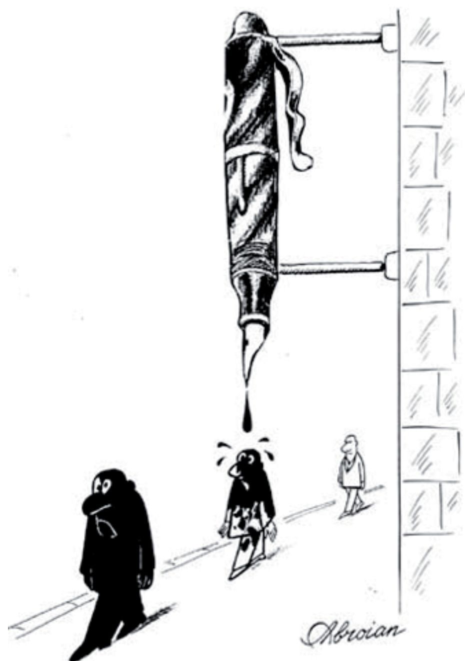
И мой самый-самый ранний портрет в матроске, нарисованный одним из призывников-воинов, фамилия, котрого была подчёркнута красным карандашом на том самом секретном документе и перечёркнута... крестиком.

Его, видимо, последняя работа в жизни стала первой в моей коллекции портретов. А свои рисунки в портретном жанре я вывожу на суд читателей впервые.

Таким я видел М.Сарьяна. 1967

СИСТЕМА «ИНКУБАТОР»

С конца 80-х годов прошлого столетия начала функционировать система, которая была призвана перевести стихийный процесс отбора руководящих кадров в серийное производство лидеров. С тех пор и вошел в обиход термин «инкубатор» применительно к процессу прихода к власти прозападного руководства (позднее применялся также термин «питомник»). Прежде всего, это относится к Восточной Европе, где система создания лидеров, которых можно контролировать, получила особое развитие в 90-е годы.

В системе «инкубатор» идет непрерывный процесс подбора относительно молодых людей, не занимающих высоких должностей. Они должны удовлетворять двум основным требованиям: обладать честолюбием и быть управляемыми - например, иметь компромат в прошлом или скрытые пороки, чтобы в случае необходимости была возможность контролировать их поступки. Особое внимание уделялось проблемам управления обществом, конкретным неформальным взаимосвязям, возможности «встраивания людей» на ключевые посты, создания системы антиотбора.

Особым направлением подрывной деятельности западных спецслужб стала подготовка «внутренних профессиональных врагов» - так называемых «агентов влияния». В терминах разведывательных служб «агент влияния» - гражданин одного государства, который действует в интересах другого государства, используя для этого свое служебное положение в верхних эшелонах власти - в руководстве страны, политической партии, парламенте, средствах массовой информации, а также в науке, искусстве и культуре. Несмотря на некоторые, в общем-то не столь существенные, различия в методах вербовки агентов влияния и просто агентов, в обоих случаях используется классический арсенал средств вербовки - деньги, женщины, пороки, компромат.

Задача упрощается еще и тем, что в современном мире формирование структур власти определяют организационные, финансовые и информационные факторы, причем роль последних непрерывно растет. Благодаря современным информационным технологиям проводимые выборы носят во многом виртуальный характер. Конкретный человек заменяется в СМИ его образом - имиджем, который имеет с оригиналом лишь некоторые черты внешнего сходства. Можно «раскрутить» и «утопить» кого угодно. Подача компромата стала подлинным искусством. Слова о демократии и свободном волеизъявлении давно превратились в фикцию, все определяют деньги и выборные технологии.

Исключительно целенаправленно проводится политика размывания основ национальных традиций особенностей культуры и искусства и насаждения унифицированных американских культурных «ценностей», основу которых составляют абсолютная духовная пустота и хищническая идеология. С помощью СМИ осуществляется духовная оккупация. Одной из ее основных целей стало моральное разложение народа. СМИ заполняют демонстрации убийств, кровавых сцен, предельной жестокости, стриптиза, секса. На молодежь обращается особое внимание. С экранов льется непрерывный поток материалов, рекламирующих отказ от принятых норм, моральное разложение, сексуальные извращения, проституцию, гомосексуализм.

Критерием противостояния или попустительства служит отношение государства ко всему вышесказанному. Один пример: демонстрация фильма «Секс в большом городе» стала отражением государственной политики. В Польше, Чехии, Словакии он шел только после часа ночи, в Хорватии был запрещен на государственном телевидении, в Венесуэле за его просмотр полагается 5 лет тюрьмы, а в Иране и Ливии - смертная казнь.

Система «инкубаторов» особенно эффективно действует в бедных странах. Впечатление такое, что сразу и не разберешь - то ли людей вербуют, то ли они сами бросаются в объятия вербовщиков. Система антиотбора включает в себя, так сказать, и наступательные действия. Все эти экзамены для госслужащих, проводимые время от времени переаттестации штатных сотрудников, курсы повышения квалификации с последующей сдачей экзаменов и т.п. служат лишь одной цели - чтобы, не дай бог, в структурах власти случайно не оказались честные и порядочные люди. Как в зараженном тяжелым недугом организме идет процесс вымирания всех здоровых клеток, так и в коррумпированных коридорах власти идет процесс отторжения всех честных и порядочных сотрудников из всех мало-мальски властных структур.

Полностью контролируя руководящее ядро того или иного государства, можно с таким же успехом грабить его, как и во времена колониальных владений. Даже еще больше. Система продумана до мельчайших деталей, исключающих всякого рода случайности. Вот небольшая цитата из ставшей классикой сразу же после выхода в свет книги Андрея Паршева «Почему Россия не Америка»: «Давать кредиты западные страны на самом деле любят, хотя порой кажется, что их приходится уламывать. Но банкиры давно отработали простую схему: в слаборазвитую страну вбрасывается кредит, он разворовывается... и спустя короткое время эти средства уже лежат на счетах местных правителей... в тех же банках, которые давали кредит. Фактически эти правители получают только «откат» от мошеннической комбинации, а банки ничего не теряют. Чем продажней и некомпетентней местная элита, тем лучше. В свое время для такой прокрутки 15 млрд. долларов через Нигерию хватило одного года. Деньги исчезли, долг же висит по сию пору, и для оплаты процентов уже работают нигерийцы, которые в момент выдачи кредита еще не родились».

Короткая справка. Нигерия по африканским меркам - не такая уж и большая страна (924 тыс. кв.м): самая густонаселенная на Черном континенте (около 130 млн.) и после Ливии самая богатая по разведанным запасам нефти (2853,2 млрд. тонн). Невозможно представить такое, будь во главе страны патриотически настроенная и не падкая до денег политическая верхушка. Такая, как, скажем, в Венесуэле, Белоруссии, Иране и в некоторых других странах.

Известно, что на долю 20% наиболее богатой части населения планеты («золотой миллиард» людей в развитых странах) приходится 83% мирового дохода, а на долю остальных 80% - лишь 17%. Годовой доход 358 самых богатых людей превосходит годовой доход 45% наиболее бедных. Потребление в США в 8 раз выше, чем в среднем на Земле. И вряд ли вы сегодня найдете человека, который всерьез бы утверждал, что все дело в «производительности труда». Дело в самом банальном грабеже всего остального мира. И на Западе, естественно, не хотят никаких перемен, и все их усилия направлены на увековечение такого положения вещей, на своего рода «конец истории». А в этом деле их самые надежные союзники - вылупленные из названной системы «птенцы», которых все те же западные структуры щедро финансируют (под разными гуманными вывесками), отлично зная, где будет оседать львиная доля этих денег, и уверенные в том, что количество «ячеек» зависит только от величины вложенной суммы.

Рубен АДАМЯН.

28➲

святые, отдавшие свою жизнь за Веру Христианскую. Они считаются святыми даже без специального прославления, на основе самого факта гибели за веру. Сравнение наших невинно убиенных соотечественников в Османской империи с мучениками со стороны столь уважаемых личностей заслуживает нашу самую искреннюю благодарность! С другой стороны, это нам подсказывает другой, более достойный путь достижения признания геноцида нашего народа: путь не земного, а небесного признания. По словам пророка Иезекииля «Господь и умерших не забудет, не оставит в чужих краях, не допустит пропасть им окончательно».

Все факты говорят о том, что идеологами и организаторами геноцида являются потомки тех, кто 2000 лет назад кричал: «распни Его!». Отчасти и по этой причине руководители Израиля противодействуют признанию геноцида армян. Многие политологи считают, что главная причина в том, что Израиль, окруженный враждебно настроенными арабскими государствами, не хочет давать повода своему единственному союзнику Турции усомниться в его верности.

Этот аспект весьма обстоятельно обсуждался несколько лет назад на Армянском форуме Вардананк. Его участники на основе грамотного анализа неопровержимых исторических фактов в качестве противников признания геноцида армян и, по сути, врагов нашего народа, усматривают конкретных людей – политиков, общественных и государственных деятелей. Но корни этого зла кроются не в личностях. Известно, что пропаганда своей племенной и национальной исключительности и превосходства над всеми приравнивается к фашизму. Но когда это делает якобы пострадавшая сторона, на это закрывают глаза. Более того, создается атмосфера всеобщей виновности перед ним. У политиков начинается соревнование в «гуманности» и «цивилизованности», которая выражается в стремлении угодничать близким «невинной жертвы», воспевании ее достоинств. По сути, создается новая религия, претендующая на роль абсолютной истины. Не признающих ее лиц и стран ждет жестокая кара. А если таковых «пострадавших» окажется много, то вряд ли «номер пройдет». Поэтому на нашу трагедию исповедники «новой религии» смотрят с фарисейских позиций: пусть холокост останется фактом беспрецедентным, тогда и выгода будет беспрецедентной. Противники Истины и правды никогда не откажутся от «своих» 30 серебряников!

Объяснения неоднозначному отношению лиц еврейской национальности к факту геноцида армян, я пытаюсь найти в Откровении Иоанна Богослова (Апокалипсисе). В обращении к Филадельфийской церкви говорится: «Вот, Я сделаю, что из сатанинского сборища, из тех, которые говорят о себе, что они Иудеи, но не суть таковы, а лгут, - вот, Я сделаю то, что они придут и поклонятся пред ногами твоими, и познают, что я возлюбил тебя» (Откр.3.9.). Да! Сегодня многие хотят причислить себя к великой еврейской нации, которую Бог избрал для донесения до нас Истины (за что мы ей бесконечно благодарны!). А эти лжеевреи всего лишь сообщники сатаны, о чем свидетельствуют их дела. Это они считают, что во всяком народе есть и хорошие, и плохие люди. Но применение такого подхода к себе считают недопустимым, расценивают как «антисемитизм» (так как они считают, что плохих «евреев» не бывает, то каждый из них олицетворяет в полной мере все семитские народы!?). Такая безоговорочная и агрессивная солидарность свойственна организованным преступным сообществам, для которых нет ничего святого, кроме самих себя. С ними бороться можно, но побеждать - нет, пока Господь их терпит. Как в святой Евангелии сказано: «сей же род (бесов) изгоняется только молитвою и постом» (Мф.19.21). Справедливости ради, зададимся вопросом – имею ли я право сравнить противников признания факта геноцида моего народа с бесами? Ответ прост: не я их сравниваю, это они себя таковыми явили своим непременно лживым и корыстным отношением! Гитлеровские фашисты, которые себя тоже считали исключительными сверхчеловеками, в начале уничтожали невинных и беззащитных евреев за отказ их богатых соплеменников поддержать гитлеровцев финансами. Потом эта ненависть переросла в безудержную шизофрению в государственном масштабе. Гитлер надеялся, что о миллионах безвинных жертв, вскоре забудут, как, по его мнению, это произошло с армянами Османской империи. Слава Богу, германский фашизм был сокрушен основательно, поэтому и нет противников признания его зверств, совершенных против евреев (не только). Но осталась сама германская нация, которая нашла в себе мужество признать свой грех, покаяться перед пострадавшими, и тем самим очиститься для достойного продолжения жизни. Хотя найдутся циники, подобные адвокатам младотурков, которые могут и в действиях гитлеровских фашистов найти оправдательные мотивы в смысле политической целесообразности. Однако надо помнить, что все бумерангом возвращается. Сказано ведь: «не делай другому то, чего не хочешь, чтобы сделали тебе!». Эту простую истину не хотят принять те, кто себя считает исключительным во всех отношениях. Поэтому и «вдохновляющий» Гитлера пример остается недостигаемым для международного права. Странно, но его «берегут» и частично, в меньших масштабах повторяют при решении своих политических задач люди, некогда пострадавшие от этой идеологии. Турецкие политики, конечно, об этом не думали, когда упрекали Израиль в жестоком обращении с мусульманами-палестинцами, и госсекретарь США Мадлен Олбрайт тоже – когда по ее инициативе бомбили спасших ее от фашистов сербов.

В духовно-нравственном отношении Израиль оказывает Турции «медвежью услугу», лишая ее власти возможности даже не покаяться, а всего лишь признать и осудить преступные деяния своих политических предшественников, чтобы встать в один ряд с цивилизованными государствами. Хотя отнюдь не должно сложиться впечатление, что только позиция Израиля является единственным препятствием перед «благородными» турками на пути к признанию своих грехов: бесы никогда не признают свои грехи и не каются, поэтому они никогда не будут прощены. Да они в этом и не нуждаются, ведь их отец - дьявол. Я не вижу разницы между организаторами геноцида армян и других христианских народов и этими бесами: у них отец общий.

Свои антиармянские взгляды приверженцы «новой религии» подкрепляют подтасовкой и грубыми искажениями исторических фактов армяно-еврейских отношений: например, Британский агент на Ближнем Востоке легендарный авантюрист Лоуренс Аравийский еще в 1919 году подчеркивал, что «евреи сами относятся к армянам так, как европейцы-антисемиты относятся к евреям». А Электронная еврейская энциклопедия сообщает лживую информацию: «Трагическая судьба не привела, однако, армян к солидарности с евреями. И в Восточной Европе, и на Балканском полуострове между обоими народами существовал резкий антагонизм. Антисемитизм был очень распространен среди армян, а в средневековых еврейских сочинениях армяне часто отождествляются с амалекитянами – кровными и вечными врагами Израиля, «которых необходимо истребить». Мы же воспитаны на других фактах, говорящих о многовековой дружбе между этими двумя великими и многострадальными народами. Даже наше самое главное богатство – христианскую веру, мы получили от них: в распространении Христианства в Армении большую роль сыграли не только святые апостолы Фаддей и Варфоломей лично, но и еврейские общины, высланные из Римской империи. Еще в дохристианскую эпоху еврейских купцов и ремесленников в Армении принимали дружелюбно, давали им равные с армянами права, не мешали им исповедовать свою Ветхозаветную веру.

Странно себя в этом вопросе ведет и «толерантный» западно-христианский мир. Где позиция «непогрешимого» Папы Римского, «наместника Христа на земле»? Почему он не протестует против приношения клятвы на Библии теми лукавыми Президентами великих стран, которые не признают преступлением против человечества (геноцидом) истребление армянского народа за его христианскую веру? Или у них другая Библия, без виновных в крови Христа? Впрочем, не нам судить. Каждый будет отвечать за себя лично.

Господь нас не оставлял одних в нашем горе. Всегда с нами рядом были наши православные братья (русские, болгары, греки и др.), которые помогали и поддерживали нас, чем могли. Низкий поклон им всем за это!

Весьма трогательным свидетельством

➲33

«ЭТО НЕ Я УБИЙЦА, А ОН!»

«Эти слова Согомона Тейлиряна стали названием необычного спектакля, премьера которого состоялась в Берлине 12 февраля. Второй раз спектакль был сыгран 19 февраля, а следующий будет показан 5 марта.

Как рассказала немецкая правозащитница, руководитель организации «Рабочая группа – Признание против Геноцида» Тесса ХОФФМАН, это общественная инициатива, идея которой принадлежит Гейнцу БЬЕКЕ. В представлении принимают участие 5 актеров и пианист - уроженцы разных стран - Армении, Турции, Франции и Германии. По ходу спектакля они зачитывают отрывки из протокола судебного процесса над Согомоном Тейлиряном, состоявшегося в Берлине в марте 1921 года. Чтение протоколов в начале и в конце спектакля сопровождается необходимыми историческими и правовыми пояснениями, которые дает сама Хоффман, кроме того, эта информация распространяется среди зрителей в виде буклета.

Протокол судебного процесса над Согомоном Тейлиряном, обвиняемым в убийстве бывшего министра внутренних дел Османской Турции Талаата-паши, впервые был опубликован в 1921 году берлинским издательством Deutsche Verlagsgesellschaft mbH for politics in Berlin W 8. В 1980-1985 гг. усилиями Тессы Хоффман протокол был переиздан. Цель проекта, по словам организаторов, посредством культурного диалога способствовать примирению и улучшению отношений между двумя соседними народами. Проект носит некоммерческий характер, его реализации содействовали некоторые спонсорские вложения.

Если на премьеру пришли в основном армяне, то в день второго показа в зале присутствовали курды, турки и немцы. Создан также двуязычный (на немецком и английском) сайт, посвященный этой инициативе, - http://sites.google.com/site/thetrialoftalaatpasha/. Как сообщила Тесса Хоффман, возможно, последует приглашение показать спектакль и в других городах Германии.

32➲

братской помощи армянам со стороны русских братьев является письмо Св. праведного Иоанна Кронштадтского в редакцию газеты «Санкт-Петербургские ведомости» в 1896 году: (в период Гамидовских погромов).

«Начитавшись в газетных известиях о страшных бедствиях, постигших армянский народ, и о крайней нужде армян, оставшихся в живых после разгрома, я из горячего сочувствия к их бедствию и ради посильной им материальной помощи, жертвую 200 рублей в пример и поощрение моих соотечественников, чтобы и они отозвались сочувственно к своим братьям по вере - христианам. Прошу Вас, князь, оповестить об этом в вашей газете ради доброго дела».

Все вышесказанное отнюдь не означает, что мы армяне можем сидеть, сложа руки и ждать суд Божий над виновниками в нашей трагедии. Наоборот, Господь помогает только тому, кто очень старается творить праведные дела, но силенок у него не хватает. Посему мы должны усердно трудиться, чтобы не предать забвению светлую память наших отважных предков не только настойчивыми требованиями от сильных мира сего - признания геноцида первого христианского народа, но и самоотверженным трудом преумножать богатство нашего народа и могущество некогда великого христианского государства. Но при этом нам, армянам, необходимо твердо различать врагов, безразличных и настоящих друзей на основе исторических фактов и заветов наших великих предков от святых Григория Просветителя и Вардана Мамиконяна до Хачатура Абовяна и Ованеса Туманяна. В частности, Туманян писал: «Кто вставал против успехов России, тот вставал против удачного разрешения Армянского вопроса». Отмечу, что речь идет о Православной России, а не о большевиках, которые наш народ принесли в жертву Ататюрку!

Как показывают публикации в самых разных СМИ, в преддверии 95-й годовщины Дня памяти жертв геноцида армян, как в США, так и Западной Европе в политических кругах страсти по этой проблеме накаляются. Характер поведения наших оппонентов полностью подтверждают справедливость наших рассуждений: не одна Турция заинтересована в умалчивании исторической правды. Однако в любой битве побеждает дух, а не количество воинов и военной техники!

Оснований для оптимизма дают нам предсказания Афонского старца Паисия: «Промысел мне говорит, что пройдут многие события: русские займут Турцию, Турция же исчезнет с карты, потому что треть турок станет христианами, треть погибнет и треть направятся в Месопотамию... Константинополь отдадут Греции. Евреи, поскольку будут иметь силу и помощь европейского руководства, обнаглеют и проявят себя с бесстыдством и гордостью и постараются управлять Европой. Тогда и две трети евреев станут христианами. Характерной приметой, что приближаются эти события, будет разрушение мечети Омара…» (Избранный сосуд. Кн.вторая, с.188). Следует отметить, что старец Паисий еще в 1979 году точно предсказал дату развала СССР, так что есть все основания верить его словам. Да поможет нам Господь наш Иисус Христос!

Георгий ЯЗЕРЯН.

Родина

Родина,
Я пришёл посидеть рядом
И прижаться к тебе,
Как в детстве прижимался
К маме...
Но её уже нет...
Она стала частицей твоей земли...
Ты позволишь, Родина,
Прижаться к твоим скалам и деревьям?
И раствориться в пыли
Твоих безысходных дорог...
Быть может, я где-нибудь встречу маму
И тихо заплачу
На её коленях...

* * *

Родина,
Я, как чужой,
Прохожу мимо твоих домов...
Стучу, стучу в двери, окна и стены -
Нет ответа... Будто ветер стучит степной...

Что случилось, милая? От чего ты притаилась
И умолкла?

Пусти меня к себе, родная!
Я прибавлю дров к твоему огню!
Я починю калитку твою! Фундамент новый заложу!
Захочешь - лунный камень в него положу!
Захочешь - сам лягу...

Отчизна немая...
Я так и пройду мимо твоих неприветливых домов,
Пока не свалит меня в яму могильную
Ветер степной...

Виктор ВАГАНЯН.

Живое доказательство геноцида армян

В сиротском приюте Антура в окрестностях Бейрута существует доказательство того, что массовые убийства армян в Оттоманской империи действительно были геноцидом, пишет газета The Independent.

В братской могиле в приюте покоятся до 300 армянских сирот, умерших от холеры и голода, поясняет корреспондент Роберт Фиск. Турецкие власти старались их отуречить. «Но доказательством геноцида турок против армян в 1915 году является почти никому не известная история 1200 детей из этого приюта», — пишет автор.

Бараку Обаме и Хиллари Клинтон, которые сейчас добиваются, чтобы убийства армян в Оттоманской империи не признавались геноцидом, следовало бы прийти в эту ливанскую деревню и пристыженно склонить головы, рекомендует автор. «Это трагическая возмутительная история жестокого обращения с маленькими беззащитными детьми, родные которых уже были убиты турецкими военными. Некоторые из детей позднее вспоминали, что из-за голода были вынуждены растирать в муку и есть скелеты своих умерших товарищей по приюту», — пишет газета.

Приютом руководили Джемаль-паша, один из организаторов геноцида 1915 года, и первая турецкая феминистка Халиде Эдип Адивар. Армянским детям в приюте давали новые турецкие имена, их принуждали принять ислам и жестоко избивали за разговоры на армянском языке, говорится в статье. Это один из признаков геноцида согласно Конвенции ООН от 1951 года, — насильственная передача детей из одной национальной, этнической, расовой или религиозной группы в другую группу, отмечает автор.

Карниг Панян, попавший в Антуру в 1916 году в возрасте 6 лет, описал в своих воспоминаниях, что ему сменили имя, а также выдали порядковый номер. Он поведал, что детей, умерших от болезней или жестокого обращения, хоронили неподалеку. «По ночам шакалы и дикие собаки выкапывали их тела и разбрасывали кости. Ночью дети бегали в соседнюю рощу за яблоками и другими фруктами и наступали на кости. Они уносили кости в спальни и тайно терли, чтобы сварить бульон или смешать с зерном. В приюте кормили слишком скудно», — писал Панян. Среди сирот были и курды, которых также заставляли брать турецкие имена и запрещали им разговаривать по-курдски. В 1918 году все это зафиксировал в своем докладе сотрудник американского Красного Креста Стивен Троубридж, посетивший Антуру после освобождения британскими и французскими войсками. От детей Троубридж узнал, что многие стали свидетелями убийства своих родителей и изнасилований сестер. По данным Троубриджа, в приюте выжило всего 669 детей: армяне, курды и сирийцы. Талаат-паша и Джемаль-паша позднее были убиты. Халиде Эдип Адивар в итоге стала депутатом турецкого парламента и скончалась в преклонном возрасте. Останки детей были обнаружены в Антуре лишь в 1993 году при строительных работах и перезахоронены, сообщает издание.

Швеция признала Геноцид армян

Парламент Швеции 11 марта принял резолюцию по Геноциду армян. Законопроект, введенный в обращение еще осенью 2008 года, лоббировали три оппозиционные партии: социал-демократы, зеленые и левые. Законопроект принят 131 голосом. 130 депутатов проголосовали против. сообщает Новости Армении - NEWS.am.

В резолюции события 1915 года в Османской Турции характеризуются как Геноцид. В нем упоминаются массовые убийства не только армян, но и других проживавших в Османской империи этнических меньшинств - ассирийцев и понтийских греков. «Мы убеждены, что Швеция в рамках Евросоюза и ООН должна развернуть деятельность по признанию событий 1915 года в качестве Геноцида. Признание Геноцида 1915 года станет не только своего рода компенсацией для представителей тех этнических групп и меньшинств, которые продолжают жить в Турции, но также будет содействовать дальнейшему развитию этой страны. Турция не может считаться демократической страной, пока там отрицают реальную картину прошлого», - говорится в резолюции.

Отметим, что принятию резолюции предшествовали бурные дебаты. Правящие политические силы - либералы, христианские демократы и представители центристской партии выступали против принятия резолюции. Напомним, что неделю назад Комитет по внешним сношениям Палаты представителей Конгресса США также принял резолюцию о признании Геноцида армян.

За 20 лет на Украине армян стало в 10 раз больше

Число проживающих на Украине армян за последние десятилетия увеличилось в десять раз и сегодня составляет 300 тыс. Об этом 4 марта на пресс-конференции в Ереване заявил посол Украины в Армении Александр Божко.

Как передает корреспондент ИА REGNUM Новости, по его словам, «после распада СССР, на Украине проживало около 30 тыс армян, а сейчас их количество увеличилось десятикратно», - заявил он. Посол подчеркнул, что армяне на Украине начали поселяться еще с древнейших времен, и роль армян в жизни украинского общества велика. «Они строят церкви, развивают культуру и искусство», - подчеркнул посол.

«Горцарар»

Издается с июля 1999г.

Автор проекта- Ваграм БЕКЧЯН

Зам. гл. редактора - Роза ГУЛЯН

Գլխ. խմբագրի տեղակալ՝ Ռոզա ԳՈՒԼՅԱՆ

ИЗДАТЕЛЬ
Издательский Дом
«ШАГАНЭ»
Лицензия серия ИД № 02313

Журнал зарегистрирован в Министерстве Российской Федерации по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций
Регистрационный номер ПИ № 77-5015

Авторские материалы не рецензируются и не возвращаются. Переписку с читателями редакция не ведет. Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.
Материалы со знаком Գ публикуются на правах рекламы.
Редакция не несет ответственности за содержание рекламных объявлений.

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫХОДА - ЕЖЕМЕСЯЧНО

Отпечатано
ОАО «Калужская типография стандартов»
Формат А3, объём 4,0 п.л.
Тираж 1 500 экз. Зак. № 421.

Территория распространения: Российская Федерация, страны СНГ, зарубежные страны.

В номере использованы материалы
«НОЕВ КОВЧЕГ», «АЗГ», «АРАВОТ», «ГА», «ЕТЕР», «hАЙКАКАН ЖАМАНАК», «ИРАВУНК», «ВОЗНИ», «НОВОЕ ВРЕМЯ».

Цена свободная.

Адрес редакции:

248001, г. Калуга,
ул. Суворова, 160.
Тел.: (4842) 56-59-29, 59-17-73.
E-Mail: gortsarar@list.ru
факс (4842) 565-929,
www.gortsarar.ru

E-Mail: bshahanev@kaluga.ru